

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + Refrain from automated querying Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/



Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + Laat de eigendomsverklaring staan Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + Houd u aan de wet Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

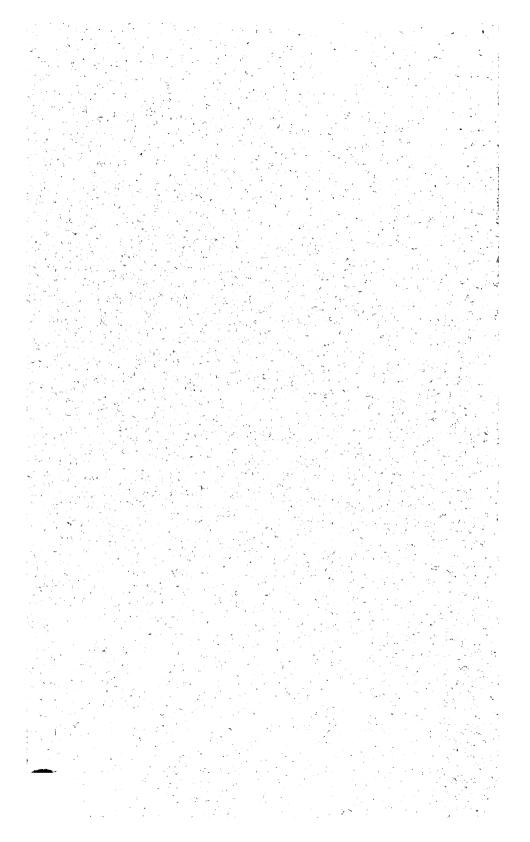
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via http://books.google.com





4/10/9



B Y D R A G E N

TOT DE

`TOONEELPOËZY.

B Y D R A G E N

TOT DE

TOONEELPOËZY.

D 0 0 B

MR. WILLEM BILDERDIJK.

TE LEYDEN, BY
L. HERDINGH EN ZOON.
MDCCCXXIIL

BYDKACEN

14 9 9 4

TOONESLEDINGOR

LOAN STACK,

2000

BMOUNTAIN JACOUR

7. (9.11)

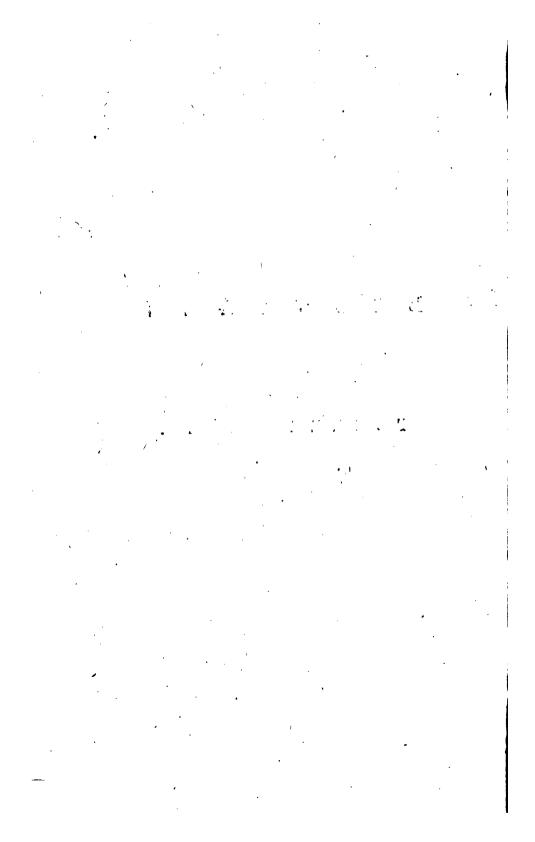
1, , 416

PT5810 A16 1823

BYDRAGEN

SC TOY

TOONEELPOËZY.



VOORAFSPRAAK.

Men heeft in het openbaar de vraag geopperd, of wy een Nederlandsch of Hollandsch Tooneel hebben? dat is (200 ik 't wel opvatte) een Tooneelpoëzy welke zich van die der andere Natiën door een eigen kenmerk onderscheidt. Zeker is het, dat 's menschen ingeschapen drijfveer tot navolging, overal ipelen der nabootfing van gebeurtenissen heeft moeten voortbrengen. Het is deze zucht, die alreeds in de vroegste kindsheid by elke gewaarwording van buiten, doorftraalt: onze spraakdeelen voor de taal die wy hooren. ontwikkelt en vormt; ons gebaar naar dat der genen dié om ons zijn, regelt; hunne zeden en manieren ons eigen maakt; en inderdaad het volftandig en steeds in ons werkend beginfel van ons leeren en van onze spelen is. Het kind ziet niets, of het doet na. plooit en vormt zich, en vermaakt zich daar in. elkander gebracht, is 't het zoetste genoegen van kinderen, wat hum t'huis of op struct, of elders, of zelfs in afbeeldingen voorkwam, onderling na te spelen; en zy doen dit veelal met eene ernst, waarby zy zich zelven (en dit met een innig genot,) als opdringen de vader, de moeder, de goochelaar, paardrijder, apenof beerenleider, foldaat, schipper of koopman, of wat het ook zijn mag, ja (wat meer is,) het paard, de beer, aap of wolf te zijn, die zy in dit spelen vertoonen. Geene buitengewone handeling treft hen, geen byzondere houding of trell, geen ongewone stem of uitval van drift, of zy voelen zich daadlijk gedreven die na te maken ; en gesne gebeurtenis van het gemeene leven die hen eenigzins sandoet, of zy herhalen zich die niet-alleen in eene bloot verfandellike verbeelding maar zoo ved

VOORAFSPRAAK.

zy 't vermogen, met eene voorstelling in dadelijkheid. Deze waarneming die my van mijn vroegste kindsheid, zoo in my-zelven als in andere, zelfs de logste en minst levendige knapen dagelijks, ja van uur tot uur en van oogenblik tot oogenblik voor den geest was, en die mijn geheele leven my telkens (al ware 't stechts in het eindeloos standhoudend

Tout imita Paris ----

en in het verfoeilijk(te zoo wel als in 't goede) vernieuwd en versterkt heest, moet noodwendig ook die van alle menschen zijn; en meer (ik verbeelde 't my) behoeft er niet, om a priori eenen ieder te overtuigen dat by elke Natie de eigen en zelfde trek en lust tot vertooning, en van door vertooning en nabootfing zich-zelven en andere te vermaken, een inlandsche wortel is, die dan ook overal zijn loof en struiken moest uitschieten. En dat zich die navolging belangriike of treffende gebeurtenissen tot voorwerp moest uitkiezen'. die zv dus door werking, gefprekken, en zoo veel mooglijk volkomene nabootfing vertegenwoordigt, vlocit zekerlijk even zeer daaruit voort. Meer behoort er inderdaad niet. om het denkbeeld van een Schouwtooneel daar te stel-Len; terwijl toch het gezond verstand en de onmiddelijke ondervinding altiid leeren moest, dat de minste vertooning of toefprask voor een toeloop van menschen, eene fellaadje vordert, het zij dan draagbaar, het zij vast, of gelijk die van Thespis by de Grieken, beweeglijk op raderen.

Ieder Natie heeft dus natuurlijker wijze een eigen Tooneel, van Indie en Sina tot het Wester warelddeel, waar zelfs by de wilde inboorlingen gedenkwaardige flachten (de groote volksgebeurtenissen, en de eenige waarvan de onbeschaafdheid geheugen draagt) door nabootsingen, 't zij dan by wege van bloote pan-

vomimen en soorten van dansen, 't zij met gesprekkens in zang of daarbuiten, voorgesteld worden. En indien dit zoo is, zoo moet ook het eigen volkskarakter by elke Natie op deze zijne nabootsingen invloeien, en er eene byzondere vorm in drukken, die dit hun inheemsche tooneel van alle anderen onderscheidt.

Indien wy de zaak aldus opvatten, zoo is het dan ook natuurlijk, dat oud Griekenland, welks aaloude geschiedenis of overlevering met kun Godenleer onafficheidelijk samenhing, in zijn Godsdienstviering den oorsprong van zijn tooneel vond. Verdere nasporingen zouden ontwijfelbaar ons het zelfde by andere, vroege of oude volken ontdekken. En het is ook even zoo; dat het Treurspel der lateren naderhand uit de Christelijke Kerkseesten en daarin gegeven vertooningen der gewijde Historie ontslond.

Maar wanneer het Christendom 't Noordelijk Europa innam en door zwaard, leer, opvoeding, en taalgemeenschap, te onderbracht, moest het Zuidelijk gedeelte dit aandeel onzes warelddeels meer en meer hervormen en, als ware 't, naar zijn voorbeeld herkneden.
Het geen daar plaats had, werd door de Geestelijkheid,
middelijk of onmiddelijk uit Italie herwaart gezonden, meer
en meer ingevoerd en gevestigd; en daaronder behoorde ook de opschik der kerken en kerklijke seest-vertooaingen. De natuurlijke smaak aller menschen hechtte
zich daaraan, en verkleesde de volken dus te gelijk aan
de Godsdienst.

De eenheid van het Rijk van Karel den Groote, die na nie verdeelingen die er op volgden, en met alle de oorlogen nie er sedert ontstanden, wel verstoord werd, maar echter mooif ophield om dat het de band der Godsdienst was die ze gevormd of bevestigd had, bracht met zich een gedurig verkeer der Volken, 't geen het Leenverband door zijn aart en gevolgen onderhield, en waarin de invloed der Zuidelijke bron van beschaving versterkt werd. Onze Vorsten waren van Frankischen Koningsstam, en daar was tot onzent tusschen 't Frankische en Inlandsche ('t zij Sanisch 't zij Noordelijk) bloed geene lijn van afscheiding te trekken. Het Hof van den grooten Monarch te Nymegen, zijn gedurig verblijf, gelijk ook dat zijner opvolgeren, de Keizers, te Utrscht; alles voerde in deze Landen den geest, den smaak, by de denk- en levenswijze van het zoen krijgshaftig, godsdienstig, en kunstminnend Frankrijk, dat van ons zijne kleeding trok, en ons goud en voorbeelden schonk die wy gretig en dankbaar aannamen.

Maar een nieuw verband kwam hierby. Duizend bedevaarten, het zij naar Heiligen, of in de meer naburige streken van Frankrijk of in 't verdere Spanje, het zij naar de Hoofdstad der Christenwareld, en vooral mede de koophandel, breidden dien invloed al meer en meer uit, en versterkte dien by ons. Pelgrims en Kooplieden brachten over 't geen zy op hunne reizen gezien hadden, en kweekten de algemeene begeerte, om, beide in het geestlijk en wareldlijk, 't geen dit blinkend, streelend of vervoerend had, aan te nemen.

Ons Vaderland overzuiks maakte met Frankrijk oorfpronklijk een geheel; en in zeker opzicht ook met het
gekerstend Spanje en Italie-zelf. — Anders was het
met Duitschland dat met weërwil het Frankische Smatsen Roomsche Kerkjuk verdroeg, en aan de daarmee verknochte beschaving geenen zoo gereeden ingang opende.
Anders met de Noordsche Rijken, wier betrekking tot
Ro-

Rome en de Karelingen: nog voel minder was; en ane ders met Engeland, dat door woeste Saxen en Deness overheerd, op zich-zelf stond, tot de inval der eerst in Frankrijk gevestigde Normandwers dat eiland met hee vaste land in een naauwer verband bracht.

Zod was dan in den evengemelden kring waar ona-Vaderland toe behoorde, eene algemeene overeensteme ming en neiging gewrocht, eer de herinnering der Moa derne Geschiedenie zich om Dicht- of Tooneelkunst bekommert. - Mear heeft men behalven den geschetsten. loop der geheurtenissen iets anders noodig om te begrinen dat Dicht. en Tooneelkung hier noodwendig. uit die van Frankrijk, Italie, en Spanje ontstaan en; met die gelijksoortig moest zijn? In het Islamismuse drukt de Poëzy der Arabiers zijn stempel op het Oosten al door den Koran beschaafd. In de Europische Chrisetenheid. welke zich in den gemelden kring bepaalde ... moesten de Italiaansche Kerkseest-tooneelen, all waar men van tooneel wist of zoo noemen kon, yormenie En wanneer deze naderhand in Spanje een wareldlijk Tooneel deden ontstaan, 't geen tot Frankrijk overging, moest dit ook by ons, waar de rijmkunst op 'tr voetspoor der Troubadours en Trouvères in aanzien, geraakt was, en de Rhetorykers (dat is, naar de op., varning van dien tijd, Poësten, wier naam in, het-Nederlandsch-schijnend woord van Rederijkers verbas-, terd werd.) humne kamers gevestigd hadden, even alade zoogenoemde Meisterzangers in Duitschland hunne, Zunten of zoo zy het heeten wilden, niet allega, behagen, maer opnemen. Deze Kamers schreven en, speelden Tooneelstakken, eerst Mysterien, dat is Allegorische stukken, waar ook Spanje mee begonnen was, en allanga Historische. En het is de Spransche manier, die A 4 1) het

het voorbeeld der onzen moest zijn, even gelijk later in Engeland het geval was, en ook by het verder doordringen, in Duitschland. Alleen waren de Spanisarts ons verr' vooruit, en wy mogen het zelfde van de Engelschen: zeggen, by wie dit vak ongelijk sterker aanmoediging: wond, dan by onze laauwer en van minder geestdrift vervulde Natie, waarvan de welvarende burgerlijke klasse niet slechts onophoudelijk aan hun koophandel, en de eindelooze bestommeringen daaraan verknocht zijnde, gehecht was: maar ook door de jammerlijke bekommernisfen, zorgen, en onlusten, die de stedelijke volksverdeelingen in verschillende Gilden en corporation, de onophoudelijke madplegingen over de beden der Vorsten, de middelen en invorderingen der opbrengsten en de daaruit teikens ontfinande ongenoegens, beroeringen, en verdeeldheden (ja hinnenlandsche oorlogen, die de zwakheid van 's Vorsten gezag niet voorkomen, en steeds moeilijker slissen kon). afgetrokken werd van met ernst die voorwerpen van vermaak en uitspanning, die ook (waarlijk!) zeldzaam eenige andere of hoogere strekking hadden, ter harte te nemen.

Daar was dus geen Nationaal Tooneelspel, voor zoo verr' men daardoor meer verstaat dan een Tooneelspelen in de Landtaal, van in die taal oorspronklijk ongestelde stukken. En hoe kon het er zijn? 't Was eene van elders overgenomen liefhebbery, gericht naar het voorbeeld dat men by de Naburen vond, of zich uit de meer of min oppervlakkige kennis die men er van had, vormen kon. Het is waar, dat wy in die stukken voor zoo verr' zy tot ons gekomen zijn (doch niet dan van een zeer laten tijd zijn er tot ons gekomen,) wel een Nederlandsche denkwijs en Nederlandsche zeden of gewoonten aantressen, die het zij dan opzettelijk bedoeld, het zij ook aan den dichter (want waar-

om zonden wy hem dus niet heeten?) omwillig ondflipt zijn; doch die maakt geen karakteristiek van het genre uit (als men 't noemt), maar is eene individualiseiz van zulk een byzonder Stuk.

De Rederijkers hadden zich niet aan hunne zoo gezenoemde Spelen van zinne, dat is Allegorische spelen verbonden, die uit zinnebeeldige personaadien bestonden, en waarvan de inhoud Godsdienst of Zedeleer was; en die voornamelijk in den fmaak vielen. in zoo verre zelfs dat nog in mijn leeftijd de Zinnespelen de Mode, de Hedendangsche wareld, en de Tyranny yan Bigenbaat op den Amsterdamschen · Schouwburg met groot genoegen en toevloed gezien werden. Maar zy maakten en speelden ook weldra Treuren Bliispelen, die by ons (op zijn Spaensch) altiid onder den algemeenen naam van Komedien gingen, en ook Kluchten of Kluiten, en Kamer- of Tafelspelen. die men voor feestelijke gezelschappen, en op maaltijden, ter verlustiging en verpoozing tusschen de verschillende aanrechtingen, voor de aangezetene Gasten nitvoerde; welke in de Entremezes, (Saynetes, als zy, met zang en dans doormengd waren), en dergelijke invoeisels der Spanjaarden, hunnen oorsprong hadden, en meestal ten aanzien van den inhoud, daaruit genomen waren. Inderdaad kon 't niet anders of ook door Frankrijk moest het Spaansche tooneel tot ons overgaan, en den zelfden smaak in gantsch Nederland vestigen.

Groot was de bloei dezer alles overstroomende Kamers, in wier geschiedenis wy hier niet meenen te treden; doch als zy zich naderhand aanmatigden in de Kerkgeschillen deel te nemen, de Roomsche Geestelijkheid te bespotten, en de gevoelens der Hervorming openlijk uit te breiden.

den , toen was liet natuurlijk dat hunne vertooningen. oetochten prijouitschrijvingen, en vergaderingen verboden of zeer bedwongen werden. En onder de algemeene beroezten konden zy die niet herstellen. Eenige dier gezelschappen bleven er echter; en de werkzaamste van die . wat ons Holland betreft, waren zy, welke te Amsterdam gevestigd waren, waar Doctor Coster uit één van die, zijne zoognaamde Academie vormde, weldra door vereeniging met de Kamer In liefdebleetende, in den zoogenaamden Schouwburg samengesmolten, welke tot in het jaar 1772 bestaan heeft en toen door de vlammen verteerd het dis vett' bestaan bebbende Hollandsch tooneel in zijn asch begroef, om na eenigen tijd vervangen te worden door een nieuw, waar de Fransche kunst en wankunst, en weldta ook de geest der Hoogdüitschers, zich meester van maakten, om wat er nog van Hollandschen zweem overig was in den grond uit te delgen.

Costers Academie, gelijk hy ze noemde, had geenen anderen smaak dan de Rederijkers van zijnen tijd. De Kamer in Liefde bloeiende, mijn Oudoom Rodenburg, zoo by uitslek vruchtbaar van ader! zoo wel als Costerzelf, leverden Spaansch-fransche stukken, schoon oorspronklijk. Krul en Breeroo, en wie er meer de hand aan floegen, deden het zelfde. Doch de Geleerdheid van dien tijd bracht Reien in 't Treurspel, om dat zy die in het Grieksch en Latiin vond. - Meer en meer drong de zich vormende Fransche tooneelsmaak door. De Ame sterdamsche Schouwburg kreeg naam, en het werd eene eer die ook Cats niet versmaadde, op den tijtel van een fluk te stellen dat het op dien Schouwburg vertoond was. - Engeland had zich intusschen een tooned geschapen, en ook dit vloeide op ons in. - Vondels eerste fluk was volmaakt in den smaak van Costers Academis. W21T-

men

wanten by als leerling schlist uitgegaan to zijn. Hy beschaasse zich; en werd, na dat hy zijn hooger vlucht genomen had, regelmatiger, naar maie hy door zijn geleerde vrienden met de Ouden bekend werd; maar zijn woorbeeld hadbweinig invloed, en deze werd nog door den tegenstrijdigen Frankhen skromvloed verwoest. Navolgingen of vertillingen uit die taalt overstroomden ont welhaast, en werden met den grooten opgangidien 't Fransche tooneel in de morgenstone zijner gouden eeuw alreeds maakte, algemeen. Tevens ombrak het nooit aan eigen vindingen, maar den smaak van den tijd warrin sy verschenen; maar nooit heeft het tooneel by one een eigen Nationaal karakter gehad.

Onder de Eigenvindingen echter Cof die danvoer gingen,) want niet altijd kan men zeker zijn van de corferonklijkheid van een fluk , en zy is bok inderdead van weinig belang voor de zaak-zelve) zijn er van tiid tot did Stukken verschenen, die byzonderen opgang maakten. Weinige ontfingen by ons zulk een outhanly als de anan EN TITUS, die inderdaad deut zijn noop, alle (Vondels beste stukken niet uitgenomen,) verdoofde, en bezit van het Tooneel hield roen men van dezen Vader der Dichtkunst niet meer den den Gfisbrecht van Amftel. ei dezen zeer gebrekkig ja zelfa zeer belechlijk, vertoonde 't Is een Stuk dat meer van den Engelscheff dan van den Spaanschen, en niets van den toen meer en meer veld winmende Franschen trant heeft; en by al de wanstakigheden waar her van verwuid is, groote schoonheden paart, misschien niet genoeg gewaardeerd. En het kan voor de Dichtkunst-zelve. en inzonderheid voor de Geschiedenis van one Tooneell, waar nog nies aan gedacht is , niet onnut, en ook (meen ik) niet covermaklijk zijn, den oorsprong van dit Wonderstuk (want dus noemde

men het, en het is het in zekeren zin,) te onderzoeken-

Onder de van het Fransche Tooneel overgenomen Treursbeien is het even zoo de cio, die by zijne verschining het hoogste geschreeuw op deed gaan, en zeker den algemeenen triomf, van die! Natie, in dat vak der-Dichtkunst, een zeer goeden grondlag gegeven heeft. De porforong van dit Stuk is 200 onbekend niet, doch het Spaansche oorspronklijke verdiende dat men er nadere en nitvoeriger mee bekend gemaakt wierd. Ik heb dit in een Voorlezing by het Koninklijk Institut trichten te doen, die de Heer Tydeman voor eenige jaren in zijne Mnemofyne meedeelde; doch ik heb geloofd geenen ondank te behalen, met die zelfde Voorlezing, vermeerderd gelijk ik het aan het Algemeen meende te mogen aanbieden. en met een verslag van het Tweede stuk van De Castro den zelfden Cid betreffende, desgelijks in dat zelfde mengelschrift, opgenomen, by het onderzoek over 't evengemelde stuk van Jan Vos te voegen. Beide toch hebben in hun tijd, gelijk men 't met een Fransche nirdrukking noemt . BPOQUE gemaakt.

Als een Vierde, verschijnt hier nog eene kleine Voorlezing, mede op eene Vergadering van gemelde Klasse
des Instituuts gedaan, en gelijksoortige nasporing bevattende over een Tooneelstukjen van Jonkheer Onno Zwier
van Haren. — Meer zou ik hier by kunnen voegent
indien niet de wanorde in mijne Handschriften, door
verluuldig verhuizen, uitleenen ten gebruike, en ook door
verval van geheugen veroorzaakt, my belettede by één te
zoeken al het geen ik tot deze stof betrekkelijk liggen
heb. — Selt men prijs op dergelijke Proeven, 's kan
zijn dat ik eenmaal daarop te rug kome.

ARAN EN TITUS

VAN

JAN VOS.

nder de Nederduitsche Dichters van de zeventiende eeuw heeft in zijnen tijd een byzonder grooten opgang gemaakt, de vlugge en werkzame JAN VOS; een gemeen man. Glazenmaker van zijn handwerk. maar van een vurigen geest. en, zoo het hem aan opleg en handleiding ontbrak, toch met eenen Dichterlijken aanleg geboren, en door de Natuur tot eene zekere hoogte opgedreven, waarop iemand van zijnen stand. by zijn eigen kring als een halve God, en in eenen hooger en beschaafder maatschappy, indien niet als een wonder, ten minste als iets ongemeens aangemerkt werd, en zekerlijk by het algemeen hooger onderscheiding ontmoetede, dan hem by een voornamer stand of geboorte te beurt waar gevallen. Opgeheven door de gunst zijner Stadsregeering, die hy met een laagheid, de benedenste klasse des Volks eigen, wel wist te bekuipen deelnemer met Vondel in de Arminiaansche Staats- en Kerkparty, 't geen in hem als Roomsch-Katholijke niet vreemd kan voorkomen, was hy niet te min van een rechtschapen karakter, maar meê- j

gesleept door dat ingebeeld vrijheidsbeginsel van onbepaald Magistraten-gezag en Vorstenhaat, waaraan Fredrik - Hendriks zoogenaamd zachtzinnig en vreedzaam gedrag wortel gaf. Aangemoedigd door lieden die zim geest waardeerden, had hy eene sterke party van bewonderaars; terwijl zijne verregaande en volflagen onkunde in alles, door geen ongeregeld lezen van al wat hy grijpen en vangen kon, te verbeteren, en vooral, zijne geringe bedrevenheid in zijne Moedertaal, hem san den anderen kant tot een voorwerp van herhaalde en gedurige bespotting der werkzame Party van Taaloefenaars maakte, waarvan wel inzonderheid de schriften van David van Hoogstraten blijk dragen. Dan zijne nu eens hooggezwollen, gemaakte en opgepronkte, en dan wederom eenklaps tot de diepste laagheid afdalende fill moest het Algemeen kluisteren, zijne verzen prentren eich licht in het geheugen, en zijn gezag over den Schouwburg, hergeen hem de almacht van den dommen en delivenden Bikker deed opdragen, gaf hem de gelegenheid om een invloed op den Amsterdamschen Imaak te verkrijgen, die in nitjne jeugd in 't geheel nog niet uitgewischt was, en 't geen dit goede inhad, dat het ten minste nog iets Nationaals voort deed duren, hetgeen met het oude Tooneel gants verdwenen is.

Doch wy willen hier, in de Dichterlijke verdienflen of wanverdiensten van dezen by onze Grootouders zoo vermaard geworden Schrijver niet tredest.
Ons oogmerk is alleen van zijn allerberuchtst Treurspel
Aran en Titus te handelen, dat by zijne optreding alles
ontzette en in verwondering opgetogen hield, aan welks
vertooning men zich honderd jaar lang niet verzedigen
kon, en waarvan de indruk zoo groot en zoo duurzaam
was, dat by mijnen leestijd nog geheel Amsterdam daar

sirades en verzen uit op wist te zeggen, of zeifs zonder opzet in het daaglijksch onderhoud als gemeene fpreuken en spreekwoorden bybracht. door den Schrijver-zelven, en met recht, (in zijne Ondracht aan den Professor van Baerle) zijn Wanschapsel genoemd, maar dat des niet tegenstaande, en ondanks al het dwaze en bespottelijke daar het van vervuid is. eenen geest ademt, die het my van jongs af. en nog altijd, met een waar genoegen en deelneming heest doen lezen, en weder herlezen, zonder het ooit wederom, dan geheel doorlezen, uit de hand te legren. Het heeft dikwijls in 't oog geloopen, dat dit Treursbel geweldig affleekt by zijne later geschreven Medea. die: met al de verscheidenheid, welke hy daarin heeft gebracht, verveelt en lankwijlig is, en wel in dien zelfden woordenpraal deelt, maar niets van dat grootsche, dat ontzettende heeft, dat in zijn eerste (hoe dikwiils ook grotesk en naar het belachlijke trekkende 1 somwijlen den echten zweem van verhevenheid 222neemt en daarvoor genomen kan worden. De Verdichting der Geschiedenis-zelve die het stuk ten grond ligt, heeft eene yerbazende stoutheid, en is zoo geheel buiten den Inlandschen geest, dat zy ons (als ware het) in eene betooverde wareld verzet. En van de bedwelming, waarmee zy de verbeelding verwardt. eens bekomen, oppert ieder zich zelven de vraag, die aan Ariosto gedaan werd: Waar haalt hy al die van daan? - Dat de uitvinding echter niet van hem is, maakte ik, nog een klein kind zijnde, daaruit op. dat hy den inhoud zoodanigerwiize, en in dien toon voordraagt, als of hy ze ter goeder trouw voor Historisch hield, en aan eenen Keizer Satuminus, een verovering van Gothland door een Titus Andronicus onder dien Keizer, en meer dergelijks, geloofde. men . . .

bewijs echter zegt weinig. Want de Inhouden van Hooft voor zijne Treurspelen zijn mede zoo ingericht. Doch byzonder trof het my, wanneer ik, weinig grooter geworden, in de Fransche Reizen van Le Blanc door Engeland, de vertooning van een allerongerijmdst Treurspel, gelijk hy het noemde, beschreven vond, 't geen hy daar als een staal van den smaak der Engelschen aanvoert, en waarin ik onzen Aran en Titus erkende. Ik wenschte van dit Britsche stuk nadere kondschap, maar had tot geen sterveling toegang, die eenige de minste betrekking tot Engeland of de Inlandsche Letteren van dat Rijk had, en alle herinnering aan de zaak werd overdolven, tot ik in een later tijd van mijn leven (en dit was niet voor mijn achttiende jaar,) met Engelsche schriften bekend wierd.

't Was onder de Tooneelwerken van Shakespear dat ik t vreemde Treurspel toen werkelijk vond hetwelke aan onzen Jan Vos dat zijn onderwerp gaf en zichtbaarliik door hem nagevolgd is: den Titus Andronicus naamlijk, die, hoezeer hy door velen als Shakespear onwaardig ontkend wordt van hem te zijn, echter onlochenbare trekken van zijne hand schijnt te toonen, en zekerlijk undere overtreft, die hem even twijfelbaar toegeschreven worden. Het is wareldkundig genoeg, dat, wanneer Shakespear invloed bekwam in de troep Tooneelspeleren, waar hy zich aan verknocht, en eerst eene zeer geringe dienst by waarnam, en by wie hy ook nooit dan vrij middelmatige rollen uitgevoerd heeft, hy al steeds meer en meer de man was wiens hand en manier in de stukken, die er toen gespeeld werden, moest doorblinken. De als toen voor handen zijnde stukken werden in dien tijd niet alleen door de Spelers - zelven gekozen, maar ook naar de gesteldheid van hun gezel- `

zelichap veranderd, verschikt, ingetrokken of uissebreid, verrijkt, en vergroot, naar men de byzondere gaaf van ieder Vertooner best meende te kunnen doen uitblinken, of de meeste toejuiching en toeloop, veswekken; en, daar al het geen deze Wondergeest van zijn tiid oorspronklijk opstelde, by het Algemeen zoo geweldig getrokken werd, kon 't niet missen of aan hem werd het werk opgedragen van de te vertoonen oudere Snikken na te zien, en naar goeddunken te veranderen: gelijk ook dit zelfde door de later Toonselfnelers by vervolg van tijd aan zijne voortbrengfels gedaan werd. Waardoor men, aan de eene zijde, in alle de Toonest werken van Shakelpear niet even zeker van eene doorgaande zuivere, en niet veranderde lezing, of volkomen eenvormigheid in beloop en bewerking der Stubken kan zin: en aan den anderen kant heur ook dikwiils genoeg wedervinden moet waar ieder it her minst zou verwachten. Voor my, ik vermeet my niet om 't geschil over zijn Vaderschap aan dat voorsbengsei Cindien het by Stevens en Malone niet voor lang reeds nitgemaakt is) te bestissen, maar het is zeker dat her ten zimen tijde bestaan heeft, en dat het derhalve den Aran en Titus van Jan Vos niet ten voorbeeld zehad heeft. Ook wordt de Tragedy van Titus Andrenicus (en er is geen seden ons te onderstellen dat het eene andere onder dien tytel zon zin. reeds in Ben Jonsons Bartholomew Fair in 1614 gedacht. en wel, als een stuk dat toen alreeds as of 30 jaren te voren gespeeld was, en zeker heeft Shakespear zoo vroeg niet geschreven. Immers men meent dat dit niet voor het jaar 1591 was.

Dat nu Vos in tegendeel het Engelsche voor zich heeft gehad; behalven, dat (met daarlating zelfs van B den

den geheelen inhoud, en wijze van voorfielling of nieswerking van dien,) de volstrekte en byzondere nawolking zich op verscheiden plaatsen duidlijk gevoelen lest moet dit wel atmeemlijk gerekend worden, zog lang men van geen ander oud Treur - of Tooncelfpel weet. waaruit men beide zou kunnen vermoeden genomen te ziin. Van zoodanig een Stuk is my geen spoor voorkomene en zoo men al zeggen mocht. dat er misschien onder de menigvuldige lang verloren Romans, waar de vroegere eeuwen van krielden, één van dezen inhoud geweest zou kunnen zijn, waar 41le gesuigenis van verduisserd is, en die noch in Graotbrittanje noch by ons ann iemand bekend is geweest dan den eenigen Jan Vos -nevens den waren of gewaanden Shakespear en welke den tenen by onze Overburen een tenw vroeger, den anderen by ons een cenw later, voor oogen lag -; vele onder Tooneelstukken zijn inderdaad uit oude Romans menut. zoo als order anderen's om een voorbeeld te noemen, het Trentspel De bektdaglijke dwang, den Spaan-Schen del Conde Alurcos (ter been heeft. Dock zoo Lzeg ik) men dit zeggen mocht en ernstig beweeren kon. een Roman, hoe ook geschreven, kon niet die éénzelvig--heid van de gekozen toondelen, en van de opvolging en améénschikeling dier tooneelen en tooneelgesprekken by twee verschillende Dichtess uitwerken zonder dat het eene Tooneelftuk-zelf aan den Autheur van het undere tot leiddraad firekte. En nog minder kon dit het geval zijn zoo slechts een bloot liedeken de stof opgeleverd had. Zoo als er werklijk eene onde Engel-Iche Ballade of Romance, zoo men 't heet, van Titus Andronicus's complaint bestaat, die door taal en uitdrakking ook een hoogeren ouderdom dan het Treurspel aanduidt, en de Fabel 200 hoog niet ophaalt als 't Engelfche Stuk. Zy is van dertig vierregelige Coupletten. - Det de

de Hollandiche Toonselpoëet om zijn Sank op den Amsterdamschen Schouwburg oven te brengen, de vervaarlijke lengte van zijn Engeliche voorbeeld heeft moeten inkorten door geweldige uitlatingen, is voor ieder klaarblijklijk; zoo als ook zelfs de Engelschen reeds-in den tijd van Jan Vos, de stukken van vroeger tijd dus besnoeiden, en wellicht zou men uit Le Blanc, dien ik hier boven noemde kunnen afnemen of het daar ook niet reeds by den tijd van Vos exen zoo verkort was als by hem. Zijne afwijkingen toonen veelal oore deel en smaak, en wy schrijven dus dit oordeel en dien smaak aan hom toe, doch het kan zijn, dat hy 't Stuk in den staat, gelijk hy het voor zich had, naauwer gevolgd hebbe dan wy weten, indien hy het repertorie, repetitorie, of (200 men 't in Londen noemt) Manazer's book der toenmalige Tooneelspelers machtig geworden is. Dat er omtrent dien tijd meer Engelsche Stukken by one nagevolgd zijn, is uit den geest die in verscheidene doorstraalt, zeer wel te vermoeden, indien al niet als een zekerheid aan te nemen. Doch zoodanige dievery was volkomen veilig, en kon zonder eenige vrees van achterhaling gepleegd worden; daar de kennis der Engelsche taal en letteren toen by one zoo geheel vreemd was dat Geleerden noch Ongeleerden aan een Engelsch tooneel dachten, en zich eeniglijk bezig hielden met het hoofd over de mogelijkheid te schudden, dat zoo heerlijk een voortbrengsel uit de hersenen van een ongeletterd man vlocien kon. Of Jan Yos nu Engelsch gekend hebbe weet ik niet, en welke betrekking hy tot Izaak Vos gehad hebben mag, mee Schrijver van Tooneelstukken, en die ik meen dat die Taal kende, is my even onzeker, die geen vriend van Bio- of Necrologien ben, waarin ik altiid meer valschheid en uitlatingen van het geen er in behoorde,

bintmoet heb dan waarheden, waar ik belang in kon stellen. Maar wat daarvan zij, bepalen wy ons hier tot het blijkbare!

Heeft fan Vos den Engelschen Titus Andronicus voor zich gehad, gellik wy hem thands in het En gelsch' lezen, zoo heeft hy dien met oordeel gevolgd, en in zijne afwljkingen is noch het gezond oordeel noch de dichterlijke genie te miskennen. Zijne Reien, die in het Engelsche volstrekt niet bekend zijn, hebben vrij wat Poëetische verdienste, en de Rollen zijn zoodanig bewerkt, dat men zou mogen denken dat hy niet het Stuk-zelf, maar een verkorte vertaling of uitvoerig Expose van het Stuk. waarin de merkwaardigste plaatsen uit de rollen in groot aantal bewaard en overgenomen waren, gebruikt hadde. En wellicht is dit ook het allerwaarschimelijkst, en zoo kon hy het ook te eer als een eigen werk uitgeven. Corneille heeft dus Augustus rede aan Cinna, en in de Sofonisba is op gelijke wijze die van Scipio aan Massinissa overgenomen, en zoo is 't met meer anderen. Men moet echter erkennen dat hier de overneming vrij menigvuldiger is; ja, het geheele Stuk van Aran en Titus doorgaat.

Wy willen in geene voorafgaande beoordeeling uitweiden, en daar het oogmerk hier is eene doorgaande en aan één geschakelde vergelijking van de twee Treurspelen, onzen Aran en Titus en den Engelschen Titus Andronicus, te geven, gelooven wy genoegzaam voldaan te hebben aan het geen ter voorloopige inlichting der zaak, in den tegenwoordigen tijd gevorderd kon worden.

Dr. W. Ches.

woet houden, dar wy regelmatig, en dus stuksgewijze en van Bedrijf tor Bedrijf, of by gedeelten van die, het Engeliche Stuk als het oudste vooraf doen gaan, en daar vervolgens het Nederduissche, min of meer uitvoerig naar vereischte, doch minder omslachtig, dewijl het in ieders handen is, en gedirig geraadpleegd kan worden, als tegen over stellen. In mijne Aanhalingen gebruik ik de uitgaaf van Alle de Gedichten van Jan Vos in twee Boekdeelen, van 1726, gelijk ik in die van het Engelsche Tooneelstuk de sitgave van Malone, of die daarvoor gaat, gebruikte.

ETON EEERS TE BEDRIFF.

سن بالمناولة-

رب الله ۱۲٬۲ بدلانها تعلق Tet Stuk begint met een schriklijk geweld voor her Kapitool, waar de Raad met de Tribunen vergi-Geri sie. Twee partyen van Gewapende trekken daar met vitegende vaaadste en flaande trom in wapenkreet tegen elkander op ieder om zijn Hoofd Keizer stemarkt te hebben. Die twee Hooften zin des overleden Keizers zonen, saturnin en babsiaan. De serlie beroept zich op zijn recht als oudste; de ander wil als Keizerszoon gelijk recht, en een vrije volkskeus, waarin hy meent de gunst voor zich te moeten hebben. MARCUS ANDRONICUS, een der Tribunen, verschijnt met de Keizerskroon in de hand, en meldt dat het Romeinsche Volk met gemeene flem AMBRONICUS, PIUS bygenaamd, tot Medekandidaar naar de kroon verkoren heeft; zijnde de dappere B 3 VeldVeldheer, die nu in zegepraal te nig verwacht wordt uit den tienjarigen oorlog, waarin hy (met verlies van vijf zijner zonen) de krijgshafte Gothen te onder gesbracht heeft; waarmede de beide mededingens, wel te vreden hunne benden afdanken, en zelve in het Raadhuis treden. — Van waar dit spoedig bedaren? Zekerlijk, om dat de yerkiezing geen voortgang kon hebben zonder de tegenwoordigheid van alle de Kandidaten.

Hierop volgt de sankondiging der te rugkomse van TIPUS, 200 even Andronicus Pius genoemd, die streks met trom en vaandels optreedt, voorgegaan van vier zoons tusschen welke eene met zwart bekleede doodkist door twee mannen gedragen wordt; en gevolgd van TAMORA, Koningin der Gothen, drie Zonen van haar, en AARON de moor, els gevangenen; voorts foldaten en ander gevolg. De doodkist wordt nedergezet, als Titus zich in eene prachtige aanspraak tot Rome wendt. . Als de ningezonden hulk (zegt by) die haar vracht ontladen hetsten met kostbaatheden te rug keert . komt Andronicus . met lauwren omwonden . ziin Vaderland weder met vreugdetranen begroeten. Van vijf en twintig dappere zonen, half zoo veel als Prinmus had, brengt hy 't overschot mee, levend en whood. Voor de levende vraagt, hy Romes liefde tot vergelding; en de dooden, in den oorlog voor hun Land gevalien wil hy by hun Voorvaders begraven."

ner overgebieven zonen, begeert den stomsten gevangene uit de Gothen, om ad manes fransam (2005)
hy) voor het graf in stukken se houwen, en ap ach
hout-

houtmit te offeren, ten einde nier met her snoken van de schimmen der verslagenen gekweld te worden. En Titus geeft hem Tamoraas oudsten zoon aranbus. onder 't jammeren van de moeder en hare twee andere zonen, daartoe over, 't Geen dan ook, doch buiten het tooneel, zeer knap en schielijk, verricht words; want no her uitspreken van slechts twealf Engelsche verzen brengen Titus vier zonen de tijding hiervan waarop de doadkisten (als het nu heet). onder grompergeschal en met een Rust in gredet bygerer everden.

Titus dochter LAVINIA (de ROZELIJN van Jan Vos) koomt haar Vader verwelkomen, de dood en uitvaart van haer broeders beschreien, en zijnen zegen vragen; en hv webscht heer als zegen, haars Vaders dagen in don enryipen duur des Evam te overleven, ten roem van de deued.

Literature de la maio Directi direction de la constantina

A 3 650

Mu koomt de Tribum Mareus zijn broeder Titus en vier bieven begroeten, meldt de benoeming des cerfien door 't Volk nevens de zoons des overleden Keizers. en wil dus dat hy als candidatus opi trede.

Firms weigert dit. .. Hy heeft veertig jaar lang de Romeinsche krijgsmacht geboden, en een en twintig zoons, die in 't weld Ridder geslagen en in de wapenen yoor hun land gesneuveld zijn, begraven. Hy wil een eerlijken staf of stok voor zijn ouderdom, mar geen scenter on de wareld te beheerschen." 28 8 7 8

C Marcus wil hem-overhalen, it geen Saturninus doet opstuiven, terwijl Bassianus, die Lavinia bemint, hem ВД

in sijn belang tracht te trekken. — Titus verzoekt het Volk en de Tribunen, hunne stem aan hem (Titus) over te geven, en dit geschiedt; waarop hy des gewezen Keizers oudsten zoon, Heer (Lord) Saturninus, doet uitroepen.

Samminus, dadelijk door 't Volksgejuich erkend, is recht in zijn schik, en biedt Titus ten dank aan, Lavinis Keinerin to maken, en haar in het geheiligde Pantheen to treuwen. 't Geen Titus aanneemt, en (ten wederdank) zijn zwaard, zijn wagen, en ook zijn gevangenen, aan hem overgeest; welk laatste nu alles verbruit.

Saturninus, naamlijk, vindt dat Tamora, die hy me door die overgift onder 't oog kriigt, er heel wel uit ziet (a goodly lady is). Hy vertelt have zoo wat acctigheds. onder verzoek aan Lavinia dat zy 't niet kwalijk nomen zal, het geen zy goedwillig belooft; en hy ftelt de gevangenen dadelijk (en sonder randzoen. zegt by) in vrijheid, 't geen by met trompet et itmmmelflag doet aankondigen. En terwijk de nieuwe Keizer Tamora in pantomine, lief koost, eigent: Bassianus Lavinia zich als zijne verloofde en voem haar wer one der medestemming van oom Marcus, die suum endque zegt, en van Titus jongsten zoon Mutius, die deze wegvoering beschermt, door zich met het zwaard voor den doorgang te stellen. Titus roept om de Wacht des Keizers, (die in zijn dumb shew, zich dit niet schijnt aan te trekken), en wil hen achterhalen: en als Mutius hem dien doorgang verbiedt doorstoot hy dien zoon. Lucius, Titus andere zoon, neemt de party voor dezen ongelukkigen broeder en voor Bassiaan, en daar rijzen hooge woorden: waarop Saturninus zeer beleedigend zegt, dat hy Titus dochter, moch hem, noch iemand van zijn ras, noodig heeft, en dat Titus zich ook niet moet laten voorshan, dat hy Keizer de Kroon van zijn handen gebedeld zou hebben. Dadelijk en staanden voets trouwt hy Tamora, de Heeren (Lords) meë naar het Pantheon nemende, waar hy de plechtigheden voltrekt (consummates).

. .

43.

Titus blijft beschaamd staan, en zijn broeder en drie zoons, nu nog overig, willen hem zijn ongelijk in het doorsteken van Mutius onder 't oog brengen; maar, verr' van hem te hooren, wil hy zelfs niet dat die zoon in de grafstede van zijn geslacht begraven worde, 't geen zy niet dan eindelijk met de grootste moeite, en met san te voeren dat Ajax wel op de bee van Ulysses begraven is, op hem verwerven.

Marchis vraagt hoe Tamora 200 schlelijk haar fortuin: in Rome gemaakt heeft (advanced is)? Hy
west her niet, zegt hy, maar dat zy 't aan hem,
Timis, verschuldigd is, em hem (zekerlijk) daar edeleneetig voormoedig voor belonen zal.

Beturalnus kome van zijn trouwplechtigheid met Tamora, binevens haar zoons, chinos (quino by Jan Wes) en memerikuus; en Basinain komt even zoo niet Lavinia van de zijne te rug. Zy ontmoeten nikander. Men begint over en weder te imalen, maar Tamora treede tusiehen beide, en werkrijgt, alhoewel met moeite, vergiffenis van den Keizer voor Titus, die gedurende een vrij lange rede van Tamora, op de knie ligt. Oom Marcus en Lucius, ook eerst met een graauw afgezet, worden nu ook in genade aangenomen, en Lavinia met haar door den Keizer te gast verzocht; die nu ook tegen 's anderen daags eene uitnoodiging

ging lost het vermeek van een panther en hertenjacht van Titus anneemt, die hem een her-jour geeft, en sijn gran-mercy ontlangt, waar die Earlin Bedrijf mede Anit.

State of the Same Men ziet dat onze Glazenmaker dit geheele voorwerk van de Romeinsche Keizerverkiezing, met alle · de bevoeren daarby en wat daaruit volgde a heeft afgesneden; zoo als ook de twist over Titus dochtera hase wegwoering on den geheelen Mutius die deseby omkoomt: en zeer zeker beeft hy wel gedann: 'r is nok beter en oneindig verstandiger, an av welken neam hy stoor dien van aaron des Engelsmans fneles. als den dapperste der gevangenen ten offer te door men, dan een onbekend viblijvenden Alerbus ale kind van Tamora of (gelijk Vos haar noemt) Tamera. Het verwekt daddijk fielang, um natizien van den Moors en daar de Koningin hem doot hete bede hevelidte inter ook het stritende miet in i dat zy haer geofferden zoon 200 eensklaps vergeet, (dien, men zelfs in geheel het Stuk ook niet weer herdenkt, stedet zy ook speedig zoo bliid kan zijn in de haar toevallende verheffing; het geen in het Rugeliche Stuk zoo geweldig, tegenide boest fivot. Amne karakter toont by Ves zich ook dadelijk, in een ellerheviellen nitvale tegen de Qutenlienaren, alhoevel weel te boos ien rockeloos til tigeen men echter in stie nonflandigheid, en met het noz. weer men by ons zuik hene wreedsartisheid als het menfebenofferen mede aanschouwe, licht over het hoofd ziet, en het geen te Amsterdam by de zich samenscholende tegenskanders der triomfeerende Rechtzinnigheid te ftaaier gewonden werd om dat het op de Kerkbedienaans in t algemeen, en byzonder op de Rechtzinnigen sloeg, waar Jan Vos nier minder haat tegen had dan

dan: de Autheur van Palamedes (*). Het geen trous wens toen de fmaak was, om welken te voldoen Antonides ook in zijn Trazil twee Christenen invoerde door de Sineesche Geestelijkheid ter dood gevorderd, waaruit de gelegenheid ontstaan moest, dat Trazil de Papen bestraffen kon. En in het geheel heeft het Eerste Bedrijf van Vos oneindig beter houding, en is deftiger, grootscher, en de broos van het Treurspel waardiger. Daargelaten eene goede menigte van uitdrukkingen die den man zonder opvoeding op eene walglijke wijze verraden. Ook wordt dereische by heite billangrijker door de wijze, waarop zw.hvzebracht wordt, dan in 'r Engelsche'; hoe weentd hervondsdan ook voorkomen mag, dat men op een zwim. Calhogwel hier een zwijn als twee paar zwijnen en gelijk Labrendik odie boomende wirlegt, mm 1200 pond 12 her relicele Treusfpel (dat ook by Vos nu cerst her gionen most zijnde 't vorige cigenlijk flechts een Voorwerk, det ook gantach afgeloopen is.) rusten doct. Zeker, een weinig flimmer is het nog, dat eindelik de swist over 't offeren van Aran, na Tas menas inflemening in 's Keizers min, in 't geheel wier gefier wordt, en Serumijn nich die zelfe niet auch trekt meer de Moor echter dedelijk in vrijheid zevonden wordt. Met dat als heeft onze Dichter de offeshande van den Overbuur overgenomen, hy heeft er zich esteindistabeter van bediend, De oude Engeliche Ballade spreekt ook van geen geschil over het Keizen fehip musichen de twee broeders moch van het ome homen van een zoon van Titus door is Vaders hand ter grafte van Saturnin. Maar cook van geene of

^(*) Zoo als ook die verzen dikwijks genoeg in het openbaar toegepaat zijn.

ferinde of ter offer vordering, 't zij van Tamerais zoons, 't zy van Aran. Doch zy geest Titus 't vijf - en twintigtal zonen, waarvan hy er slechts drie wederom t'huis brengt.

TWEEDE BEDRIJF.

÷u i korita a main ii

.: :

and the second

De handeling die het Tweede Bedriff, ter gelegenheld van de Jacht aan zal vangen, begint in het Engelich met een Dichterlijk zwierige alleenspraak van
Aaron, houdende dat Tamora nu beven 't bereik nan't'
Geval is geklommen, en dat hy (Aaron) nu tot de zelfdel
verhefing stijgen moet met zijne Keizerlijke minnaren,
die hy lang in zegepraal gevangen gehouden heeft,
geklutsterd in liefdekstenen, en vaster aan zijne
betooverende vogen gebonden, den Prometheus zuid
Caucasus geklonken to. Hy vall blinken en schisten
ren in panels en goud — om met deze Godin, deus
Samiramis, deze Syreen, wellustig te dartelen,?t geen
Romes Saturatin betooveren zal; en de schipbrouk
van hem en zise Rijk voortbrengen.

Terwijl hy dit schoone voornemen uit, maken Tamoraas twee zonen een groot seven tegen elkaar, over Lavinia, waar zy beide op gemutst zijn. Danier recht als een jaar est swee ouder dan zijn broeder, om hem het onderdoan voor zich te beduiden. Het geen deze weigert, en van zijn zwaard spreekt.

, Wel, jongerjen (zegt Demetrius), kchoon moeder zoo onbedachtzaan geweest is om u een faletdegentjen (a dancing rapier) op zij te stetten, zijt gy daarby zoo razend geworden om uw vrienden te dreigen. Loop, laat uw houten spaantjen in de schee lijmen, tot dat gy het eerst hebt leeren gebruiken."

Dair Chiron die hier verdragen karr, trekken sy van leder; als Aaron, die dir amgehoord heeft, tussehen beide komt, hen vruchteloos met den Keizer, met hun moeder, met Bassianus, en hun beider verderf, bedreigt. Zy willen niet hooren. Zy moeten en willen Lavinia hebben, al kostte 't duizend dooden, zegt Chiron. En wanneer Aaron hun te gemoet voert dat hun vrijen te laat koomt nu zy eens anders is, zoo zegt hem Demetrius, dat er meer water by de molen langs loopt dan de molenaar gewaar wordt; dat men gemaklijk van een aangesneden broed een sneedtjen wegstelen kan, en dat, zoo Bassiaan 's Keizers broeder is, toch nog wel beter dan hy, met Vulkanus in één gild geweest zijn.

Dit kittelt den Moor: "Ja, zegt hy (ter zijde), zelfs wel, die zoo goed als Saturninus-zelf waren.

Och, zegt Demetrius, als men woorden, liefkoozing, en gaven weet aan te wenden! — Wel nu dan, herneemt Aaron. Zoo zoudt gy er malkaar immers over verstaan kunnen, en beide er genoegen van hebben.

Dit vindt ingang. Maar Lucretia was niet kuifcher dan deze Lavinia, en lang te loopen treuzelen dient ons niet, zegt Aaron. Ik weet beter weg. De Jacht Jacht, geeft in 't ruime boach gelegenheid; daar moet gry zegt hy, dat lekkers hartebessijen betroppen, en met gewald, see niet met moerden, beet nemen. Onne Keiserin zat dit goedwinden. — En 't is beter in 't stille boach dan in 's Keizers hof, dat, als het paleis der Figam, vol tongen, eogen en oegen is. Chiron vindt dit een dapper bedrijf, en Demetrius negt: Sis fas uut nefas! Tot ik dezen mijn gloed vindt te koelen en deze koorts te stillen, per Styga, per Manes vehor. Ieder ziet, dat de Gothsche Heertigas Latijn verstonden zoo wel als de Romeinen.

Men moet erkennen, dat dit kunstiger en selfe met eenige mindete aanstootelijkheid behandeld is dan by Yos. De Aran van desen is hier nog eindeloos bozet; en sehoon zijn veinzen van huns Vader schim te zien; en wratk te hooren bevelen, iets ontzettends en Dichterlijks had toen dit wel gespeeld wierd; dien Vader-zelven echter uitdrukkelijk te doen bevelen dat zijn zoons Rozelijnes roos zullen plukken, vindt kwalijk ingang by den toeschouwer.

Dus verre is alles vlak voor het Paleis gefchied. Het Tooneel verandert in een bosch, waarin Time en zijn zoons, en ook broeder Marcus, met honden en waldhoornen uitkomen. Titus beveelt zijn zonen wel op des Keizers perfoon te passen: hy heeft een ontrustenden slaap gehad, maar met den morgen is hy weer getroost. Zy begroeten den Keizer met Tamora en haar kinderen, met wie Bassiaan en Lavinia zich bevinden, en verder Gevolg. Men gaat gezamendhijk ter jacht, maar Demetrius zegt zijn broeder: 30 Chiron, wy jagen met geen paarden of honden, maar hopen een lekker rheetjen te vellen."

No toppe het Toppes en estraume hoek van het words waar Aaron alleen optreedt, an goed om det een boom begraeis. He om dat verstandigte hom niet voor got rullen houden, zegt hy denzulken, dat zy weten moeten det het een list is, im een recht niemuntend schelmstuk (a very excellens piece of villaing) in het werk te stellen.

Hier koomt Tamora by hem, en vraagt hem, wearom hy zoo droevig ziet, terwijk alles in 't rond vrolijk juicht. Die vrolijkheid wordt Dichterlijk uitgehaald ten aanzien van gevogelte, van flangen, en van bladeren die van den wind wapperen en den grond met schaduwen schakeeren. "Laten wy hier neêrzitten (zegt zy); en, by een ontmoeting (consiet) als men onderstelt dat de dolende Prins en Dido genoten, wanneer zy van een gelukkig onweêr overvallen, in een vertrouwelijke grot verscholen waren, mogen wy in malkanders armen gestrengeld, na genomen vermaak een gouden sluimering genieten, terwijk honden, waldhoornen, en zoete welluidende vogelen, oas voor en voedsters wiegezang dienen."

Ondanks Aanons goese voornemen, by den aanwang van dit Bedrijf uitgedrukt, is by hier van iets inders vervuld. "Mevrouw, (zegt hy), schoon Venus uw begeerten ontvlame, Saturnus beheerscht de mijne. Wat meent gy dat mijn doodsch oog, mijn stilheid, en donkere stroesheid te beduiden heest; of mijn wollige hairvlokken, die nu haren krul versiezen even als een adder die zich uitschiet om een doodlijken beet te doen? Nean, Mevrouw, dat teekent geen Venus. Wrok is in mijn hart, dood in mijn hand, bloed en wraak woeken en kloppen als met hamers

3 1 1 V 2

in min hoofd. Hoor Tamora, gy Keizerin van inijne ziel, die geen anderen hemel verlangt dan gy bezit, dit is de sterfdag van Bassiaan; zijne Filomeet
moet heden haar tong verliezen; uw zonen zullen
haar lieslijkheld plonderen, en in Bassianus bloed hunne handen wasschen. Ziet ge dezen brief (die daar
ligt)? Neem hem op, bid ik, u, en geef den Keizer dat doodlijk verdichte schrift. Vraag my nu niet
meer: wy worden bespied. Hier koomt een deel van
onze beloerde buit, die nog niet denkt op haar levensversies."

"Ach, (zegt Tamora), mijn lieve Moor, mijn lieve Moor, mijn lieve Moor, my liever dan 't leven." — "Stil, herneemt hy, Bassianus komt. Wees dwars en stutus tegen hem, en ik ga uw zoons halen, om uw geharrewar te ondersteunen."

Bassiaan en Lavinia treden op, en begroeten haar vriendelijk met een vereeringvollen twijfel of zy ook misschien Diana, de Jachtgodin-zelve, is.

" Vermetele bespieder van 't geen ik in stilte doe, andwoordt zy; had ik de macht die sommigen Diana toeschrijven, uw voorhoosd zoude terstond met hertshorens beplant zijn als dat van Acteon, en de honden zouden op uw nieuw veranderde leden toeschieten. Gy onfatsoenlijke indringer als gy zijt!"

De goede Bassiaan staat een poos verstomd over deze onverwachte beandwoording van zijn compliment. Maar Lavinia, niet op haar mond gevallen, heeft de replicq gereed, en zegt: "Onder uw welnemen, zoete Keizerin, gy hebt de reputatie van in het stak van

van horenen goed geefsch te zijn, en uw Moor en gy meent men dat zich van den jachtsteet afgezonderd hebben, om daar de proef van te nemen. Jupiter beware uwen Gemaal heden voor zijn honden! 't Zou jammer zijn dat zy hem voor een hertebeest namen."

Nu doet Bassiaan er het zijne toe, en zy beklagen den goeden sukkel van een Keizer, wanneer Tamoraas zonen aanstuiven, en vragen wat er te doen is, dat zy zoo bleek ziet?

A War of Co. ... Zy zegt dat zy door die twee (gelieven) daar op die nare plaats gelokt is, waarvan zy de akeligheid met veel rhetorische amplificatie uithaalt. Om van den aart der foortgelijke Amplificatien, waarin het Stuk, rijk is, een proef te geven, hoore men haar te dezer plaats. 42 Deze ..twee hebben my naar dezen hoek heengelokt (zegt zv). Het is een dor en gevloekt dal, als gy ziet; de boomen, schoon 't zomer is, staan echter dor, dood, en zonder groei, overtogen met mosch en vloekbare paddestoelen. Hier schijnt nooit zon, hier broedt geen vogel dan de nachtuil of onheilspellende raaf; en wanneer zy my deze afgrijslijke put toonden, verhaalden zy my dat hier by middernacht tienduizend duivels, tienduizend blazende flangen, tienduizend opzwellende padden, en even zoo veel egels zulk een vervaarlijk gekrijsch door elkander zullen maken, dat er geen sterveling is of hy valt als hy 't hoort illings dood of zinneloss neer. Zoo haast zy my dit helsche bericht gemeld hadden, verklaarden zy, my hier aan een ongelukkigen ijstel te willen binden, om my dus jammerlik te laten omkomen: Scholden my voor een vuile overspeelster, en geile Gothsche hoer, en al wat men by een wonderbaar geluk hier niet op het mat gekomen, zy hadden deze wraak aan my ten uitvoer gebracht. Neem er weerwraak over (bestuit zy), zoo uw moeders leven u dierbaar is, of draagt met langer den naam van mijn kinderen."

"Dit bewijst dat ik uw zoon ben", zegt Demetrius, en doorsteekt Bashaan, en hy voegt er ten overvloede hog een tweeden steek by. Lavinia zegt hierop: "Ja kom, Semiramis, neen, barbaarsche Tamora, want geen andere past op uw aart zoo wel als uw eigen naam."— Tamora eischt hun de pook af, om haar eigen ongelijk te rechten! maar Demetrikis zegt: "Hei wat! hier is meer te doen. Eerst het koorn dorschen, en daarna het stroo verbranden! Dit liefjen stond op haar kuischheid, op haar huwlijkstrouw, en zou zy die mee in 't graf dragen?" "Wel, (valt Chiron in) dan wilde ik gelubd zijn. Sleep haar man naar een stil plekjen, en maak zijn lijk tot een peuluw voor onze lust."

Tamora beveelt hun, als zy de honig gehad hebben, de wesp niet in 't leven te laten om hen allen te steken. — Daar zullen ze op passen, en grijpen haar aan.

"Och Tamora, zegt zy, gy draagt het gelaat van

Tam: "Weg met haar! ik wil haar niet hooren

Liv. "Lieve Freeren, verzoekt haar flechts één woord

Integendeel vermanen zy Tamora zich hard te honden: want "zy willen zich geen bastsarts toonen."
Tamora zegt, dat zy ook vergeefs voor het leven van
haar zoon gelmeekt heeft, en maant de booswichten aan
den ink dien hooftle haar hoe wreeder zoo beter te
handelen. Om niet wil Lavinia nu van haar hand
flerven, of in een afschuwlijke put gelmeten worden;
dan zal zy haar een Hefdadige moorderes zijn. Maar
Timora zegt: dat zy haar zoons niet van haar foof
berooven wil. Zy grat "haar zoons niet van haar foof
berooven wil. Zy grat "haar zoons deze floor
" opzoeken, terwijl haar grafige zoons deze floor
" ontmaagden."

In plaats van deze twee Tooneelen (die er naar onze wijze van tellen, drie zijn), doet Jan Vos Aran met Tamora kibbelen, haar stug bejegenen en uitschelden, en voor een geile hoer uitmaken, uit minnentid op Saturnijn. En te vergoefs herionert zu hem dat zy haar eersten man, om hem te veiliger op 't Konjings-ledikant te stoven, den moordsteek gegeven heeft; dat by hem van de dood redde; en dat hy zoo vaak wet haar popte. Echter by hoort er naar als zy hem zweert, ook Saturnijn

" Eer hy op 't bruiloftsbed zijn lusten heeft genoten, " Indien 't haar lief (Aran) slechts lust."

Dit staat hem aan; maar daar behoort vooraf wijsheid toe, zegt hy, en tijd. Ook is het te vroeg. Eerst moet Tirus huis en geslacht van kant, en dan —! Nu ontdekt try haar 't oogmerk zoo omtrent Rozelijn en Bassiaan, als C 2 KlauKlaudil en Gradamart, straks te melden; het begraven van den pot met goud, en toont haar den brief, die. Pollaan en Melander ten verderve moet zijn. — Aran toont hier zijn stoutheid ook weder by hare beduchtheid, en zal, zegt hy,

Tot op den throon van Saturninus klaveren, enz. 178 178 1

Doch onvoorzichtig laat hy zich met de Keizerin alkussende door Bassiaan en Rozelijn verrassen, die haar dan vrij onheusch aanspreken, waarop het aan weerst kanten op een woest schelden en dom beliegen gaat. Alleen heeft Vos op zijne wijze, schoon 't compliment dat er aanleiding toe gas weglatende, daar voor. Tamera uit overgenomen:

" Had ik Dianaas macht, mijn lust was al geboet " Aan uw vermetelheid."

Waarop Bassanus andwoordt:

", Uw macht zal nimmer haperen's [2015]
", Om Saturninus hoofd met horens te bekaperen, [2015]
", Ale of 't Acteon waar."

Zy scheldt by hem ook op Romulus, en roept Quie ro ter hulp, die, met zijn broeder opdaagt, en in een Tooneel van slechts vijf regels, op haar bevel:

> " Doorstoot des Keizers broeder, en boet uw lust met haar,"

korte metten met Rozelijn maken, die ijlings achter de schermen gebracht, uitroept:

... O Schelms (woer schelmen), wat is uw doch ?

Waar

Waarop het naive andwoord gegeven wordt:

,, Dat wordt gy hier gewaar."

Het Tragische verliest hier zeker veel by, echter acht ik 't in eenige opzichten nog beter dan 't Engelsche.

Een nieuw Tooneel volgt in het oorspronklijke, waarin Aaron Quintus en MARCUS (twee zonen van Titus) onder voorgeven van hun by een flapenden panther te brengen, op een overdekten kuil geleidt; waar zy ('t beste beentjen voor (*), zegt Aaron) één voor één in storten, en het lijk van Bassianus vinden. Aaron, weggeloopen om den Keizer te halen, koomt met dezen te rug, om hem te doen zien wat daar voor beweging is. Marcus roept hem toe uit de put, dat er zonen van Titus in liggen, en dat zv Basfianus daar dood vonden. Maar met een koomt Tamora met Gevolg, en geeft Saturnijn den brief over haar door den Moor ten dien einde ter hand gesteld. Saturniin leest dat geschrift, dat recht zot, en blikbaar voor geen medeplichtige opgesteld is, als het ondersteld wordt, maar voor Saturnijn; en waarin dan melding geschiedt, dat die quasi medepliëntige den pot met goud tot een beloning voor het delven van het graf voor Bassiaan, dat zy hem bevelen te graven, vinden kan onder den vlierboom die den mond van die zelfde put, waar de briefschrijvers befloten hebben Bassiaan te begraven, overschaduwi.

[&]quot; 6 Tamora (zegt de Keizer)! was ooit iets dergelijks gehoord? Dit is de put, en dit de vlierboom. Ziet rond, mannen, of gy den bedoelden man (jager genoemd

^{(*).} The better fow before.

noemd in den brief,) ontdekken kunt, die Bassianps hier vermoord moet hebben."

Aaron toont met éénen de vass met goud.

" Twee van uw welpen, woeste bloedhonden, (zegt Saturniin tegen Titus,) hebben miin broeder van ziin even beroofd. Mannen, sleept hen uit de put naar den kerker, en laat hen daar wachten tot we een nooitgehoorde folterstraf voor hen uitgedacht hebben." - Hoe hy dit weet, of zelfs vermoeden kan dat zy of de moorders of de briefschrijvers zijn, is moeilijk te raden; maar hy meent het te weten; genoeg! en Tamora gelaat zich, verwonderd te zijn dat een moord 300 licht ontdekt wordt. Titus smeekt om vergiffenis voor zijn zonen, zoo hun schuld bewezen wordt. -Bewezen! (roept de Keizer uit), gy ziet dat het blijkt. Wie vond dezen brief? Tamora, waart gy het?" - Neen (zegt zy), Titus-zelf nam hem van den grond," het geen deze erkent. Nu wil Titus zim zoons dan toch onder borgtocht ontslagen hebben. met belofte dat zy zich verandwoorden zullen. Alles zecht Engelsche Rechtsgeleerdheid! Vooral niet. zogt Saturnijn; zy mogen geen woord fpreken, de schuld is klaar. - Tamora belooft Titus, voor zijn zoone te spreken; daar is, verzekert zy, geen nood yoor hun. En Titus verbiedt zijn oudsten zoon Lucius een woord met hun te wisfelen.

In de Ballade zijn het drie zonen die in de put gestort, en ook beschuldigd worden.

Vos, die aan Titus nog twee zonen schept, Pollander en Melaan, noemt deze Marcus en Quintus (als 't En-

Engelsch hen heet) met de namen van Klaudilles en Gradamart. En daar hy het lijk van Bassiaan op Tameraas last san de struiken heeft doen hangen, doet hy Aran te samen met Tamera de laatstgemelde twee naar de put geleiden, waar men zegt dat het Zwijn in getuimeld is. Zy naderen, en Aran stoot hen daar in af. Aran heeft intusschen den brief gestrooid, en maakt zich, met zijne Geliefde, van daar.

Men roept uit de put om hulp. De Keizer koomt met Titus en Titus broeder Marcus en zoon Lucius, op 't gerucht aan. 't Is er donker; 'de Keizer eischt fakkellicht, en het eerst dat men ziet is Bassianus, hangende en doorstoken. Zy vloeken de moorders, en dat wel by een geschikte verdeeling, de een den doorsteker, den ander den stropdraaier, waardoor men (waarschijnelijk om het parallelismus,) den stroptoebinder te verstaan zal hebben. Titus doet met de toorts in de put lichten. Lucius daalt by dat toortslicht met zijn Vader daarin af, en men vindt Klaudilles het hoofd verplet, en Gradamart met het aangezicht vermorseld. Nu is het een algemeene klacht en wraakgeroep. Markus wil

"De zielelooze lijken "Op "t midden van de markt aan ieder (*laten*) kijken."

Want, zegt hy,

- " Zoo worden de gemoen van 't burgerlijk gestacht.
- " Naar eisch van burger ged tot zulk een wrank gebracht,
- 5. Die de oversehelle Faam 200 ijslijk uit zal blazen,
- », Dat zy met haar trompet het aardrijk zal werbazen."

Het verbazen lag Jan Vos aan het hart, daar hield hy zoo wel van als Zwanenburg.

Tisus vindt een brief gestrooid. Markus wil dat C 4 zy zy den Keizer gegeven worde, als schuilende de schelmery daarin. Saturninus leest, en roept: Verraad!

De brief houdt aan Pollander en Melaan, en beschuldigt ze van medeplichtigheid aan den moord, zoo van Bassiaan als van hunne broeders, en tevens van samenzweering tegen het Hof van Saturnijn, dat ten hunnen dienst aan Prozerpijn gewijd is.

De Amsterdamsche Saturninus neemt dit, even als de Engelsche, voor goede munt aan, schoon Titus zegt dat het verdicht is. En nu koomt Tamera met doorkrabt aangezicht, en gescheurd lijsseraad er nog een lootjen op leggen. Twee godvergeten schelmen (zegt zy), in de helmen vermomd, vielen haar aan, scholden haar voor Keizers-hoer (een geliesde tytel in dit Treurspel), wierpen haar by het hair tegen den grond, en wilden haar door het zwaard vermoorden. Zy

- , zwem in een zee van al te groot een lijen,"

en schreeuwde; waarop Aran te hulp schoot, en de schenders, voor hem op de vlucht getegen, navloog, zonder 't welk zy haar ziel gespogen had. Dus luidt haar beklaaglijk bericht.

Aran verzuimt niet, te komen vertellen dat die voorgegeven aanranders Titus zonen zijn, de in den brief beschuldigde Pollander en Melaan. Ten blijk brengt hy ook een kling meê, die den een ontvallen zou zijn, en aan Saturnijn als van Pollander bekend is. — Gedienstig vraagt Tamera ook, wat daar voor dooden liggen; en dit vernieuwt den hun opgelegden broedermoord. — Saturninus wil hen van lid tot lid doen kerven, en beveelt ze te zoeken en te boeien. — Markus prut-

telt wat tegen; maar de STAATJONGEN VAN ARAN koomt met het goud voor den dag, en daarmee is 't uit.

Titus echter durft nog zoo wat zwarigheid tegen t bewijs maken, maar zwakjens. Hy beroept zich op zijn brave daden, als zijnde hy de man, die by een algemeen oproer in Rome, dat in een dag dertigduizend dooden kostte, Saturnijn by zijn gezag bewaarde, en de razerny des volks door zijn tong betoomde. Hy heeft dus meer goed aan den Keizer gedaan dan zijn zoons in allen geval kwaad konden doen, zegt hy; en zijn degen behoort meer dan de fout van zijn zonen te wegen.

Nu harrewarren zy over het wreken. Markus valt in, dat de zaak niet klaar genoeg is, en stelt den pot met goud van Palamedes tegen dezen over. — Daar weet Saturninus niets tegen in te brengen, maar hy wil zijn wil doen. Titus roemt nu de oude dagen van het Burgermeesterschap, en beklaagt het verval; Markus bidt nog genade; en met even vruchteloos razen en tieren suit. Titus het Bedrijf, waarin zekerlijk alles beter gerangschikt is, en beter uit makkar vloeit dan by den Engelschman, de stof-zelve en de ongelijkheid van uitdrukking daargelaten.

De Engelschman voegt er nog een Tooneel by, waarin de fraaie Tamoraaskinderen Lavinia, onteerd, en met afgesneden handen en uitgesneden tong, onder eene lage en afschuwlijke bespotting, te rug brengen, en zy dadelijk van Marcus gevonden wordt.

Marcus gesprek by deze ontmoeting zijner Nicht is C 5 geenerlei gebruik van gemaakt. Voor dit alles doet Vos zijnen Marcus, by den aanvang van zijn Derde Bedrijf, met de mishandelde Rozalijn, onder 't uitspreken van vier zeer onbeteekenende regels, over het Tooneel heen gaan, zonder eenig verband met het geen er op volgt, en ook zonder de minste uitwerking.

DERDE BEDRIJF.

hands ziet men op 't Engelsche Tooneel een straat in Rome, en daarin de Rechters en Raadsheeren, gelijk zy hier genoemd worden, met Marcus en Quintus gebonden, gaande gezamendlijk, en als in optocht, over het tooneel naar de Executieplaats, waarby Titus hen al smeekende en jammerende vooruit treedt en te voet valt. Hy beroept zich, by zijn hooge jaren, wederom op de-Kriigsdiensten waarin zijn jeugd door gebracht is, terwiil zy wie hy smeekt, gerust sliepen. Hy zegt, dat hy voor twee en twintig zoons nooit geschreid heest, om dat die op 't bed van eer stierven, maar voor dezen schrift hy, neergeknield, zijn hartzeer en droevige zielentranen in 't stof. Die tranen mogen de dorst van het drooge agrdrijk lesschen, maar het dierbaar bloed zijner zonen zou het van schaamte doen blozen. Hy wil uit de twee oude kruiken zijner oogen, de aarde met meer regen vergasten dan de jeugdige April met al hare stortvlagen. Hy zal dien regen by de zomerdroogte ook uitstorten, en in den winter met warme tranen de sneeuw smelten, en een eeuwigen springforingvloed op haer gelest onderhouden, soo zy het bleed zijner zonen weigert te drinken. En daar hy nooit voren te geschreid heest, moeten zijn ramen nu krachtige redenaars zijn."

Dus ligt hy nog te schreien en de Tribunen en sieve goede (gentle) oude Rechters te hidden, terwijl zy, die slechtes over het tooneel gaan, seeds vertrokken zijn, en houdt daarmee aan, schoon zijn zoon Lucius hem dit voorhoudt. — Eindelijk zegt hy: "Wat zwarigheid dat zy vertrokken zijn! zoo zy my hoonden, zy zouden er toch geen acht op geven, of modedoogen met my hebben, daarom laat my mijn smart aan de steenen klagen, die in zeker opzicht beter dan zy zijn; dewijl ze, in vergelijking met hun, zoo week zijn als wasch, en daarby stom, en geene menschen beleedigen of ter dood doemen."

Lucius is met het outbloote zwaard in de hand gekomen, om zijne broeders te verlossen, en daarom (verneemt men) heel schielijk door de Rechters tot eenwige uitbanning veroordeeld, "Gelukkig mensch (zegt Tious)! of ziet ge niet dat Rome slechts een wildernis van tijgeren is? Tijgers moeten op prooi azen, en Rome heest geen prooi om te azen dan my en de mijnen. O, Hoe gelukkig zijt gy dus, van deze verslinders uitgebannen te zijn!"

Dit Tooneel heeft Vos nagebootst; doch hy stelt Saturnijn aan het hoofd der Rechters, en Titus pleit is hy hem, alleen aan den Vorst gericht, en slechts van twaalf segels, vrij laag en zonder iets van dat innig weemoedige, dat, hoezeer al eens vol valschen smaak, toch altijd diep trest; maar in dagelijksche bewoording; en

OVER DEN ARANJEN TITUS

Lucius is daar niet by, terwijl 't broeder Marcus is die hem by herhaling zegt op te staan, wijl de rechters vertrokken zijn.

In beide stukken koomt Marcus nu met Titus mishandelde dochter. Lucius, by den Engelschman, zijgt op dit gezicht neder. "Weekhartige knaap. (zegt de Vader.) sta op, en zie ze aan!" Hy vraagt haar. wat gevloekte hand haar handen afgehouwen, en in Trojes brand nog een takkebosch geworpen heeft Ziin smart was ten hoogsten peil eer zy kwam, nu streeft zy als de Nijl, alle perken te buiten. "Geef my een zwaard (zegt hy), en ik zal mine handen ook afkappen, want zy hebben voor Rome gevochten, zy hebben zich vruchtloos al smeekend ten hemel geheven, zy hebben my nergens toe gediend: al wat ik nu van haar begeer, is dat de eene de andere afhouwe. Het is goed, Lavinia, dat gy geen handen hebt, want handen om Rome dienst te deen ziin maar onnutte dingen."

Lucius vraagt haar ook, wie haar mishandeld heeft? Marcus andwoordt: "Ach, dat lief lijk werktuig harer gedachten die ze met zoo veel behaaglijke welfprekendheid uitbracht, is uit dit schoone holle kooitjen gescheurd, waarin het als een zoetkwelend vogekjen, eene zoete melody van tonen zong, die elks oor betooverden."

Wie 't gedaan heeft, kan Markus niet zeggen die haar in het bosch vond, waar zy zocht weg te schuislen, als de rhee of hinde die eene ongeneeslijke wonde ontsangen heeft."

maine whee hencemt Titus 12 endie henc dus gowood breft, heeft my erger gewoffen dan of by my gelood had. Want nu fis ik ale immend op een rots in 'a midden van een woelte zee, die den wesfenden whoed baar voor baar freigeren ziet, altijd wachtender wanneer hem een grimmige golf in haar zilte buik venawelgen zal. Daar zag ik min gampzalige zonen ter dood gaan; hier flaar mijn andere zoon a halling geworden; en hier mijn broeder die om mijn jammeren feines imiar 't geen mijne ziel nog den feillen fehok geeft is de dierbre Lavinia, dierbatel dan miln ziel. Had ik zulk, een toelland, flechts afgebeeld gezien. ikh wara, er waanzinnig wan geworden. 1906 Wat zal ik? - Och mijne dochtet! gy hebt geene handen om uw tranen af te vagen; geen tong om te melden wie an mishandelde a uw gemaal is emgebracht, en om zijne dood zijn uwe twee broeders om hals. To Zie Marcus, zie Lucius ziet haar aan zals ik hare broeders noemde. stonden er versche tranen op baar wangen als de honigdanuw op een schier verlente delu !

Mass een gog op de zelde anunest niest verder nervolgen.
Mass een gog op de zelde anunest niest verder nervolgen.

Daar verkomt Titus een poos, en roept, als Marcus zegt dat zy hand en rongeloos, by herhaling niet anders uit dan deze zelfde driet woorden: Hand - en tongeloos! Waarlijk schoon! Doch nu begint hy den Poeet of liever den Windbraker te spelen. Voorzeker (zegt hy tegen hans) zer

منجمي

fig. Voorseker heeft de febelm alfin oogen sbegenepen fin is sitt.

[&]quot; Toen t uwe schoonheid zag zieh zelf niet heeft geschaard. " En aan de moordenaars de wreede snee geweigerd."

Par wordt er de Fam, de haifgebruden Moon in 's storeldt andre doelen; de woedende Mradfer, de wreede Part in 's Rasplaimel gewess; de ongastyrije Bohyt, de felste Miniog; met Diomedes, Prokuster; Busiris, Apollos; de Possy, en al wat niet al, by geliedd; in meddal steer geede verzen echter. En missen in dese klacht komt de gebannen Lucius zich nu belingen. Titus zegt eindelijk:

Wie heeft er poic op sand zoo wreed een fluk gezien?"

Fift geen iffings at de ontrocting als een nevel vortwijnen doet, en ons ongewillig als met een toovetflag
op de Meuwmakt of Vigendam t' has brengt.

in beide de Treuripelen kodnit nu Aaron of Arth tifding brengen, dat de Keizer de twee zonen (de Ballade zegt the thrie) sparen wil voor de af te houwen hind van Pittis, zegt Vos, en dit is dan ook wel now het natumilikat ; mar het Engelsche zegt , van Marcus, of Lucius, of den ouden Titus-zelf, ('t geen hy ann him keur last) als een rantfoen voor de veroordeelden. Die boodschap is in het oorspronkelijk zeer eenvoudig; mear Vos hangt hier den Poëet uit, en vult meer dan honderd en twintig verzen met beschrijving van den todoop van 't Volk, van 't geschreeuw en gewoel daarby over de te rechtstelling, en van eene Mangd die met eene uitvoerige rede den jongste dier twee tot Bruidegom eischt, ter vergelding van de kostbaarheden die haar moeders moei eens tot behoud van Rome tegen de Afrikanen gesthonken had; en eindelijk van 'shi orden weigering, die echter als 't Meisjen dahr attend over where, such bethelity at toen, begrippende dat de een zonder den ander met behoorde gestrast te worden,

derly berde the vity wil geven woor des Vadits week-

By 't overgeven van zijn hand aan Arin hondt hy by Vos een fierlijke rede, roerende onder andere wat Heidendaden die hand al verricht heeft; maar by den Engelschman spreekt hy er zeitiger van 3, Geef den Keizer mijn hand en zeg hem, dat het ean hand is geweest die hem voor duizend gevaren beschermen. Zie hat hy maar dee begraven. Zie hand meer versiend, maar lant zij tilt getiesen En zeg aan mijh koons dat ik hen aanmerk als juwedlen tile ik voor een gebrigen prijs koop; en etiter duur, aan dat zij mijn elgendom zijn."

Vervolgens ratificalt. Titus also son wat half an half, het geen dairby just stit ornatuurlijk woodstint; doch by Vos is halfensijk als hy Rozelijas tranen ziet uitborlen, en sy zijn wrag stilskunde idejaat, of het om zijn hand is; vooral, daar hy haar troost inet te seggen, die die tand asbit soo Ridderlijk gestrellen heeft als as. we then Bode breigt hem straks

firaks de boofden zijner zwee zonen, (in de Ballade der drie), en de hand daarby te rug.

In beide de Stukken staat Titus hierby als versteend. tot by vitburst to by den Engelschman, in een hol slachen; by Vos, in herhaalden nitroep van 6 Wee, en vervolgens, van Wraak - hemel ! - By den eersten zendt hy zwet bekomen zijnde Lucius naar de Gothen om dass een leger op de been te brengen. By :Vos is het toomest meer, en wel, uitgewerkt, schoon sie vrij van lage uitdrukkingen en de holle lach boomt leter, waarmee hy ten cencumaal in een verwiliderd razen vervalt, by hetwelke en Lucius en Markus hem tot eenig; bedaren trachten te brengen. Hy wil zich doorsteken, maar men houdt hem vast; en 't is Lucius die van het Romeinsche (geen Gothisch) leger spreekt, dat naby ligt en tot zijns Vaders dienst is. Titus schrijft met zijn vinger een eed in de aard, om met Roomsche Hof Howell more or and mob Le "Tot san de grondvest toe te moffelen tot ftof." inb is genous in hom voor dit il general be the My sweetent dit met hin drien of da punt yan 't gosurcers in Refi del : Geetsten van de in iden kuit vermoorile Klaudil en Gradamart zweegen met en vorderen merals. Dit felajinto hier buinen; de flad vooro to vallen: want Titus zegt: "Wy ijlen naar de fad." s. sp hy gebiedt Lucius in zijn tent te blijven en voor de avondstand zins broeders regiment met vier Korinellen ter zenden wien hy den moord des Keizers -voor zei flean. Lucius geeft ook flaanden voets het - bevel and die vien Kornellen. 110 moderate have feating that

-! Nu leat het Engelsche Stuk een maaltijd in 't huis wan Titus zieni. Hy merkt aan, dat noch hy noch

J 5 11 11 1

Lavinia over hun tiendubbeld leed de handen vermogen te wringen: dat hy flechts eene hand over heeft om op zijn borst te flaan, (en hy wijst by die woorden hoe hy op zijn hart flompt als 't van aandoening klopt); "En gy schildery van jammer (zegt hy tegen zijn dochter), dat kunt gy niet eens! Zucht gy het 'dood, of neem een klein mesjen tusschen uw tanden, enmaak daar een holletjen mee in uw borst, dat al de tranen die uw bedroefde oogen storten daarin mogen stroomen, en het kermende hart in hun zouten vloed verdrinken."

Marcus, van zijne zijde, doodt een vlieg met zijn tafelmes, en Titus scheldt hem deswegens voor een moordenaar, en tyran. "Wat (zegt hy), zoo die vlieg een vader en moeder had? Hoe zouden zy hun teere vlerkjens laten hangen, en jammerlijk in de hucht brommen! Arme onnoozele vlieg, die ons hier met zijn aartige gonzende melodie vervrolijken kwam! En gy hebt hem gedood."

"Vergeef my (andwoordt Marcus), 't een lelijke zwarte vlieg als de Moor van de Keizerin, daarom maakte ik hem kapot."

"O, o, o! (herneemt hy), vergeef my dan, dat ik het n kwalijk nam. Geef my het mes, ik wil hem nog meer kwaad doen, en my verbeelden dat het de Moor is die hier opzettelijk kwam om my te vergiftigen. Daar, dat 's voor u, snoode zwart, en dat 's voor Tamora! — Ach man! daar bedenk ik hoe verr' het met ons gekomen moet zijn dat wy een vlieg kunnen kapot maken, om dat hy naar een koolzwarten Moor zweemt."

Dwaasheden zijn dit, en voor geen Tooneel geschikt; maar die de diepverkrachte ziel dier ongelukkigen schilderen, en die zoo men eenmaal recht dieplijdende ongelukkigen gezien heeft, verscheurend zink Even zoo is het geen ik van dit Tooneel overstagterwijl alles door de kinderlijke onnoozelheid van den kleinen Lucius, Titus kleinzoontjen, die mede aan dien disch zit, nog meer aandoet. En zoo eindigt hier dit Bedrijf.

Vos voegt in de plaats hiervan een Tooneel in, waarin Aran met Quiro en Demetrius verzeld, Lucius en vier zijner Kornellen juist in den mond loopt, terwijl die twee Gotsche broeders ieder omslandig en in het byzonder vertellen wat hy Rozelijn al deed. Demetrius zegt de eerste geweest te zijn die 't maagdenroosjen plukte; Quiro, de eerste die haar de tong uitrukte. Gene roemt dat hy 't was die haar de handen afineed; deze, dat hy haar 't gelaat met haar bloed versde. Zy verbinden zich wijders met Aran om Titus huis geheel te verdelgen. Zy worden besprongen, en Aran gevat. Die, daarop gevraagd naar zijn schelmery, zijn levensboek (zoo hy 't noemt) opleest. Hy wordt in een besloten rijtuig gezet, en streng geboeid naar Titus woning gevoerd.

Dit gevangennemen van den Moor gebeurt in het Engeliche Stuk veel later, en niet dan in 't Vijfde Bedrijf.

VIERDE BEDRIJF.

Dit loopt tueschen 't Engelsche en Neerduitsche wederom geweldig nit één, en wy zullen elk Tone neel afzonderlijk beschouwen.

Het Engelsche toont in Titus woning zijn kleing zoontjen Lucius (als zijn Vader genoemd) die met kingderlijke vrees voor zijn Moei Lavinia, welke hem overal volgt, wegloopende, zijn Grootvader en Oudoom Marques te hulp roept. — Koom by my, kind, zegt Marques, wees niet bang voor uw Moei. — "Zy heeft ute lief om u kwaad te doen, (voegt Titus daarby). Hoe vlijtig las zy u altijd of zoege Peizy of Oratorie van Cicero voor, even als Cornelia voor haar zoons deed! — Maar kunt gy niet begrijpen wat zy meent?"

"Dat kan ik niet, zegt het knaapjen, maar ik denk dat het een vlaag van dolligheid is: want ik heb Grootvader dikwijks booren zeggen, dat de kracht van het ongeluk iemand wel razend kan maken. En ik heb nok gelezen, dat Hekuba van Troje razend van werdriet wierd. Daarom ben ik bevreesd."

Uit de bewegingen der ongelukkige begrijpen zy, dat zy een boek wil. Zy flaat op een uit meer boeken, en dit is Ovidius Metamorphofis, die 't knaapjen' van zijn moeder gekregen had. Zy flaat het open en verschuift de bladen, en wijst dan dat men legen zal. — "'t Is het verhaal van Filomeles verkrach-

ting. Zou zy ook verkracht zijn?" Deze vraag dringt zich by Marcus op. — Zy doet een teeken van ja! — Maar wie heeft het gedaan?

Marcus wijst haar, hoe met een staf, zonder gebruik der handen, in 't zand te schrijven. Zy neemt den staf in den mond en stuwt die met de stompen harer armen. En zy schrijst: Stuprum — Chiron, Demetrius.

Zekerlijk, om dit in 't voorby gaan aan te merken, zoo men zich met den Engelschman in dit Stuk aan 't Latijnsche woord suprum niet stoot (telkens toch doet hy zijn personaadjen Latijn spreken), dit bevat genoeg, en is by dit moeilijk werk voor het arme van pijn en schaamte verscheurde maagdelijn ongelijk natuurlijker dan de vrij lange soep, die Vos in het navolgen van dit Tooneel haar doet schrijven, even of dit haar zoo gemakkelijk viel dat ze er zoo veel overtolligs in mengt:

", Door Tamra, Arans hoer, " Is Rozelijn verkracht van Quiro en zijn broer " Demetrius."

Waarin van de drie en zestig letters, in allen geval; vijf en dertig te veel zijn, en zelfs de naam van Qutro en die van Demetrius genoeg was: want dat zy verkracht is weet men reeds, en de vraag is alleen van wien? Ook vergde men haar slechts

" den wreden beul die 't schelmstuk heest bedreven " Zijn naam — te schrijven in het zand."

Dien beul zijn naam, als Vos het hier op zijn plat Amflerdamsch uitdrukt, was doenlijk; 't was hard genoeg in het geval, dat er twee te fchrijven waren, doch zy schijnt lust lust in 't rlimen gekregen te hebben, 't gren zy zonder de lieve en deftige stopwoorden van hoer en broer niet doen kon. In de oude Ballade is zy niet minder woordenrijk,

For with a flaffe, without the helpe of hand,

The wrist those worder upon the plat of sand:

The lustfull sources of the proud emperisse,

Are doers of this hatefull wickednesse."

Dat is:

Want met een staf en zonder hulp der hand Schrijft zy dees taal op 't uitgespreide zand: ,, De geile zoons van 't trotsche Gothisch wijf , Zijn daders van dit gruwlijk wanbedrijs."

Doch keeren wy tot den Engelschen Tooneeldichter.

Titus, dit ziende, roept uit:

Magne dominator Poll,

Tam lentus audis scelera? tam lentus vides?

Marcus tracht hem tot bedaren te brengen, en wil. met hem. Lavinia, en het kind, by een plechtigen eed op de knien voor deze onteering op die verraderlijke Gothen een doodlijke wraak zweeren, als Brutus voor die van Lucretia. Titus merkt aan, dat als men deze beerwelpen aanrandt, de moeder-beerin wakker zal worden, en dat zy te diep in verbond met den Leeuw staat, enz. Hy wil het stuk in koper graveeren, en bewaren 't: want de boze Noordenwind zou eenen in 't zand geschreven eed als de bladen der Sybilla verstrooien. En hy vraagt het -knaapjen, wat die er van zegt. Deze andwoordt: . Ik zeg dat, zoo ik een man ware, hun moeders - bedkamer die schelmen niet beveiligen zou." - Dit treft, en Titus brengt hem in zijn Wapenkamer om hem D 3

hem toe te rusten. Maar met wat oogmerk? Hy wis hem met geschenken naar de Zoons der Keizerin zenden, en vraagt of hy die boodschap niet doen wil. — "Jas Grootvader, zegt hy, met mijn pomaart in hun boezem." — Titus, die 't een anderen weg heen wil stieren, wil dus liever zelf met het knaapjen naar het paleis gaan, en een blij gelaat aannemen.

By Vos leest en herleest Titus het geschrevene, en telkens met den zeffden uitroep. De kleine is ook daar aandoenlijk, maar er heerscht een mengeling van grootspraak en al te nietige kinderlijkheid in; als, by voorbeeld: dat hy al zonder Min staapt, en het bekende

- ,, Mijn Vader heeft gezeid als ik 200 mooi kan lezen
- " Als Alexander neef, dan zal 'k een Ridder wezen,
- " En dragen een rapier, en rijden op een paard," enz.

het geen te zeer beneden het Treurspel is. — Van Flits geschenken en boodschap hier geen woord. — The moet hier nog opteekenen, dat Vos aan dit Toor neelveen verschijning der Geesten van Klaudil en Grantsmart vooraf doet gaan, die hunnen Vader tot Waak poiren, en waarby de afgehouwen hoofden van Poliander en Melaan ook wraak roepen, en hem melden dat hy , ten vas gedoemd is

Door Gothlands Wapengod of die zich-zelf zoo noemt."

De boodschap wordt (by den Engelschman) verlicht, en dit geschiedt voor de aanschouwers in
2's Keizers paleis. Chiron met Demetrius en Aaron2'elf nemen die aan. De eerste meldt dat de zoon
2'van Lucius daar is, die by hen een boodschap heest
af te leggen. — "Ja! een of andere zotte boodschap
van

was zijn zotten Grootvader," zegt Aaron. — Het knaapjen, met een kompliment, en eenige stille verwenschingen tegen hen daaronder, doch die de toeschouwers-alleen hooren moeten, stelt hem uit des Grootwalers naam, de fraaiste wapenen uit zijn geweerkamer (dus noemt hy het) ter hand, om de eerzame jongelingen die de hoop van Rome zijn, te versplichten; ten einde zy, wanneer het te pas mocht komen, wet voorzien mogen zijn. Met deze woorden, wat breeder uitgedrukt, vertrekt hy en het geschenkt wordt bekeken.

"Wat 's dat? Een rol om den bondel, en daarop geschreven"? – Ja,

Integer vitae scelerisque purus

Non eget Mauri jaculis neque arcu

Dua spreckt hy, maar innig houdt hy het voor geen vriendelijke aartigheid. "Och wat heest het in, een Rzel te zijn, zegt hy by zich-zelven! De oude paai heest uitgevonden wat zy gedaan hebben, en zendt hun wapenen in regels gewonden, die dieper tressen dan zy (domkopjens) gevoelen, ja, die in de ziel dringen. Onze slimme Keizerin zou Titus meening beter vatten; doch laat zy in haar ongerustheid niet nog meer ontrust worden." En nu het woord tot de jonge heertjens wendende, spot hy met hun over al het gebeurde.

W. 3

Die-ongernstheid; die hy:schroomt te vergrooten, ziet op de barensweën, waarin het Vrouwtjen, zonder det wy het wisten hoog zwanger zijnde, zich juist bevindt; ook verlost zy speedig. Men hoort een gejuich aanheffen, 't geen de ontbinding zankondigt, en slux koomt daar een baker of kraambewaarster met het nieuwgeboren kindtjen, ter dege omwikkeld en ingesommeld, op het Tooneel.

Want zegt zy, de Keizerin is in de kraam gekomen — van — een Duivel. Het kind, naamlijk, is
zwart en (gelijk zy er byvoegt) zoo affchuwelijk als
een padde, en steekt lelijk af by de blanke Natie van
't Noorden. En nu toont zy 't naakt en bloot.
's Is Aarans stempel en zegel, zegt zy; en " de
Keizerin zendt het hem, om het met de punt van
zijn ponjaart te doopen (te christenen is het woord)."

De Autheur wist dérhalve nier wat een Mesties is: noch ook, dat zelfs de kinderen der Negers niet zwart ter wareld komen, maar eerst naderhand zwart worden. Trouwens deze onkunde is nog vrij algemeen, en ik heb in mijn praktijk als Advokaat daar cens een zonderling blijk van gezien, wanneer een Ambachtsman van zijn werk t'huis komende, op 't pogenblik dat zijn Vrouw bevallen en 't kindtjen opgebakerd was, dat kind zwart van aanzicht vond, en staanden voets naar de Haag kwam, om wegens It overspel zijner Vrouw, waarvan hy dit een overwigend blijk waande, zijn huwlijk ontbonden te hebben. Juist woonde er een Zwart in zijn buurt, met wien hy eenigen omgang had, en die moest (begreep hy) noodwendig de Vader van 't kind zijn-'t Kostte my, veel moeite om hem dit anders te beduiduiden; mear gelukkig, dat, toen by weer te Amflerdam kwam (gelijk ik hem voorspelde) het geërtravaseerde bloed van het kind dat singde geboorte
zeer geklemd was geweest, zich reeds ten deele verwaassemd had, en de kleur dus spoedig verdween.

Aaron neemt haar kwalijk, dat zwilk swart, lelijk noemt; en in eens ontstaat er nu een geweldig geschil tusschen hem en de twee broeders, die hem verwijten hunne moeder ongelukkig gemaakt te hebben, en het kind vermoord willen, terwijl Agron 't in 't leven wil houden. In dit geschil, waarin de broeders door de baker en het bevel der moeder ondersteund worden, en dat van weerzijde met scheider, razen, en dreigen gevoerd wordt, onder 't welke zy hem een helhond, hy hen bierkroegs-uithanghonden noemt, en hv het zwart als de beste kleur verdedigt dewijl het zich te goed acht om een andere kleur aan te nemen. en om dat het van geen schaamte blozen kan, houdt onze Moor den boventoon. Zy geven 't op, en hy vraagt aan het wijf hoe veel of welke vrouwen 't kind gezien hebben? Geene andere, andwoordt zy, dan de Vroedvrouw Cornelia, de Keizerin-zelve, en ik. -Wel nu, herneemt hy, twee mogen het te samen overleggen als de derde weg is. Vertel dit aan de Keizerin. en met één steekt hy 't arme bakertjen dood.

Nu stelt hy de verwonderdstaande broeders te vreden, en beveelt hun het kind by een zijner Landgenooten te bestellen, wiens vrouw 's daags te, voren in de kraam kwam, ten einde (voor groote gaven, beloften, en uitzichten,) het kind met het hare te verwisselen, 't geen de Keizer dan (zegt hy) voor 't zijne mag streelen en doedijnen. Voorts zendt hy dadelijk

3

om de Vroedvrouw, die hy even zoo bezorgen wif die de baker, die hy last geeft te begraven. En als die twee weg zijn, mogen de Hofvrouwen babbeien wat zy willen.

De Ballade doet ook Aran een blackamors aan de Keizerin verwekken.

Op dit zonderling Tooneel volgt een ander a niet minder vreemd. Men ziet thands een straat naby het Paleis. waar Titus met zijn broeder en kleinzoon en andere-Heeren (Gentelmen) met bogen in de hand komen en hr zelf een-bosch pijlen draagt, alle met briefiens aan de foitien. - Twee van dit gevolg zondert hy af om met houweel en spade door 't middelpunt des aardriiks te graven, en aan Pluto een Smeekschrift over te leveren. Marcus betreurt zins broeders waanzinnigheid : doch men brengt den razenden Vader tot andwoord, dat hv wraak van de Hel zal krijgen, maar dat het daar voor alsnog te drok is, zoo dat hy vooreerst nog geduld moet nemen. Hy herneemt, dat Pluto hem ongelijk doet met hem uit te stellen; doch dewijl er geen recht in hel noch op aarde is, wil hy 't in den hemel zoeken, en doet pillen in de lucht schieten. daarby zeggende: ad Jovem, dat's voor u; ad Apollinem, ad Martem, dat's voor my-zelven. Hier! naar Mercurius; - naar Saturnus en Calus; maar niet maar Saturnijn, want even goed zou het zijn tegen den wind te schieten, enz. Een lasse spotterny koomt daar weder by, wegens 't afschieten van de hoornen van den Hemeistier en Ram, 200 dat zy in den hof des Keizers vallen, dat de Moor die vinden, en dat hy ze op last der Keizerin aan zijn Meester tot een geschenk brengen moog. De De Ballade meldt dok van zijne plijien naar den komel op te schieten.

I shot my arrowes towards heaven bie;

at the Committee of Asserts.

maar Percy meent dat dit daar eene bloot overdrachtige teltdrukking zij, genomen uit Pfalm/LXIV, 3, waar philen de bittere weerden zijn. In dit geval zou liet Treurspel uit de Basiade genomen zijn.

Dan verschijnt er som boer met twee duiven in een korf, en Ticus roept uit? "Nieuws van den liemel, Marcue, daar komt de post! Zijn er brieven? Zai ik recht krijgen? Wat zegt Jupiter?"

andwoord, ook kent hy Jupiter niet: want, hy heeft nooit met hem gedronken. Hy brengt niet dan zijn duiven. Hy is nooit in den Hemel geweest, en heeft ook geen haast om daar te komen." — Time geeft him geld om een boodschap voor hem by dan Keizer te doen, leert hem hoe zich daarby te gedangen, last Marcus een fopplicatie schrijven, vitaat den boer of hy een mes heeft, laat het daarin komewen, en stelt het pakjen den boer ter hand, om dus den Vorst aan te bieden; waarvan hy hem besteht met 's Keizers andwoord moet brengen.

Paleis. — De Keizer is zeer verstoord over de prijten die Titus deed schieten, en houdt die (optredende) in de hand. Welf-Heeren (Lords), zegt hy, seest in de hand. Welf-Heeren (Lords), zegt hy, seest was Rome zoo zien verachten en honen? — Wat rustverstoorders het Volk ook intensitieren, niets is er tegen de schuldige zoons van den

fi.:

den ouden Andronicus gedaan dan naar de wet. En wie kan 't helpen, zoo hy daar zoo dol over geworden is. En nu schrijft hy naar den hemel om recht. Ziet, dit is tot Jupiter, dit tot Mercurius. en dit tot Apollo gericht. Fraaie strooibriefiens om door de straten van Rome te doen vliegen! Wat is die dan paskwillen tegen den Raad strooien, en onze (voorgegeven) onrechtvaardigheid overal uitbezuinen? Als of er geen recht in Rome ware! Maar zlin geveinsde waanzinnigheid zal geen dekmantel ziin voor deze beleedigingen, en hy en de zijnen zullen weten dat de Gerechtigheid leest zoo lang Saturninus by ziin zinnen is. En sleapt zy, zoo zal ik ze zoodanigerwijze doen ontwaken, dat zy in verwoedheid Hen vermetelsten samenzweerder die er leeft, verdelren zal.".

Tamora zet hem neer, en schuift het op Titus hooge jaren, en 't uitwerksel van het diepe thartzeer over zijn dappere zonen. Maar zy voegt er voor de aanschouwers een gesprekjen ter zijde by, dat haar ware gevoelens en oogmerken wel te verskaan geest.

Middelerwijl koomt de Boer in. Hy vraagt wie van al de luidtjens die hy daar vindt, de Keizer is, en zegt hem: "God en fint Steven geef u een goeden dag! hier breng ik u een brief en een koppel duiven."

De Keizer leest den brief, en doet den brenger, tot 1 groote verwondering van den man, die geld meende te krijgen, ophangen. — Deze ontmoeting vergroot 's Kei-

zers grimmigheid tegen Titus; hy beveelt, dien by het hair voor hem te sleepen.

Doch daar koomt een Bode in, en verspreidt het groote alarm: De Gothen trekken aan, met Lucius (Titus zoon) aan het hoofd, om wraak te nemen, en even zoo veel te doen als Coriolanus.

Saturninus last het hoofd hangen, want hy weet cat Lucius het Volk op zijn hand heeft. - Tamora echter spreekt hem een hart in het lift. , De zon is niet verduisterd al vliegen de muggen rond; de arend laat de kleine vogeltjens zingen, en stoort zich aan de meening niet. En zy-zelve zal den 'ouden Andronicus wel met zoete woorden betooveren." Dus zegt zy, en de Bode wordt, op haar raad, door den Keizer naar Lucius gezonden om een mondgesprek, onder welke borgtocht hy ook begeeren mag; en zy (Keizerin), van haar kant, gaat by Titus een rol spelen, die hier op deze wijs voorbereid, in het volgend Bedrijf uitgevoerd wordt; doch het geen by Vos (zonder eenige voorbereiding) in dit Vierde Bedrijf nog geschiedt, maar waarop wy de nadere en uitvoeriger melding, ter vergelijking met het oorspronklijke, zoo lang uitstellen.

vis a significant contract of a family

zak:

nio in a propied propied to the propied propie

Profile CT & et al Bar Litera

Een der Gothen brengt hier nu Aaron gevangen, idle met bet kind in zijn armen gegrepen is terwijl by in een veryallen Kloaster tegen dat wichtjen, om wijn krijten te stillen, een redevoering van tien verisen uitigraks waarin hy ontdekt dat her een kind -van hem en de Keizerin is, en , dat een melkwitte shall en een melkwitte koe geen koolzwart kalf voortbrenigen, 't geen (zegt hy) belet dat het wichtjen voor een -Keizerskind gaan kan." - Alzulke vertrouwelijkheden met aich-zelve in zoogenaamde Alleenspraken om aan de aanschouwers, en zelfs aan de medepersonaadjen, te ontdekken wat zy weten moeten, zijn vrij gemeen in alle oude Stukken, en altijd in zeker opzicht aanstotelijk; maar hoe zy hier ook stoote, het onderhoud waarby Vos den Moor gevangen doet nemen, is (naar mijn inzien ten minste) nog vrij aanstootelijker; doch dit zij zoo!

Lucius, met die vangst wel in zijn schik, wil den witoogige slaaf (dus noemt hy den Moor) doen ophanhangen, en zijn bastaarkind daar naast; maar hier heeft Aaron veel tegen, om dat de jongen van koninktijken bloede is. — Dit doet hem bevelen, eerst her kind te hangen, op dat de Moor het mag zien spartelan. Aaron tracht het kind te behouden door belofte van hem wondere dingen te onthullen, waar hem veel aan gelegen is.

" Spreck op, zegt Lucius, en, behaagt my wat gy melden zult, zoo zal ik 't kind laten leven, en doen opvoeden."

Company of the second second

Behagen? (herneemt hy). Neen, het zei my ziel grieven: want ik heb van moorden, verkrachtingen, en allerlei zwarte schanddaden te spreken. Van samenzweeringen, van jammer, van verraad: scheinsstukken, gruwlijk om aan te hooren, en wreedaantig uiegevoerd. En dit alies zal met mijn dood begraven zijn, ten zij gy my zweert dat mijn kind in 't leven zal blijven."

, Zeg op, zegt Lucius, ik zeg het u toe."

· Aaron: " Zweer het my dan."

Lucius: " Waartoe? gy gelooft in geen God, en hoe kunt gy dan waarde aan een eed hechten?"

Aaron: "Waarom niet? Ik west, det gy Goskidienst hebt, en dat gy een ding in u hebt dat men geweten noemt, met twintigerlei paapsche potsen en cesemonien, die ik u zorgvuldig heb zien waarnemen. — Een domkop houdt zijn popsen voor een God, en houdt den eed by dien God gezworen; en daar-

12 12 20 1. **!

dearom zible gy my zweeten by wat God het ook zijn mag dien gy aanbidt en eert. Anders ontdek ik u niets."

Lucius aweere derhalve by zijn God, en Auron

Dat hv de Keizerin bezwangerd heeft. Dat het haat twee 200ns zin. die Bassianus vermoordden. Lavinia vækrachtren, haar de tong uitsneden, de handen afkapten, en ze zoo toestelden als wy weten. Dat hy. Aaron, hierin de leermeester en aandriiver van ville finaie broederen was. Dat dit een zoet spelletien was wood die 't deden; en dat zy dien fpeelichen wart (eudding spirit) van haar moeder hebben, de Moeddorst. van hem. Dat hy in famenfpanning met de Keizerin en hare twee sonen de broeders van Lucius in de pur stiet, waar het lijk van Bassianus leg: den brief schreef die hen betichtte; het goud begroef: ziin Vader door een valsche boodschap zich de hand deed afkappen, en, na hem hartlijk uit te jouwen, door een scheur van den muur keek, toen die voor zijn hand de hoofden van zijn twee zoons bekwam, en dat hy daarby zoo schudde van het lachen dat hem de oogen even zoo overliepen als Tirtis de zijne; en dat de Keizerin, toen hy 't haar vertelde, van genoegen daarover bezweem, en hem twintig kussen gaf. Ja, wat meer is, dat hy nog -den dag vervloekt (schoon er weinig dagen van zijn leven in die termen vallen), waarin hy geen schreeuwenden gruwel beging, als iemand vermoorden, of hem de dood berokkenen, een maagd verkrachten, of daar de aandalte toe maken, een onschuldige betichten en door een meineed bezwaren, doodlijke vijand**fchap**

fchap tusschen vrienden stoken, armen lieden hun vee doen omkomen, schuren en hooibergen by nacht in den brand steken, dooden uit het graf opdelven en voor de deur van hun vrienden over end zetten, en in hun huid de letters snijden: Laat un droefheid nies ophouden, al ben ik dood. "Och (zegt hy eindelijk), ik heb duizend sjslijke dingen bedreven, zoo gereed als iemand een vlieg dood zon slaan, en niets spijt my zoo zeer, dan dat ik er geen tienduizend meer kan doen."

Vos in zijn vierde Bedrijf, zevende Tooneel, vergelijken mag, zegt Lucius: "Breng den Duivel weg, want hy behoort zoo 'n zachte dood niet te sterven, als hangen nu zijn zou."

"Zoo er Duivelen zijn, (andwoordt hy hierop.) wenschte ik een Duivel te wezen, om in eeuwigdurend vuur te leven en te branden; zoo kon ik uw gezelschap in de Hel hebben om u met mijn bittere tong te pijnigen."

De Bode van Saturnijn verschijnt hierop, en vraagt voor den Keizer een mondgesprek met Lucius aan zijns Vaders huis, onder welke gijzelaars hy slechts wil, die dadelijk uitgeleverd zullen worden. Lucius beveelt de gijzelaars aan zijn Vader en oom Marcus te geven, en neemt het gesprek aan. En nu volgt het Tooneel van Tamora met Titus, by Vos op het einde van het vorige Bedrijf geplaatst, en straks nader te melden.

Tamora verschijnt met haar beide zonen, alle drie

werkleed, by Titus in huis, en doer zieh aanmelden als zijnde de Wraak, van beneden opgezonden om hem zijne grupyaame mishandelingen te helpen weeken. Zy doet haar zoons aan de deur van Titus studeerkamer aankloppen, waarin hy ontwerpen tegen zijn zijnden zit te beramen. Hy wil haar niet te woord staan. Gy kent my niet, zegt zy."

Deze jammerlijke stomp van mijn arm, deze met bloed geschreven regels, deze groeven door het hartzeer in mijn aangezicht gemaakt, deze vermoeiende dag en drukkende nacht, en al wat my grieft, getuigen dat ik u wel herken voor onze siere Keizerin, de machtige Tamora. Koomt gy niet om mijne andere hand?"

Neen, andwoordt zy, ik ben Tamora niet: die is uw vijandin, maar ik uw vriendin. Ik ben de Wraak, uit het Helfche Rijk opgezonden, om den verscheurenden gier van uw boezam te paaien, door u volle wraak op uw haters te verschaffen. Koom hier en heet my welkoom in het daglicht dezer wareld. Daar is geen holle kelder of schuilhoek, geen dikke duisternis of mistig, dal, waar bloedige moord of vervloekte maagdenroof, van angst in wegkruipen kan, of ik zal ze opdekken, en hun mijn schrikvollen naam in de ooren doen klinken, die de vuige beleedigers sidderen doet."

Zoo dwaas en nietig het invoeren van een koude Allegorische persoonsverbeelding by ons zijn moet. (welke hier echter ondersteld mag worden by de persoonaadjen als een werklijk zelfstandig en bovenmenschlijk Wezen erkend te zijn,) zoo tressend is niet se mit de-

se nitvoering van den dichredijken Engelseismen; en die gevoel heeft, vergeet er de innige ongerijndheid van. Ongerijndheid die by Vob, welke die Too-neel overneemt maar van alle Poëzy uitschuit, om lijdelijk gevoeld wordt, en (om het dus uit te zirukt ken) in een bloot voor den gek houden van den aanscheuwer okergest.

my toegezonden tot foltering van mijne vijanden?"

"Ja fondwoordt zy), daarom kom uit aw kamer en
heet my welkom."

Apple to the profit of the second

. Titus bernoeme: ... Soo doe my cour can diener. eer ik tot a koom. Mangdenroof en Moord Plant aan uw ziide, geeft niv eenige verzekering dat gv de Wrank zijte Doorstesk hen, of rak en sleur ze ender uw wegenraderen, en dan sei ik komen en uw wagen mennen, en met a door de farren road zwieren. Voorzie u van twee goede resien, swart als git, om met uw weakkoets in vliegenswucht voort te rukken en de moordets in hun moordkuilen te achterhalen; en als uw kar met hun hoofden geladen is, zal ik weer afstijgen, en van Hyperions apkomat in het Dollen af rot aan zijne geheele nedestrosting in zee toe, als een gemeene dienstknecht den geheelen dag naast de wielen gean. En dit zal ik idag aan dag, 200 gy DAAR (met den vinger op hast zoons wijzende) Roof en Moord verdelet.*

. " Det zijn mijne dienaars, zegt zy, die ik meë brong."

1.00

e, En

mes. Bachte leccturzy dan? ob row some with the Line is supposed to the property of the recht norms) of the supposed to the recht norms) of the supposed to the recht norms) of the supposed to the supposed t

. Lieve Heer ! roept Titus uit (good Lord!) hoe gelijken zy naar de zoons der Keizerin, en gy naar de Keiserinezelve! Doch wy zirdiche menichen hebben jammeelijke, dwaze, misvattende oogen. O Zoete Wrask wau koom ik by u, en zoo gy de omhelzing van één arm voor lief wilt nemen, zoo wil ik u aanstonds komen omhelzen." Hierop komt hy uit zijn kamer die met een venster : waardoor hy dusverre met haar gesproken schisnt te hebben, op het Tooneel uitzlet. En intusschen vermaant. Tamora hear zoone, zich wel te houden, en door hunne, redenent det hate swel to ondersteunent. Want nu hy hear in zijne dwaasheid (200 zy meent) vast voor de Wraak zelve houdt zi zal zv imaken dat hv. om zile zoon Lucius zendt, en dan wel een list uitvinden om de lichtzinnige Gothen te verstrooien of tegen hem op te zetten. Commence of the second

Litus komt en omhelst haar, en fpeelt zijn rol heerlijk: "Welkom, Razerny, tot mijn huis vol jammeren! Welkom gy ook, Roof en Moord! — Wat gelijkt ge naar de Keizerin en haar zoons! Gy zoudt er voor kunnen gaan, heelt gy flechts een Moor by u. Kon de gantsche Hel u zulk een Drievel niet verschaffen? Want ik weet wel, de Keizenin verzet geen voet, of zy heeft een Moor by zich, en zoo gy haar gedaante wilde aannemen, behoorde gy zulk een duivel te hebben, — Doch wees welkom,

kom; 200 als gy dear azijt! - Wat zulien wy doen?" state state. whose constitution is a recommendation of

27 Zy beandwoordt: dit uttet de vraag: "Wat wijt ge dat wy doen zullen, Andronicus?" וויים: או ליו ביים או איני על מים . •

Nu mengen de broeders zich daarin. De een wil dat hun een moendete de ander een maggdenonteerer mangawezen worde nom watek op te oefenen. ... Necnal duisend (zegt/zy), die w kwaad gedaap we win by a certe report on "and doct

Titus andwoordt: "Ga door de ondeugende straten wir Rome, en als gy iemand gindt, die op u gelijkt, mijn lieve Moord, sin hem dood: 't is een moordenaar. Gangy mee, mim lieve Maagdenroof, en gebeurt het u iemand te vinden die op u gesijkos fla hem dood: 't is een maagdenverkrachter. --Bniky, Wmak, ga met beide; en - in des Keizers amleiar is den Koningin die een Moor by hear heeft, (gy kunt ze licht kennen door uw eigen overeen, komst met haar, want op-en-op gelijkt zy u.) ik bid: widoe, beide cen weresderrige, dood; aan; went zy zin tegen my en de mijne wreedaartig geweest." The course of the state of the state av

- :..: Tamora neemt die aanbevelingen aan, maar verzoekt hem naar zijn driewerf dapperen zoon Lucius, die aan 't hoofd der Gothen is, te zenden, om by hem de maaltijd te houden; "den zel ik daar (zegt ayi) de Keizerin en haar zoons brengen; met den Keizer zelven en al Titus, vijanden, en zy zullen voor hem in het stof kruipen, en hy zijn verbitterd gemoed on hen uitstorten."

-the above it prove year and we have the .

₩ \$

A Titus roept dadelijk zijn breeder: Mincus o om with zoon met eenige der voornaamste Gotsche' leeen hoofden tot een gastmaal ten zijnen huize te noodiant, waarby de: Meizer en Meizerin zijn zuilch zinet zenbeveling van toch zoo: lief as: zins: Vaders ib ven hem is, niet weg te blijven; en Marcus vertrekt. interest of the performance of

: Nu wil de Wrask mer har dichness heengami, ode het aangenomen werk uit te voeren Maas Tima mil wolffrekt diff zw Reiof erysMinord by hem last a landers wil hy zijn broeder te rug roepen en green mi dere wraak hebben dan van Lucius. That is a second to the contract of the contra

" Zv vreest hear conwerp dust in duigemetel zien wab fen . zy bernadt 'zich kortelijk mer haan zoons l'die geen zwarigheid vinden by hen te blijven de ben en haar weerkomst te wachten , ituwiji zy flechte even bericht aan den Reizer zab brengent, en zw zulich hem zoo lafik wat naar den mond panan. - Hiermee neemt zv affehelds en beloofe nu het net te framen om zijne vianden te foppen: 57 (1.1.1 t a 1.1.1 t) (1.1.1 t)

Ji Zv verfrekt, en Chiron waagt, wat zy voor hera doen zullen? "6 (Zege hy), ik heb werk genoen voor u"; en hiermee roept hy, met een stem daar zy ven beven: " Pussius, Cajus, en Valentiju, "kolomt hier ! 30.

Men vergelijke met dit Tooneel het derde van het vierde Bedriff by Vos, met de walgelijke vrijery van Titus, die daar terstond en zonder eenige sussishen bozing, op zijne ontdekking van het verkrachten zijnet dochter volgt. En waar die vermomde Wraak hom vertelt dat hy, zich op zijn nog overigen zoon Lucius ۶,۲

cins' wreken moet, als zinde de booswight die siles, gedant liest wat er geschied is. Het geen de Var, der zich gelan voor goede munt aan te nemen, en dien schelm, dien weeden broederbend, dien moor- dienar, de wreede street te willen esseken. Hy wil das " den Roomschen Worst met zine bruid ontbie- i den. In Maan zimmeent die boodschap op zich, en " om das de oude man zich jaloers houdt of de Keizen ook op daar verlieven mocht, belooft zy, deerby eene, andere gedaante aan te nemen, en gast due het hoofd, van Romen aanzeggen,

Dat by met zijne Bruid 200 daadlijk daar moet komen."

Zandez bedenkun mlantifuyi haar Specimeets by hempi

Markus Tacins, Philippus, en Kamil"

met him floet, kamernacht, dienstere flaren, en

Nu volgt by den Engelschman het spel met de twee zoons van Tamora, 't geen Vos ook overneemt. Kens ge dest enee 2 vragt Titue zijn Gevolg. En op 't andword der gevragden wie 't zijn ; "Foei, foei! gy zijt, geweldig bedrogen. De eene is Moord, de andere heet Vrouwenkracht. Daarom bindt gy ze wel ter dege, en stapt hun den mend, zoo zy beginnen te schreeuwen." En hiermee gaat hy een mes halen en hrengt. Lavinia mee, die (op de stompen van haar armen) een beken drasgt.

reilly verwijt hun ne wat zy gedaan hebben, en zegt, dat hem eene hand overgebieven is om hun de kool af te faijden, en Lavinis het bekken houde et 21 E 4 om

ί.,

om hun bloed in op te vangen. Dat hy hun beenders tot stof malen wit, en daarvan met kun bloed een pastei maken, en van die pastei een doodkist voor hun vleesch, waarop hy hun moeder vergasten zal. Dat zy zijn dochter erger dan Filomele gehandeld hebben, en hy erges dan Proghe gawroken wil zijn. ... Kom, Lavinia (vervoigt hy), wang het bloed ik wenschte dat dit gastmanl weeder en bloediger dan het seest der Centauren wares Zie zoo! Ikowil kok zijn, en zoegen dat het gereed is, togens dat haar moeder koomt."

Vos maakt dit lisselijk tooneel korter, doch in zekeren opzicht door kleingeestigheid en mitdrukking nog; walglijker, en doet hen om genade bidden. Terwijk, men hier bezig met dat slachten is, en hun ingewand op den grond ligt, ontfangt Titus by hem de tijding van Arons gevangenneming door Lucius, en van zijne overbrenging in een besloten koets, en eindigt het Bedrijf, (nog altijd het Vierde) met

Het moet er nu mee door, 't zij hoe 't ook mag vergaan."

Ook de Ballade heeft de verkleeding van de Keizerin en hare zonen, het binden en kelen der laatsenterwijl Titus dochter de pan houdt en 't bloed ontfangt, en het maken van twee pasteien van het stofhunner vermalen beenderen, waar hunne moeder op vergast wordt.

By den Engelschman spoedt het Treurspel au tenende; by Vos is er nog een geheel Bedrijf te wachten. — Een nieuw Tooneel in 't Engelsche doet Litelus met eenige Gothen optreden, en den Moor in handen van Marcus stellen, met inzicht om hem voor den KeiKeizer te brengen. De Gothen gaan natt den gevangen heen; men heert trompetgelchal, en Sausminus verschijnt met Tamora Tribunen; een antdere. De Keizer maagt bys 'e inkomen, als hij Luchus ziet glof het simmment meer den eene zon heeft? En de lee vraegt, wat hys Keizer, er aan heeft inich sen zont te noemen? Marcus koomt tusschen beideg en zegt det het geschil vredig behandeld moet worden, daar het seest gereed is, door Titus tot een eerste doeldinde, tot niefde, tot liefde, dot verbintenis, en tot Romer welzijn, ingericht.

De Tafel, wordt ingebracht, men met kicht ich Titus; koosht, als kok gehierd; met her geim op enfineet de gasten welkom.! Lavinia verschijnt met sent sluier over het aangezicht. De Keizer vraagt waarom de Gastheer dus tittgedoacht is? Our dat hy alles recht goed wilde hebben, zegt hy jonniden Vorst enbzine Gemalin te onthalen.

Ja, zegt Titus, zoo ge mijn hart kende! - Nut vraagt hy den Keizer, of Virginius wel deed zijn dochter met eigen hand te dooden worden sy verkracht, bevlekt, en ontmaagd was?

the nite of the large (renit) thereof had a life of the large plants of the large plan

, Om dat het meisjen haar schande niet behoorde te overleven, en door haar gezicht zijn hartzeer steeds vernieuwste. 2 behoord in the state of the s

wire First weak Tuggian in an entitle Tille This Tille In Inc. I alian Tille Inc. I alian I al

Saturnijn staat ijlings op en doorsteeks Einspress

Estime streight in Zohn die zuem zich Water moorden! daar is loon om loon gednockgrandsenloomis flag ", gerwijf hy den Keizer doorsteekt.

Verschapen in geske zon met en deltom entgene 2

Romeinen aan, distdakken hun allest vent vertoenen heal 'n sware kind wien. Tentorat van verloet is. Hebben zy ongelijk gehad in hun wraakneming main toone waarin, en al wat er nog van het gellacht van Andronicus overig is, zal zich hand aan hand van de hoogte, waarvan zy spreken (zekerlijk moet het Tooneel dishalve intenssthied verandesd zijn) afwerpan en hun brein op de ruwe steenen verpletteren, en geheel hun huis zal dan uitgeroeid zijn. Men roept hierop Lucius tot Keizer uit! Lucius aanvaards het in dank; men kust Titus overschot; het jonge knaapjen wordt by het lijk gebracht en aanddenlijk vermaand, 't geen het kind in tranen doct imelten', die zijn andwoord versmooren.

Thands wordt Aaron binnengebracht, en de Romeinen worderen winnis over dezen warfobilijken bods-wiche. Lucius weroordeelt hem ommott de boest in de aarde gegraven te werden, on woost van liongen te sterven. Den Keizer wordt het graf van zijnen Vadet gegevien; Titus en havinis worden in het graf dan hun geslacht bygezie. Timera en siestrogelanydet saje gerin, wordt woontde beestelt en siestrogelanydet eest prooi geworpen. En dan, zegt het nieuwe Rijkshoofd, den Staat wel intgericht, dat hy door zulke gebeurtenissen nooit te gronde ga

Zie char het Engaliche Tenneelftek voleindigd.

an entigate and and By

-"By Was wordt het geheele Viffde Bedriff door het Gustimat dugenomen.

Curing (

Swall out of Ball Saturninus verschijnt daar met zijne Gemalin by Thrus seno Marcung isin Laucius daarby imar onbekend. en die foblin van kijn kigenakamerling. 🗀 🖘 🕸 ...De a Keizer udseeft : kersversch / vernomen ...dat ' Lucitar bendary of any and ai baby sitte a very comnion 17 ... die 't. hart van Basiaan doorboordde ... may

Die zijne broers zoo jammerlijk vermoordde ... may

John 17 ... die 't. hart van Basiaan doorboordde ... may

John 17 ... die 't. hart van Basiaan doorboordde ... die rik houd: begioef; den brief godicht heeft, knaco'l en Lun backs on the rune flying veryleit gran, on gozijn onnoosle broers met broedermoord beticht eni matiooksetvitaa esti co Lucius tor Keimer ele! dark a men in a Grand over a stable tomer keepin-Poogt zijne lust aan Saturnijn te toonen. os Om zoo gewoegelijk te raken aan de kroonen S Van 't machtig Roomsche Rijk." សាសារ៉ាមនាជាប្រំស

"Hy zal yoor 't schelmstuk blosn", zegt hy. T sade on its Arron block observed to on the Tra-

- Tamera hide moon Files : sooni . Titus mommelt date zy hem! juist: com "hals: will helpen : maar zegt openlijk, dat hy den moerdenaar van lid tot lid zal snijdent. in when he had you whan Va-

II: Lucius cin den amgenomeri fehiin, vertekt dat his dien Accou tring Titus geveld heeft; en dat hy het soofd by raich heaft. , Ik heb hem: (segt hy) to the nimeys Rijks. e (1. 1.)

, door Titus last, on in de armen van zijn boel, met deze kling verrast;

, Mits ik, zijn Kamerling, de Kamerwacht verfiterde

Lucius livinio villi lande danhic. Leni ander o Lou wegzond zeggen, of verzond. — Titus bekijkt het gćgebriehte hoofd einstellet ham goof en eleijk suit.

"Weg met dit ravenas", zegt, en den Vorge verzoekt aan eafel te gaan, waar Titus, juist met geen Hoofiche of hovelings, maar Amsterdamschen Glazenmakers etiquette, zijn zoons kamerling ook met doet aanzinten. Saturnijn vraagt naar Voons Tameraas zoons. Titus andwoordt:

- "Die overdeugdelijk en hooggeboren broeders
- ,, Die zullen daadlijk zijn in d'ommering haars moeders.
- " Mevrouw, geen hand zal ze u onthouden, zijt getroost,
- " Cy zult uw lust verzaan in 't byzijn van uw kroost."

Daar wordt ondertusschen gedanst, en de dans berake het oog van Saturnijn, gelijk 't banket zijn mond. Welk uitwerksel moest dit by de Aanschouwers doen in 't midden van al deze moorden en gruwelen! Trouwens, het een behoort by het andere, en met menig een moord is nog minder kwaad gedaan dan met menig een dans.

Titus reikt Tamera een overgouden kop met wijn; en flux komen de Geeften van Quiro en Demetrius op.

Tamera maakt Titus het lieve kompliment van op den dood van zijn zoon Lucius te drinken, maar by den Yeng ontroert zy:

De kop bedriegt haar mond in 't midden yam der deinken.

De wijn springt zelf te rug en sipelt langs haar kin; "

de tafel schijnt haar van den grond te springen; het toortslicht, gebluscht te worden; zy hoort den hemel donderen. Zy voelt iets levendigs in haar boezem spar-

Auritha; my wolgt: nan het hanhet; enz. Setumin vraagt wat haar deert? Titus spot deergoch. De defel danst van vreugd, zegt hy, nu 't schelmstuk ge-And to - Zy moont on has kinderen -Min dochter Roseiline Switch & Buck to (dus andwoordt hy.) Die zel hier dedelijk met uwe zoons verfendus. to the Secretar Benediction of the Rozelijn koomt werkelijk; maar, als Saturnijn haar hoffelijk antifireckt! " Met glans verflerde fpruit, Waar zijn Merrouw haar zoons?" Zoo andwoordt zy niet. En dit verwondert hem. Titus zegt en laat hem zien, dat haar tong uitgesneden is. - " Wie heeft dit gedaan?" vraagt hy. en Titus andwoord is: 104 Die de eventipe Mangd inan Mangdom heeft misdeen. Nu meldt by, dat of these mangardijke banden; Miller afinelijke tong ien potzelige handen, 😤 💥 🛒 " Haar, en op ééne tijd, dus gruwlijk sijn entrokt." Baturninus, die vreemd vindt dat - de aard de scheimen niet iesoist."

vinde niet minder weemd dat Titus 't mishandeld

Titus andwoordt op 't eene, dat die schelmen een te vuile brok zijn voor 't aardrijk om door te zwelgen, en op 't ander, dat hy haar den doodsteek geven zal, gelijk hy doet met de woorden:

Actitet ma hat ik doc's it mother in ten dense sedesus

Baturnijn noemt dit razerny, en vraagt of Lucius die Tchenden ook gedaan neeft? — Wilden Veder Treusp — handel neeft and read to the troop

Demetrius en zijn broer; " A Tarra mon a

en, als de Keizer die gehaald wil hebben. Zy zijn hibr all En vervolgens wont by the houselens will be houselens with the houselens with the houselens with the houselens will be hou

Tamera schreetiws "Verraad; en Vraggt shoe min 't weet, en wordt daar op berecht of Zy yraggt naar hun lijken, hun overschot noemt zy 't, en Titus vat tik woord op z

"Al wat er over is, dat zal ik u vertoonen;

" En skut ier igteil skedriks ich), die belle gef in die wort.

Hier is het overschot." "to b berefty van lex of U se

Tamera:

and could be a character of the could be an an analysis of the could be an analysis of

Is waar: g' nebt zelfs nw zoons, gy dongerige riben? (45)
Door a' ingang van ww keel, in uwe buik begebreit 201

In 't kort, hy tergt has nog, en Saturnin hoopt de gal over. Deze wil zijn gezag toonen, en roept:
" Vat den moordenaar." Maar Prus Bereits, den

(*) Ook plat en lang Amsterdamsch voor wie weer, illenmer dan Tumera haar kinderen voor Pimeraas kinderen.

^(†) Thands zeggen wy raaf, doche die ratio (the tineta voudige ravens,) is oud, en was in den tijd van Vos nog gebruiklijk, even als in 't Engelsch, zoo als 't Angelfaxisch ook hrafn zegt.

Vorst to knellen, die het hem zockt to doen, waarmee de Keizer dan ook zijn gemak houdt. Tamesa tiert gemaldig, en roept helich en hemelsch vuur
en ook Aren te hulp. 'A Helich en hemelsch vuur
hoort niet, maar Aran (schoon men weet dat hy
gevangen is) wel; hy koomt op het Tooneel, en zy
klaagt hem haar nood.

Titus stelt haar hier voor als oorzaak van al tkwaad, Rozelijn aangedaan; hy heest (ter wraak daarvan) haar-kinderen omgebracht en

Aran neemt de schuld van al de gepleegde gruweken op zich; en Saturnijn, dit hoorende, roept uit:

"Hos sid in hoseders dood, hoe zel ik 't schelmstuk wreken."
"Wie zel my bystand doen."
"Ik zel u hulpzaam zijn,"

andwoordt Titus en fank opient zich de grond onder Aran, en deze stort in opbarstende vlammen. Daar kerent en jammert hy in en roept Genade; waar Titus mee lacht. Na eenigen tijd gazens en sparselens blaast hy in 't vuur den adem uit. En Saturninus is daar recht mee verkneukeld.

17 . 29 Hy swems in cene zee van alle dartelheid,

Dit genoegen tempert Titus zeer schielijk door de lieve Keizerin dood te steken: "Daar Moorenhoer, hou daar, zegt hy,

> gy zult uw pol bekomen In 't onderaardsche Rijk."

Saturninus, niet linksch, is op 't oogenblik gereed, en doorstoot Titus weêr, met de woorden;

"Hon daar, vervlockte guit, "En volg de bloedge schreen van Saturninus bruid."

Lucius daarop, niet minder flink, doorsteekt den Keizet, onder 'r zeggen van: " Tyran, daar is uw loon." En het Treurspel pronkt met twaalf dooden. waarvan men het genoegen gehad heeft er tien te · zien ombrengen. Wien die wat veel dunkt, die is nog op de hoogte der tegenwoordige Duitsche verlichting in 't Dramatische vak niet. Immers, terwijl ik dit schrive koomt my een nieuw Hoogduitsch Treurspel voor, Brunhild genaamd, van zekeren Free derich Wachter, waarin van de drie en twintig handelende, zeventien personen (ook meestal voor de oogen des Aanschouwers) omgebracht worden. wassom niet? - By de Engelsche Logica, Ongodistery, en Staatsconstitutie, dient ook, tot bereiking der volle en opgehoopte volmaaktheid, het Engeliche Tooneel aangenomen, en in alles moeten dan de ongerijmdheden nog wat verder gedreven. Qui cherche les applaudissemens du Peuple (le Souverain d'aujourd'hui) doit l'étonner, zegt een Fransch schrijver; en hoe verder men de buitensporigheid drijft in alles, hoe gemaklijkes men deze bellua aan de hand leidt.

Van die twaalf dooden echter heeft het laatste Tosneel, zoo ik wel tel, slechts vijf; doch daarby, drie afgehouwen koppen, met een menschenvleesch-pastei, een bloedbeker, en een paar spokende Geesten.

Het Stuk eindigt met het Keizer worden van Lueins, die er hier echter minder aanspraak op heeft P dan in 't Engeliche Stuk, waar zijn! Vader moës soo goed als gekezen was, en hy-zelf de afgod des Volks, is. Marcus neemt ook die verheffing van Neef Lucius hier op zich-alleen, zonder kendis, wil, of raadpleging van het Romeinsche Volk, Leger, of Raad. Doch waarom niet? Het leger blijkt op zijn hand te zijn, en de troepen moeten de poort omheiningen; en verdes

wie er tegen streeft, al waar 't de Ridderschap,
Moet voort naar Pontus meir in eeuwge ballingschap.

Al ware 't de Ridderschap, zegt onze Poeet. Hy zal gedacht hebben dat de Ridderschap te Rome ook het Eerste Lid van Staat was, gelijk het in zijn tijd, by ons heette te zijn. Dit was den ongeletterden man ook wel toe te geven, en beter dan zijn onophoudelijke zucht om by alle gelegenheden met halve of valsche geleerdheid te pronken, gelijk in die Treurspel zoo zijklijk geschiedt, en waarvan dit Pontus ook een staaltjen is.

In de Ballade verhaalt Titus ook dat hy by deze bloedmaaltijd zijn dochter van 't leven beroofde, maar, na de Keizerin ook den Keizer doorstak,

En (zegt hy) toen my-zelf. Aldus kwam Titus om.
In 't Engelsch:

And then my-felf: even foe did Titus die.

Ook is daar Arans straf de zelfde die het Engelsche Treurspel gevolgd heeft.

Men moet bekennen dat, zoo ergens het Segnius irritant animos plaats grijpt, het branden van Aran voor ons oog onvergelijkelijk meer uitwerking doet dan dat men, als in 't Engelsche, verneemt dat hy in den grond

geset en doodgehongerd zal worden. Dit mag dus ik stem het (mar den aart van het Stuk) gereedelijk toe als cone aanmerkelijke verbetering gelden: en zeher zal het ook in de groote Stad niet betwist worden door hen die het onde gedrochtelijke Stuk van Lewdens Beleg. om de algemeene opmerking van Horatius. voor bet Treurspel van Mevr, van Winter trokken, en 'a nu misschien ook het nieuwe van Westerman doen. det wel naar den smaak van het algemeen berekend is. dien hy. Tooneelist zijnde, wel heeft leeren kennen. on om wien te behagen de Spaansche soldaten onder elkander om Leydsche hoofden dobbelen. - Dit mag. zeg ik, als een voorrecht van 't Amsterdamsche Stuk doorgaan; doch in de vergelijking moet men aanmerken. det Aran by Ian Vos de eigenlijke Hoofdpersonaadie is, en van den aanvang af den Aanschouwer meest trekt: gelijk by ook, te recht in den naam of tytel var: t Stuk de eerste plaats inneemt; waarom hy dan ook op het eind zoo niet weggemoffeld en aan langzaam verkwijnen, waarvan men het eind niet onte meart. overgelaten mocht worden; terwijl, in het tegendeel, in het Engelsche Treurspel Titus lot het eigenlijk onderwerp, hy de Held, en Aran niet meer den een tweede persoon is, die slechts den Duivel van lob, zoo men plach te zeggen, schoon al vrij wat eigenmachtiger dan deze, en nog wel eenige graden bozer, tot model schijnt te hebben.

Voor 't overige mogen wy ons over het Stuk verwonderen. Als een wanschepsel, ja, gelijk de Autheur het zelf, met een Dichterlijke zedigheid, en Hoogstraten het in goede ernst genoemd heest. Maar wanschepsel, dat de mulier formosa supernè (hoe ook met de visschenstaart, paardenhals, en allersei gedrocht-

lijke leden en veders mismaakt), die Horatius voorstelt. toch op verre na even weinig verzaakt, als zijn stoute en genievolle verzen, met al de vermenging van lage en laffe uitdrukkingen, vormen, en oor-, gevoel-, en taalkwetsende wangrepen. Dat hy het Engelsche Stuk gekend heeft, op welk een wijze dan ook, en het heeft nagevolgd, is onmiskenbaar; en dat zijne afwijkingen, uitlatingen, en verschikkingen, ten meestendeele wel begrepen zijn, schoon in de veranderingen niet altijd even gelukkig, neem ik gants niet aan om tegen te spreken. Hy heest er die meerdere regelmatigheid in gebracht, die hy kende en zich voorstellen kon; en wie kon van den man meer vorderen? Dat hy den smaak des tooneelminnenden Algemeens trof, blijkt uit de lof die hem in zijn tijd van alle kanten toevloeide; en tot mijne jonglingschap toe hield het Stuk altijd den zelfden toeloop. Ook zelfs de verscheide parodien zijn daar blijken van, die zeer natuurlijk voort moesten komen, van een Stuk dat zoo veel belachlijks opdischt, by 't geen waarlijk dichterlijk grootsch is, ja, fomtijds aan 't verhevene paalt. — Op eene kritische beoordeeling koome het hier niet aan, en zou het niet aankomen, al bezat men smaak voor eene waarachtig Dichterlijke oordeelkunde, waar men met alle de opgekomene Theorien zich al steeds meer van verwijderd heeft, naar mate men aan de eene zijde met sentimentaliteit, aan de andere met verstandelijke wijsheid heeft leeren schermen, en schoon en onschoon, steeds met de verkeerde zeef omfchudt verstukkelt verwardt of miskent.

Het moet dus ook niet verwonderen, dat die man, zich, by de Burgerheeren en Grooten zoo aangenaam, en dus by hunne onderdanen (dus noemt hy de Amfter-

Rerdamsche Regenten en Burgers in tegenstelling.) ontzien zijnde, het bestier van den Schouwburg verkreeg. Dit was wel de weg niet, om er een Schouwburg van te maken, waar, gelijk hy het in zijne Poezy uitdrukt,

e de Schouwburg van Atheen .. Zoo veer veur zwichten zou, als 't enkel jaar voor de eeuwen; **

maar het was voor de inkomsten van die instelling, even zoo wel gezien als het voor den goeden smaak en de vorming van oorspronklijkheid in dat vak nadeelig was. En dit kon niet anders: de instelling des Schouwburgs by ons was inderdaad zelve een navolging; en, eens tot een geldmiddel ten behoeve van twee Armstichtingen geworden: dra ook de zelfde geest achterschuilen, die op de Kermissen de jammerlijke en dikwijls redenlooze tentvertooningen dulden doet. Onder Koning Lodewijk wilde men ook de Tooneelpoëzy door geldprijzen of deelhebbing in de opbrengst der vertooningen aanmoedigen. Ik was toen zoo gelukkig, de vrije en edele Dichtkunst, dat juk des geldduivels door mijne Tegenvertoogen, waarin my de tweede Klasse des Instituuts als haren toenmaligen Voorzitter bystemde, van den hals te weeren. Maar het Tooneel te zuiveren, te verbeteren, was eene andere zaak, en de toestand des tijds duldde niet, dan daar slechts zeer onvolkomen middelen toe voor te slaan, en die nog vervielen.

Wy mogen opmerken, dat onze Vos ook aan de karakters eene byzondere wijziging heeft gegeven. Zoo wel Titus als Aran zijn by hem belangrijker.

F 3

Titus is minder verouderd, heeft meer aansien van Kriigsman, en om het dus uit te drukken, meer selfstandigheid dan by den Pseudos hakespear. waar hwa schoon Hoosdpersonaadje, slechts een wezen van den tweeden rang voorstelt, en in alles laag, soo wet als doldriftig en koppig is. Hoe hy in Aran het Hoofdpunt van zijn Tafreel gevestigd heeft, is reeds in zijn Eerste Bedrijf opgemerkt. Hy bewaart dit oogpunt ook, en dit ondier boezemt by hem zelfs een foort van ontzag in, daar het in 't oorspronklijke niets dan verachting en afschuw verwekt. De Lucius-zelf wint by Vos in de voorstelling. Tamera ook is nog ongelijk draaglijker by hem dan by den Engelschman, die er in plaats van een Vrouw vol hoogheid. doch die door eene ongelukkige hartstocht voor den Moor weggesleept wordt, een gemeene en vuile sloor van maakt, die men niet dan met wederzin duldt. Bassiaan en Rozelijn winnen by Vos zeker niets, maar de een is volstrekt onbeteekenend, en de ander toont zich wan den aanvang af te veel vischwijf (met eene oud-Amsterdamsche uitdrukking gezegd), om in hare mishandeling zoo volkomen deel te doen nemen als het Stuk vorderde. Marcus wint ook niets by hem. maar is tot een gemeenen bediende geworden. Saturnijn, de Keizer, die in 't Engelsche Stuk gents niet zonder belang is, energie en zelfsgevoel heeft, ia, niet sechts (om het dus te noemen) het tegenwicht aan Titus houdt, maar hem ophaalt, toont by Vos niets daarvan, maar is een plomp-onnoozele bloed, die geheel met zich spelen faat. Dit alles by wederopvatting van de details aan te toonen, zou hier te wijdloopig zijn, en is ook niet noodig voor wie een waarachtig gevoel heeft voor het geen Toomeelpoëzy is, dat in de ruwer dagen der kunst minder zeld-

zeldzaam geweest schijnt te zijn dan na de beschaving der Fransche Tooneelwetgeving, die aan de Europische Dramaturgen inderdaad als een algemeene tabel ter remplissage heeft voorgeschreven; waarna de Dichter (even als de zoogenaamde Statist of Buralist.) niet meer doet dan de afgelijnde vakken of Quarres invullen. Hoe veel en hoe weinig genie of oordeel er nog toe behoore om die invullingen, in welk foort van studie of arbeid het zijn moge, te doen, laat ik daar. Zijn zy welke dat gevoel, waarvan wy hier spreken. bezitten, slechts weinigen, het zij! De wareld verliest er niet veel by, indien men slechts niet, die er niet toe geboren is evenwel tot een Tooneeldichter fatsoeneeren wil: en die het is, zal zich dan ook geen vloek en vervolging van eene doldriftige domme en ingebeelde menigte op den hals behoeven te halen. wanneer hy niet aan haren bedorven smaak voldoen of met haar meeschreeuwen wil.

De naam van Andronious was in 't late Romeinsche of Grieksche Rijk, als men 't noemt, een persoonlijke, geen stam- of geslachtnaam. Men vindt hem in 't geslacht der Commerce, en elders. In de twaalfde eeuw was by veelvuldig. Keiser Joannes Commenus had, nevens zijn opvolger Manuel, een tweeden zoon van dien naam, die na zijns broeders dood, onder de verwande regrening zijner dartele Weduwe (welke met of in naam van haar zoon Alexis, neg kind zijnde, al neer onbetaamlijk huishield), zich van het bestier meester maakte, en dien jungeling, zoo wel als de moester.

weldra daarop ombracht, en ten zetel klom; en vervolgens na zijne wreedheid en wellust boven alle maat en palen gedreven te hebben, op het laatst in een oproer door Isacus Angelus onttroond zijnde, in de jammerlijkste mishandeling omkwam. Hy had onder zijns broeders regeering gelukkig tegen de Pannoniers of Hongaren gestreden. En wellicht is 't op hem dat het oorspronkelijke verdichtsel van 't Treurspel ziet. In zijnen tiid bestond er ook een Aaron, Siciliaan en aartsschelm, die Keizer Manuels Tolk in de Latijnsche taal was tevens als een Tooveraar berucht, en die zijnen trouwloosheden ter straffe, oogen en tong verloor. Ook in zijn tijd, werd een bedelaar op gelijke beschuldiging levendig verbrand. Zoo veel behoeft er naauwlijks om een roman of romance op te vestigen, vooral by een volk dat, nog zoo lang niet geleden, hun Admiraat Francis Drake, met een schip in zer geloopen, een stuk houts in spaanders deed fnijden, en die onder 't uitspreken van zekere tooverwoorden, in zee werpen. waaruit dadelijk een gantsche Oorlogsvloot rees . waarmee hy de Spanjaarts uit den Oceaan dreef en allerlei wonderen uitrichtte, 't geen geheel het gros van de Natie, met meer zulke fraaiigheden, voor Euangelie plach aan te nemen. Deze zelfde Keizer Andronicus deed zich te Constantinopel voor de kerk der veertig Martelaren, waarin hy wilde begraven worden, een standbeeld in de gedaante van een Saturnus met een zeis oprechten. eene fatua Saturnina, en zou het zoo geheel vreemd en ongeloofelijk zijn, dat men hem daardoor den bynaam van Saturninus Imperator gaf? - Die twee tooveraars met elkander in Aran verwarde, kon dan Keizer Andronicus, bygenaamd Saturninus, wel in Veldheer Androi nicus en Keizer Saturninus splitsen, Panonen met Gothen vermengen, en voorts de Historie doorstikken, plooien,

en

en zoodaniger wijze opsensken, dat het nergens meer naar gelijkt. Doch ter zelver tijd waren er nog verscheiden Andronici; en daaronder ook een Andronicus Contostesanus, die met de Keizerin Weduwe den iongen Alexis regeerde. Ook leverde de dertiende en veertiende eeuw Keizers van dien naam. Campistron heeft de dood van Don Carlos onder den naam van Andronic in een Treurspel gebracht, en daartoe den Andronicus, zoon van Keizer Joannes Paleologus in een later tijd, of (Calo-joannes, gelijk hy genoemd werd) genomen, waarvan ook een Nederduitsche vertaling is. Een oud Hollandsch oorspronklijk Treurspel van dien mam is my mede voorgekomen, door B. van Berghs te Amsterdam gerijmd, en by Dirk Cornelis Houthaak gedrukt; en in onze Zuidelijke Provincien heeft een Treurspel Andronicus, van Swaen, een Westvlaming, grooten roem, en wordt my bericht in 1700 uitgegeven te zin: doch ik ben, ondanks alle genomen moeite en nasporing, van deze twee laatsten niets meer te weten gekomen.

Zoo veel van den Aran en Titus; nu ten slotte nog een woord van den Dichter, in 't algemeen!

Ja, VOS had Dichtgeest, zelfs verheffing in zijn Dicht;
Hy dwaalt die 't hem betwist, we erkennen 't. Maar verheeven
Te zijn? — Ach, de ijdle schijn van slikkring blindt zoo licht!
Neen, dit is slechts aan 't hart dat edel denkt, gegeven.

In vondel was het — schaars, maar dan ook, ongemeen, En voor 't bereik te hoog van die hem blindlings roemen: HOOFT had zijn deel daarvan, maar dikwerf slechts te leen, En, teder, mag men hem door kunst gezwollen noemen.

Rhe

OVER DEN ARAN EN TITUS VAN JAN VOS.

Racterica was any met Poezy serward. De Rederijkerkmam in tier, en aangebeden : in vondel was verified by warmte van het hart: In moort , beschaafder smaak en meer gekuischte zeden. Mast de arme VOS, in 't stof zijns ambachts opgevoed! Verbeelding moest by hem en kunde en fmaak vervangen: By blankte in 't zuizlend brein van lichterlanien gloed. En welnig voelde "t hart by "t bort len van zijn zangen. De Lauwer was been veil by d'ominag van zijn inzing. it Geneen dat sijns gelijk 200 gaarne ziet vergoden; Men, wier goedhartigheid voor fanak en kennis ging; Hen, wien zijn kraipende eart den wierook had geboden. De Lier van Hooff verstemde als vondels Dichttrompet Waar Arans strot verschroeide in 't vloek - en gruwlenbraken, En Amstels Schouwburg boog in 's onderdrukkers wet, Om Volksaart, zede, en smaak, en kunst te doen verzaken; En 't geen d' Orakelstoel der Dichtkunst uit moest maken, Werd weergalm uit den vreemde, of laffe kermispret.

SPAANSCHE TREURSPEL

VA.N

DON GUILLEM DE CASTRO:

DE HELDENDADEN VAN DEN CID.

VOURLEZING.

Van alle de meesterstukken van het Fransche Toomeel is er mooglijk geen, dat van zijne verschijning af, meer gerucht heest gemaakt, of door geheel de beschaafde wareld algemeener bekend is geworden dan de ond van Cosmeille; en men mag in de satere Letterkunde als een kkioma aannemen, dat van dit Treurspel de gevestigde roem dezes Hoofdlichters, en tevens de meerderheid, waar het schonwipel zijner Natie zich op verlief, uit gegaan is.

Niemand onzer, mijne Heeren! of hy kent dit voortreffelijk dichtsluk; niemand, of hy is met de onderdrukking bekend, die het van een nayverigen Staatsdienaar, die zich meë met dit vak van lettervlijt afgaf, ondergaan moest, en met het eenstemmig oordeel, dat er des niet eegenstaande sedert genoegzaam twee eeuwen, in Frankrijk niet slechts, maar by alle beschaafde volken van ons warelddeel over geveld is; en omtrent de innige verdien-

diensten van 't Stuk, zoo wel als over de zwakheden en gebreken die er in opgemerkt zijn, zal weinig geschil wezen. Het is menigwerven opzettelijk of in' het voorbygaan aan alle wezenlijke en ingebeelde rezels der Tooneeldichtkunde getoetst; en van Aristoteles en Augustinus tot den minste der Bellettristen wan onzen beklaaglijken (juist wel niet wijsgeerigen, maar echter wijsgierenden en tierenden) tijd zijn ten dezen aanzien allerlei auctoriteiten en aanhalingen in dier voege uitgeput, dat ik schroomen zou om op een zoo afgezongen thema uwe aandacht nog eenmaal te vestigen. Maar die CID, mijne Heeren! is eene navolging uit het Spaansch van Don GUILLEM DE CASTRO: en na al die beoordeelingen zou het veellicht even zeer nuttig en aangenaam zijn kunnen, eene juiste vergelijking tusschen het oorspronklijke en de nabootsing te maken, in plaats van, gelijk men tot dus verre gedaan heeft, die navolging geheel op zichzelve en onafhanklijk van 't voorbeeld te ontleden en na te gaan. En dit heeft my bedacht doen zijn. om by de vrij algemeene onbekendheid met dat oorspronklijk, en met de taal waarin het geschreven is. Cthands in een gelijke maat veronachtzaamd - als zy in voorleden dagen by geheel Europa geliefkoosd was,) U in dezen avond een schets van dat Spaansche Tooneelstuk voor te leggen, waaruit Corneille niet slechts 't onderwerp ziner Tragedie genomen, maar het geen hy, inderdaad met verstand en oordeel zoo zeer als gevoel, op het Tooneel zijns Vaderlands overgebracht en met die besnoeijing, welke en zijn eigen goede smaak, en de eeuw, en het land, waarin en waarvoor hy dichtte, tot wet maakte, als ware 't, verplant, en in die verplanting, veredeld heeft.

Dat het Treurspel van Spaanschen oorsprong is, weet

weet een ieder, 200 wel als dat er twee Staansche Tooneelspelen van verschillende Dichters zijn, deze skof. C'k zeg dit zelfde gedeelte der veel ruimer fof die het-Spaznsche Tooneel zich eigent ,) behelzende. Voltaire. basit in zime Aanteekeningen op Corneilie beide van. nid tot tijd san; doch het is verre van daar dat zw beide hier even zeer in sanmerking zouden komen. Het is Guillem de Castro, die twee byzondere Transfoelen van den Cid schreef, waarvan Corneille het eerste voor zich gehad, en, met afsnijding en verandering alleen van het geen het Fransche Tooneel niet. kon dulden, geduurzaam en op den voet gevolgd. heeft en by is gebleven. De richoonheden ook die. sen sim Stuk dien zoo wonderbaren indruk gaven. waardoor het, ondanks de steeds meer en meer doorgebroken zuiverer regelmatigheid en verdere hervorming van dezen tak hunner Poëzy by onze Naburen en zoo ook by one, zich altijd en tot aan het tlidperk van 't lastste vervel aller wezendlijk kunst en goeden fmaak ftaande hield; deze schoonheden. zeg ik, is hy aan het Spaansche oorspronkelijke verschuldigd, en heeft hy door zijne krachtvolle uitdrukking, taal, en vers-maat, doen gelden. En het is overzulks dit Stuk alleen, 't geen mijn oogmerk is hier te doen kennen. De Spaansche Tooneelstukken-zelve zim geen vrije vindingen maar uit het oude Historirische Gedicht, El Poema del Cid el Campeador, genomen, hetwelk men geschat heeft van de twaalfde eeuw te ziin.

Niet, dus, dat ik voor hebbe, my met de vergelijking-zelve, waarvan ik gewaagde, veelmin met de uitkomsten, die zy opleveren moet, in te laten. Het Fransche Treurspel (ik mag anders niet onderstellen) sweest U allen gelijkelijk en even zeer voor den geest. Zy hat delhaive zich was zeive by eine overeenkomfligsheid opwerpen; en by overeenflamming noch afwijking zal zy woorden behoeven om opgemerkt en gevoeld te; worden 'te is een bloot woorfellen, een enkel voorsdagen van 't Spainsche, waarmee ik my vergenoes gen zel; en dit alteen zel, vertrouw ik, ons stoffe genoeg opleveren voor deus byeenkomst, en mogelijkt

Ik nat (M. Il.) u moter van den Dichter noor CHIELEM DE CASTRO melden. Zin main . nine achting in Spenje zlin wareldkundig en de navolging die Cornellie hem weardig genehr heeft strekt one ton een waarborg daarvan. Ik zai U even weinig met acts voorloopine fehets wan het Spaansche Rhouwtonweet ophoudan. Tolden kan zelfe zonder een waard Springehate verkan, hiervan onderricht worden in en gantil vary ichriften die uit gedeelte der Dichten Mke lesterkunde van det moedig en edelgevoelend valk (wiens lehrifoers , in erminant Buropa tot voorbeeld geffreke re hebben, au voor die genen, door win zo vervangen sim als in see macht van vergetelheid weggezonken, geene mandacht meer tot zich trekken). in Prinkitik of Duitschland ophelderden, en waaronder voorzeker de vlijtige en kundige Bouterwer onderscheiding verdient. Alleen herinner ik U de hoofdverdecling der Spansche Tooneelstukken. (die men weet dat aan geeneriei eenheid in daad, plaats. of tijd, verbonden zijn,) in DRIB Jornadas of tijdperken; in welke geheel verschillende handelingen Cdoch die door den Dichter naar zijn oogmerk in verband gebracht worden) afloopen, en te samen die zenheid van belang voortbrengen, aan welke-alleen eene nog onbeschaafde kunst hulde doet.

Dat deze Jornadas, in of kort na de vecriende

cenw het eerst door Torres Naharro en Juan de la Cueva opgebracht, en federt den beroemden Cervantes algemeen aangenomen, geen Bedrijven zijn, in den zin waarin men dit woord in onze Trenrspelen vardaan moet, laat sich licht begrijpen. Men kom ze echter zoo poemen in den zin waarin men Blijfspelen uit drie Bedrijven heeft doen bastaan. Rege verdeeling, inderdaad uit de Spaansche Jornades af konstig

Twee Treurspolen, miden wy reeds beeft Don Guillem de Castro van den Cid geschreven. Ev voeren toe tytel: Las mocedades del Cid, (de Jongelingshedriven of near den zin. Goute bedriven of Heldendaden wan den Gid) en onderscheiden zich door een byvoeging on den tytel . van Bereta en Tweede deel , Primere en Segurida parte. En het is het earfie van deze twee det Corneille zich en nin sehenwtooneel eigen heeft gemaakt. Het tweede loopt over gebeurtenissen, na zijn huwlijksvoltrekking met Limene, on de dood des Konings die hem here hand verknijgt, voorgevallen. Zijne troppe san den daar reeds overleden Vorst, die in In Eerste Stuk de regeerende is, en san geheel het koninklijk huis van dien Vorst, maakt daarin voornaamlijk het hoofdonderwern nit e en wordt er in een schitserenden tegensland gebracht met den woesten en dwingenden aart van den throonsopvolger; doch ook godvrucht en menschelijkheid paren daar met den onbezwehen moed, die hem reeds in het eerste stuk kenteekent. Dock dit tweede mage vervolgens een micuw onderwerp yoor one opleveren; het is thands thet eerste, waartoe mime Voorlezing zich bepalen zal.

De Koning, aan den vader van Don Rodrigo; Don Diego Lainez, verplicht, betoont zijne dankbaarheid, door den zoon ridder te maken in de kapel van Sint Jago (wy zeggen fint Jacob), en wapent hem met zijn eigen koninklijken degen, waarmee hy vijf veldslagen won. En tot overmaat van vereering is het de Infante, Donna Urraca (de zelfde naam als het Noordelijker Ulrica), die hem de sporen aanbindt. Dit geschiedt ten bywezen van het gantsche Hof, onder 't welke de Graaf Lozano de Orzas (wiens dochter Ximena Gomez, zoo wel als de Infante-zelve, op Rodrigo versiefd is,) zekere Peranzules, een verwant van dezen, Arsas Gonzales, (die de eer, welke de Jongeling hier ontsangt, al te groot vindt,) en Don Rodrigoos vader.

Rodrigo zegt, dien degen niet te zullen dragen, dan wanneer hy ook vijf veldslagen gewonnen zal hebben, het geen de Graaf een vermetel onderstaan acht, schoon hy hem echter om zijne brave grootheid prijst.

Tot slot der cerimonie geest hem de Koning een paard; en om hem dit te zien bestijgen, gaan de Koningin, haar dochter, de reeds gemelde Infante Urracea, en Ximene, met hem naar buiten.

Vooraf gaat nog een gesprek van den Infant Don Sanche, die, schoon nog zeer jong, hierdoor opgewekt, mede gewapend wenscht te worden, maar als muy mozo door zijn vader uitgesteld wordt, tot hy met meer jaren, minder ongeduldig en meer bedaard zal zijn.

Na het vertrek van Rodrigo met den Infant en de Dames, raadpleegt de Koning met de evengemelde Graaf Lozano, Peranzules, Diego, en Arias Gonzalo. die in dit stuk zijnen raad schijnen uit te maken. Hy geeft te kennen dat Gonzalo Bermudez, gouverneur van zijn zoon Don Sanche, gestorven is: en dat deze, thands van de fludie der letteren tot die der wapenen moetende overgaan, volstrekt een Gouverneur noodig heeft. En, nadien nu Gonzalo Mayordomo mayor by de Koningin is, Peranzules over de jonger Infanten, Alonzo en Garcia, het opzicht heeft, en de Graaf, om vele redenen Lozano (dat is de wakkere) geheeten, ten einde aan dien naam te beandwoorden, het zwaard handelt en te veld trekt, wil hy dat Diego Laynez 's Prinsen Gouverneur zal zijn; maar hy begeert dat dit met goedvinden van hun-allen zij. als zijnde de zuilen van zijnen throon en de steunsels waar zine zorgen op rusten.

Gonzalo en Peranzules prijzen 's Konings keuze; maar de Graaf, die naar deze post stond, vindt er zich ten hoogste door getroffen. "Zoo de oude Diego Laynez reeds van het gewicht der jaren vervalt en kindsch begint te worden, hoe kan hy in dien toestand verstand gebruiken? En als hy den Prins onderwijst wat voor wapenoeseningen een Ridder in veld of legerplaats te verrichten heest, zal hy dan om hem 't voorbeeld te geven (zoo als ik duizendmaal doe), de kracht hebben een lans aan splinters te stoten, terwijl hy het paard buiten adem jaagt? Dat kan ik." — Dus drukt hy zich uit.

Laat het genoeg zijn, andwoordt de Koning. Maar Diego vat het woord op, en stemt maar volstrekt niet toe, zoo vervallen te zijn. "Hoogst vervallen, duttende, droomende, stervende, en raaskallende, (dus

zegt hy) kan ik nog onderwijzen, wat velen nog te leeren hebben (*). En zoo het waar is, dat men sterft gelijk men geleefd heeft, zal ik in mijn zieltoogen-zelf, het voorbeeld geven hoe men leven moet, en moed inboezemen om my na te volgen. Zoo my dan de krachten ontbreken om met handen en voeten tessens lansen aan splinters te stoten en paarden dood te jagen, zoo zal ik den Prins een verhaal van mijne daden in geschrift geven, en hy zal, zoo niet uit het geen ik nu verricht, dan nog uit het geen ik verricht heb, onderwijs scheppen." (†)

De Graaf beweert het eerampt beter verdient te hebben, en, ondanks 's Konings tusschenspreken, loopen de woorden zoo hoog, dat de Graaf aan Diego een slag.

in het aangezicht geeft.

De Koning neemt die stoutheid hoog op; en de Graaf, na eenige verschooningen, zoo vermetel als de daad die hy verschoont zelve is, vertrekt, en wordt door 's Konings wacht in het oog gehouden.

Diego, diep getroffen door zulk een hoon, zegt; Roept den Graaf, roept hem weêr, dat hy de post van 's Prinsen Gouverneur koom bekleeden, die hy thands met meer eer aanvaarden kan dan ik. Ik ben mijne eer kwijt (§). — Ik ga, vermag ik het slechts, tel-

(*) Mas caducando, durmiendo, feneciendo, delirando, puedo, puedo enfennar yo lo che muchos ignoraron.

- (†) CORNEILLE heeft het laatste gedeelte hiervan op zijne wijze, en meer Dichterlijk, in zijn Cid overgebracht, Acte I, Scène 6.
 - (5) CORNEILLE Acte 1, Scène 7, in Diegoos Alleenspraak:

 Comte, sois de mon prince à présent gouverneur,

 Ce baut rang n'admet point un homme sans honneur.

telken stap struikelende en bezwijkende onder de last van den hoon, die het gewicht van eenen ouderdom verzwaart, welke mijn leed betreurt tot het gewroken val zijn. En, weigerend naar den Koning te hooren, vertrekt hy in de hevigste aandoening.

De Koning neemt den raad in van Gonzalo, die hem het belang van een zoo moedig en flout krijgsman als de Graaf, voorhoudt, en tevens daarby veegt, dat in zoodanige gevallen het straffen van den kendelige het vergrijp openbaar maakt: En hy doet dienvolgens den beiden partyen aanzeggen, dat zy van wederzijde de zaak, als in zijn besloten vertrek voorgevallen zijnde, geheim zullen hebben te houden, op straffe van ongenade; en zich voor hem, Koning, te vervoegen, die de eer van Diego ten zijnten laste neemt.

Nu verandert het Tooneel, en Rodrigo verschijnt met zijn twee broeders, die hy vleit met 's Konings genegenheid om hen even zoo te vereeren; wanneer Diego opkoomt, met zijn stok in tween gebroken.

Hebt gy den degen heden op zijde? is zijn eerste vraag aan Rodrigo. — Zijn zonen vragen hem wat hem schort? — "Niets, zegt hy met een zucht van woede: laat my tiletni." — "Wat is er gebeurd, vraagt Rodrigo; tan bloed staat u in de oogen, uw stok is gebroken. 't Is een zaak van eer!" — "Staat buiten!" — "Vergun my een oogenblik om een anderen (zekerlijk meent hy een zwaarder of sterker) degen te halen." — "Wacht buiten! Ga, ga zoo gy zijt." — De zoons zijn verwonderd, verlegen. Diego gevoelt dat in zijnen hoon elk zijner kinderen gehoond is. "Vier gehoonden, vier onteerden, zegt hy, in dit G. 2.

vertrek! het zou instorten" - en hy dringt er op aan, dat zy heengaan.

Nu alleen zijnde in zijn kamer, barst hy uit.—
"Hemel! zegt hy, ik lijd doodsanglen; ik sterf; ik
raas. Geen gebroken stok heest, ik zeg niet mijne
eer, maar mijn spijt kunnen schragen. — Gy hebt gelijk, in tweën gebroken te zijn, zegt hy tegen de
twee stukken; één alleen kon de last van een zulke
beleediging by het gewicht der jaren niet dragen, en
ik ben u verplicht, dat ik er nu twee hebbe, om
een slag in 't aangezicht [met den stok] te wreken.
Maar [neen,] op zulk een breekbaar ding moet mijn
eer haar herstelling niet willen gronden. Ik wil een
stalen stok ophessen en geen houten zwaard."

Het blijkt, dat Diego in 't Spaansche Stuk wapenloos ging, en op een stok steunende. Ook begrijpt
men hier lichtelijk, dat hy ondersteld wordt, in vervoering van toorne en spijt, zijn stok aan stukken
gebroken te hebben. Zoodanige uitstorting van woede, op het geen men in de hand heest, is natuurlijk, en vindt (schoon men thands van jongs op geleerd heest zich in te toomen en te bedwingen) ook nog
by rechtschapene zielen wien het veinzen niet geheel in
het bloed zit, somwijlen plaats, als de overstelping der
verondwaardiging lucht vordest. Dat men een sag in
het aangezicht met stokslagen; en dus hoon met hoon
wreekt, is mede natuurlijk, en hierop ziet zijne rede;
doch de hoon voldoet hom niet, zijn, verbitterde ziel
eischt bloed, eischt het leven des beleedigers.

Met de bygebrachte woorden neemt hy eenige degens en ander geweer van het wapenrek aan den muur. , Indien ik my niet bedrieg (gaat hy voort) heb

heb ik een hart dat mijn beleediging gevoelt, en op u, strijdbare kling, moet mijn eer zich vestigen. Gv waart Mudarraas wreker. Uw staal maakte hem van den eenen tot den anderen pool vermaard. Uwe flagen wreekten de dood van zeven levens. Wreke dat lemmer my nu cene eenige beleediging! - Maar hoe? Is dit het zwaard zwaaien, of zelfs, is het leven? Miin pols iaagt; en echter, mijn bloed bevriest. - De folit blakert my. Ik ondersta het. - Maar (ach hemelt) 't is zelfbedrog; wat is de degen in mijne hand? wat is hy my, onzeker op mine voeten flaande! - Reeds schijnt dit rapier my van lood: reeds bezwijkt mijn kracht; reeds val ik neer: reeds is her of het gevest aan de punt zat. - O verval des ouderdoms! Na dus een wijl in zijne bejammering voort te gaan; roept hy zijn zoon Hernan Diaz. - Wat beveelt gy? vraagt deze. — "Mijne oogen hebben geen ficht meer; mijn leven geen ziel, zegt hy Ach. min zoon! geef my uw hand. Deze angsten prangen my met zulk een geweld!" - Dit zeggende perst hy hem de hand in de zijne, zoo dat Hernan uitroept: " Vader! Vader! gy brengt my om hals." laat los! Om Gods wil, laat los! ai my!"

"Wat is het, vraagt Diego, wat gaat ge dus aan? Wat schreit ge, halve vrouw!" — En, als deze and woorden wil: "Ga! ga, en zwijg! Heb ik û het aan-zijn gegeven? Het is niet mogelijk. Weg van my!" Nu roept hy zijn anderen zoon, Bermudo Lain.

"The ben in benauwdheid, ik ben duizelle, mijn zoon! geef my uw hand." — " Maar vader! wat doet gy, toept nu deze dra ult; laat los! Zachtjens, vader! laat af! Gy drukt my met uw beide handen te pletter."

" Eerlooze! zegt Diego, zijn mijne fletse handen de klaauwen van een leeuw? En, al waren zy het, was dat dan nog om zulk een weeke klacht te uiten. Zijt gy een man? Weg met u, schande van mijn geslacht!"

" Zulk een smart, zulk een onheil heb ik dan! (gaat hy, wanneer deze vertrokken is, voort.) Op welke pijlers rust de edeldom van een huis, dat aan zoo veel koningen den oorsprong gas! Geheel de ademkracha begeeft my. — Rodrigo!"

" Mijn vader! (zegt deze, gevoelig,) mijn Heer en mijn Vader! kan het zijn dat gy my die verachting aandoet? Ben ik de eerste aan wien gy het leven gaaft, hoe kunt gy my den laatste van allen tot u roepen?"

O mijn zoon, spreekt Diego, ik sterf. O smart! ô woede! En op 't woord neemt hy de hand van dien zoon, brengt een vinger daarvan in den mond, en bijt daarop, als verwoed.

Vader! zegt Rodrigo, wat begint gy? Indien gyn mijn vader niet waart, het was om iemand een slag, in 't gezicht te geven.

Het zou de eerste niet zijn dien ik ontsing, andwoordt hv.

Hoe! herneemt Rodrigo, met een opvliegende drift. Diego ziet dit, en "Zoon van mijn ziel (zegt hy), die gevoeligheid streelt my; die gramschap is my welkoom; die braafheid zegen ik; dat opbruischende, bloed, dat in uwe aderen kookt, dat door uwe oogen uitbarst, is het zelfde dat Kastilie my gaf, en het geen ik u gaf, overgeerfd van Lain Calvo en van Niño, en het geen in dit mijn aangezicht gehoond is door den Graaf van Orgaz, dien men den wakkere noemt (*).

^(*) CORNEILLE, Acte I, Schne 8.

Agreable collre! &cc.

Rodrigo! Verleen my uwen arm, mijn zoon! verviil min verwachting, en wisch dien viek van mijne eer, die zich tot de uwe uitstrekt, in 't bloed van den dader af: want her is bloed-alleen dat zulke vlekken kan uitdelgen. Zoo ik u niet het eerst riep, om deze wraak te volvoeren, het was om dat ik u 't meest beminde; het was om dat ik il 't allerliefst had. It riep uwe broeders om mijn beleediging te wreken; maar het was om in u den oudste, den erfheer van min huis te bewaren. Doch daar ik by den proef hen zoo ontbloot van moed, zoo ontbloot van ziel gevonden heb, dat zy mljn spijt verdubbelden en tot mijn ramp toevoegden; behoort het aan u. Rodrigo! Geef gy de achting aan deze grijze hairen weerom! Machtig is de tegenparty, en aan't hof en te velde de eerste in aanzien. Ook drilt hy de beste lans. Maar daar gy dapperheid bezit, en geen verstand u ontbreekt, zoo heb ik wanneer gy het oog op de schande vest, en hier de beleediging, daar het zwaard draagt, u niets meer te zeggen. Ook bezwijkt my de adem om langer te spreken. en ik ga mijn hoon beschreien, terwijl gy er wraak van neemt.

Nu volgt de Alleenspraak van Rodrigo, die Corneillé zoo schoon uitgebreid heeft (*). Dus luidt, zy in 't Spaansch:

"Ik ben van ontroesing verbijsterd. Geval! is het waar, "t geen my overkomt? Is uw wisselvalligheid zoodanig ten mijnen nadeele, dat het de uwe is,

zon-

Perce jufques au fond du coeur, etc.

^(*) CORNEILLE. Acte I, Scène 9.

zonder dat ik het gelooven kan (*)? Kan het mogelijk zijn, dat uw ongenade toeliet dat mijn Vader
de beleedigde zij, en (ô uitsporige smarte!) de beleediger de Vader zij van Ximene?

"Wat zal ik, balsturig lot, daar hy het is die my het leven gaf? Wat zal ik (ô vreeselijk getij), daar zy het leven van mijn leven is? Ik wenschte, ik hoopte (gerust op u) mijn bloed [in haar] aan het zijne te mengelen; en moet ik het plengen! (†) Gruwzame smart! Moet ik hem dooden, hem, dea vader van Ximene?

"Maar dit aarzelen beleedigt reeds de heilige eer, waar mijn roem op gegrond is. Het is plicht, het juk der liefde af te schudden, en met vrijen hals te beseffen wie ik ben: Want, daar mijn vader de beleedigde is, wat verschilt het, dat (bittere smart!) de beleediger vader zij van Ximene?"—

En na deze Coupletten vervolgt hy: "Wat sta ik in bedenken? Daar ik meer dapperheid dan jaren heb, om door den dood van Lozano mijn vader te wreken, wat gaat het my aan, hoe geducht de aanhang van mijn machtigen vijand zij? Laat hy in 't gebergte duizend Asturiers tot bystanders hebben!

Schooner en aandoenlijker uitdrukking zeker dan by Corneille, die dit denkbeeld aan de ingebeelde kieschheid van zijn taal heeft moeten oposteren:

Si près de voir mon feu recompensé.

^(*) Deze ingewikkelde uitdrukking wil eigenlijk zeggen, dat hy zich naauwlijks verbeelden kan dat het toevallig en niet een werk van een opzettelijk plan zij.

^(†) Meaclar quistera en confianca tuya
Mi sangre con la suya;
The de nerter su sangre!

Mi wat gaat het my aan; dat hy aan? Hof des Konnings van Leon 't; etrste woord voere? Dat alles heeft weinig te beduiden, dat alles is niets, in vergelijking van een hoon, den eerste die het bloed van Lain. Calvo ooit aangedaan wierd. De hemel zal my byskan, schoon het de eerste maal is dat ik de kracht van mijn arm aanwende. Ik zal dit oude slagzwaard van Mudarra den Kastiljaan, ophessen, schoon het door de dood van zijn meester stomp en verroest is, —

Mudarra u aangordt, en dat hy met dees minen arm woor zijne beleedigde eer ten strijde gaat. Ik weet wel dat gy u schaamt, tot my afgedaald te zijn; maar, gy zult de schaamte niet hebben, my een stap te rug te zien wijken. Zoo dapper als uw staal; whit gy shy in 't strijdperk zien, en uw tweede bezitter is uwen eersten niet onwaardig. Want zoo jemand my overwint, zal ik blozende over de schanddaad, u uit schaam; tot het gevest toe in mijn borst verbergen."

Met deze woorden vertrokken, maakt hy plaats voors de lafante en Ximena Gomez, die zich aan een vend feer van het paleis vertoonen, en van de algemeene, blijdichap, over Rodrigooa bevordering, en zijn schoos ne houding by zijne eerste openbare Ridderoeseningst spreken. En waander Kimene aanmerkt dat hy op een zeer bevallige wijze het paard de sporen gaf, dies de Infante hem aan had gebonden, wegt deze haar dat zy wel blijken laat, dat die sporen het paard niet alleen getrossen hebben [maar ook hass]

De Graaf verschijnt nu in een groot gevolg van bedienden, en Peranzules met hem. Hy erkent dat hy een dwaasheid begaan heeft, maar dat hy het gedane niet moint to heistellen. Hy feunt op zijn minien, eh weigert voldbening te geven of aan te nemen (*); Het eene (zegt hy) krenkt de eer; het andere geeft mets te rug; en beter is het, beleedigingen aan het zwaard te verblijven." Voldoening, begrijpt hy, zit er met woorden niet op, zonder voor het minst te kennen te geven, dat de wijn hem in het hoofd zat, of dat zijn verfand op den loop was. Met den degen-alleen ken de ander zijn eer weerom krijgen, zonder dat hy de zijne verliest. — Peranzules raadt hem, wet toe zien wat hy doer: Diego heeft zonen, zegt hy. — " Zwijg, andwoordt de Graaf. Een afgeleerde verwallen raaskaller en drie jongens zouden my aanddurven:!"

in dit gesprek, waarby de Jonkvrouwen, bestendig in 't venster, nit houding en gebaar opmaken, dat er iets gaande is, vertrekken zy, en Rodrigo komt op het toe-neel, mijmerend; en hy wordt door haar vriendelijk aant gesproken. Zijne andwoorden, zoe wel als zijn houdding, toonen dat hem iets zwaars op het harte ligt, en hy mompelt verscheiden malen: "Ach! dat ik het bloed van mijn ziel moet storten." Middelerwijl kome de Graaf wederom op het Toomeel, en met hem Paranzules, die hem nu (uit 's Konings last) zijn huis toe gevangens geest. Rodrigo toomt de groot-steel versegenheid, en de Graaf, hem aanziende, verblekeke.

Diego verschijnt immiddels met Arias Gonzales.

Peranzules wil, om Rodrigo niet te ontmoeten, den Graaf een anderen weg heenleiden; maar deze zegts

^(*) CORNEILLE, Acte II, Scène 1.

Je Paroue entre nous, etc.

dut by sich nosit was siing geveelens of mas ziim weel last aftrekken. Rodrige derhalve, asnede eene ziide zin Vader, aan de andere Ximene ziende, (na den nies rece b Vermoft het mys bekeerlijke : oeden . zoon ik u. Lileven m benemen a ch danby fervel) aforeste ker, en ik, of gv a v store hom ass. Rade Great! The state was a second of the of De Go. Wie zijt en ? Rode. Hier een weinig eer zijde wil ik ur melden and the second of the second of the second wie ik ben-Xime. Wat is det lik ben om hals! De Gee Wat wilt gy van my? Rodr. Kent gy dien Grijmart, die dase fast? (*) De Gr. Ik hen hem meds. Wastom vainer by dit? Redr. Waarom? - Spreek racht, on hope. Da Gr. - Spreek ond Rodr. Weet gy niet, dat hy eer en dannerheid De Gr. Ja, internet. Rodon En des het zijn bloed en het mine is des uit miine oogen fehittem?

De Gr. En of ik dit wist (mak het kort) watt zeu die?

Rodr. Zoo gy met my naar een andere plaats guits guits gy westen hoe zeer die tet zake dient:

De Gee. Weg ; jonge kmap! gu heen! Gyl, nieuwe bakken Ridder, ga en leer eerst vechten en sweswind nen! En daaraa eenst kanne gywde eeri hebben, van ui doon my overwomen ter zien, zonder dat ik beschamd heb te zijn, u. overmocht en versiagen te heb-

^(*) CORNEILLE, Acte II, Scenz 2.

A moi, Comte, deux mots! etc.

hebbanis linkriums uwwiecdreitsten, wint geen bloedwink gelakebodie, als meinde de nielk nog offorde: Hp-1 zim Valet, austen nielen de nielk nog offorde: Hp-1

Rode. Attet u will ik beginnen to ftrijden en to teen nen, en Gynzhitz zien of ik weekten en overwinnen kan, en ik, of gy my over kunt. En mijer nogi kwalijk bestuurde degen zal in mijne rechterhand u betoonen dat die kunst in het harrisit, ook zonder ze te leeren. En ik zal dus de voldoening hebben in mijn leed, van die melk die my nog op de lippen zie met het bloed uit niver bosst door een te mengen.

Nu is het zoo hoog gekomen i das Peranzules en Genzald heis trachten to scheiden. And Andrewijk voor de een. Rodrigo! de ander i terwijk Ximene, Wee my! schreeuwt. — Mijn hart brands pegt Diegod us i Nageis in , rocht Rodrigo Ximene toe: ik ben my-zelven aan inijn eer verkhaldigd. VolgenysiGraaf! be to hab toin to

Rodrigo andwoordt: Nu gaat uw samman geing wat we want with the same och andere plantagogeness.

Ximene schwib eta bekluigterzich i Diego vzegos Hereiweely Fraten augin! zoem, eneimte de kracht au heivzwaarde nebeev 2000 reel en en 1222 2020 Reinstelle Richt au heivzwaarde nebeev 2000 reel en en 1222 2020 Reinstelle Richt au heistelle Hem etwageweideligeschand af Rodergo in Kimerie el Hem etwageweideligeschand af Rodergo in Diegonsi Mini. zoon aumine zoon transcriptione Georgisk u mijnehoom brandend op ut harr; et det ferreit de En nu worden de degens getrokken, en welhaast hoort men den Graaf zeggen; et ik sterf." Ximerie geest

geeft een gil, en wil zich uit het venster werpen. Diego roept blijmoedig nit: Mijn zoon!

Peranzules beveelt de bedienden van den Graaf, Rodrigo son te vallen, en te gripen of te dooden. Hy
wecht tegen allen, — Wat doet gy, roept de Infante,
Hen danden of gripen? Gy zult noch het em noch
het ander. Ik beweel het u, ik acht Rodrigo hoog,
en zijn eer heeft hem verplicht.

all the programme at the continuence score and bet-Hier maakt Rodrigo haar een Spaansch compliment: Schoone Infante (zegt hy) deze gunst erken ik met al mijn hart. Maar her is te veel, in zoo'n kleinigheid met uw gezag tusschen beide te komen waar mijn degen my uit kon helpen. Gy hadt aan my kamnen, bewelen hen niet te dooden of te overmeesteren; on om u mijn eerbied te bewijzen, laat ik hun het leven. Wenneer gy my vereeren wilt, weerbou, met uw stem en bevel den snellen wind op de ongetende zee; en stel om de zon op te hour den uw schoonheid tegen haar over: want f dit is nuver weardig; maar] tegen dezen hoop , die my aanrandt, is de bloote kracht van mijn Spaanschen arm genioeg." Zy amiwoordt: " Alles is in verwarring, Rodrigo, ik beveel u aan God. En de zon, en den mind, en de zee, denk ik (200 zy u mogen opwegen,) met imint beveling weerhouden en met mijn stem te Le l'ocven wi "nasilificado

Men werfigst si hoop ik, dat zy, wier schoonheid ther als alvermogend groemd is, hem wederkeerig bown, son, wind, su zee, wil verheffen, en een gezag dat door hem gehoorzaamd wordt, hooger waardeert, dan ihet geen den elementen gebiedt. Hiermede eindigt de eerste Jornada of Afdeeling, of (gelijk men het noemen mocht) het Spaansche Eerste Bedrijf.

over de aelbendaden

. . provi dolik iz od trismi slota izvi

an, Aud ob div di

4

DE TWEEDE JORNADA, begint met het vernement van een groot gerucht, geroep, en geschrei, dat tot in 's Konings Hos deordringt, en hem doet vragen, wat de stitte en betamelijkheid, en het hem verschuldigd ontzag, dus verbreekt? Men meldt hem dat een groot ongeval de stad in beweging zet; dat een vijand, een jongeling, den Graaf van Orgaz gedood heest. "Hemel! zegt hy, dat 's Rodsigo: zoo dra hy de beleediging vernam, is hy ter wrask gesield; hy moet streng gestraft worden. Is hy gestraf"?

. norman na i al tar takon

Het andwoord is, dat Rodrigo zich niet liet vatten, maar, met den degen in de vuist, zoo in 't rond schermde, dat hy een Franschen Roeland en Trojaanschen Hektor geleek. En op 't oogenblik shuft door de eene deur Kimene met een bebloeden doek, door de andere, Diego met bloedig gehat, in 't Paleis, om zich voor 's Konings voeten te werpen en tegen elkander in te schreeuwen (*).

Recht, recht vorder ik, zegt Ximene. — Diego daartegen: Hy heeft een rechtmatige wraak genomes. De eene roept om haar vader; de ander, om zijn zoon, en herstelde eer; en dit duurt een wijl tot Diego, die haar niet bedroeven wil, haar vergunt eerst te spreken. Ximenes rede is in den stijven gemaakten stijl: " Haar vader sprak tot haar met den " mond van zijn kwetsur, en schreef haar op dat " papier (den doek namelijk, dien zy ophest,) met

^(*) CORNEILLE, Acte II, Scène 9.
Sire, fire, jufice!

p bloed hear veralichting woor. Zy wanacht sen » 's Korings oogen de letters te vertoonen, die in hear siel flaan, en uit de lage, els een magneet, " flaten tranen op hare svangen mekken. En fohoen » de haret in haar eigen flerkte verbloedt; jeder drop van dat bloed moet een hoofd kasten."

Diego zegt: " Ik heb in die borst van sniin wiend 2 her fieel was minen Rodrigo zien indringen om , mijne eer weder te zoeken. Ik maderde en wond " haar levenloos, en k zette de vingers in de wond: en heb met zijn bloed de smet van zijn beleediar gende hand van mijn gelaat afgewasschen, om dat n de smetten der eer zich niet anders laten afwas-, schen. Gy, Heer Koning! die getuige waart van min hoon, merk san dat er een flag in het san n zicht te wreken was, en dat ik niet meten mocht. " éer Gynde wraak aanschouwde waar Gy den koon n hadt gezien. Indien nu hierin een misdriif seenn , Uw ontrag is begaan, de wraak raakte my; en U , raskt het, recht te doen. Doe dit, Koning, ge-, lijk gy pleegt te doen, wanneer Gy misdrijnen der , hand met het hoofd boeten doet. Rodnigo was slechte , mijne hand: ik was de wreedeart, de moorder, te-" gen wien men uw vonnis ingoent, en die geen an-, dere hand had dan hem. Voldoe Ximene met mijn , hoofd; mijn bloed zal thands zonder hoon, zal zui-, ver, en met eer vloeien." (*)

Deze nadrukkelijke taal is niet uitgesproken of de Infante koomt met den Kroonprins, dien zy aanmaant

voor

(*) CORNEILLE aldaar,

Quand le bras a failli; l'on en punit la tête, Qu'on nomme crime ou non ce qui fait nos débats, Sire, l'en suis la tête, il den est que le bras. voor zijn pleegheer (Diego) te smeeken. De Koning beveelt hien, Ximene te troosten, en gelast Diego, zieh gevangen te stellen. — Laat my uw Majesteits knien omhielzen, zegt de Grijzaart. — Ik moet u straffen, zegt de Koning. — Vorst! zegt de Kroonprins, 't was plicht, "dien de eer hem voorschreef, en ik hen het die sintelk."

- Dei Kon. Genoegzaam voor mijn oogen den Graaf: to doorsteken, dit is mijne Hoogheid gekwetst.
- ¿ De Inf. De Graaf gaf er wettige reden toe.
- De Koning: Zijn gedrag was te verschoonen.
- Sanche: Dewijl ge hem my tot pleegheer gegevenhebt, hebt ge hem boven alle anderen gesteld, en hymocht niet ongewroken blijven. Zou mijn andere vader gevangen; zijn, en ik leven! Ber zal Kastilë: 't onderst boven skan.
- Daar echter de Koning, op het aandrijven van Peranzules, Diego de vrijheid niet laten wil, biedt Sanche: zich aan, voor hem te verandwoorden, en zijn Cippier te zijn. Lazt intusschen (zegt hy) Ximene, haar recht vervolgen! Den moorder (ja!) vervolge ik, zegt zy; ô Rodrigo! gy dwingt er my toe! Hoe vuriger gy hem vervolgt, zegt de Infante, hoe vuriger ik hem beschermen zal.
- Een nieuw Tooneel brengt Rodrigo in famenspraak met Elvire, Ximenes kamenier (*). Hoe, zegt sy! gy hebt den Graaf doorstoken! Wanneer was het huis des vermoorden de toevlucht des Moorders?
- " Nooit (zegt hy) by die het leven wenscht, maar ik zoek hier de dood. Hy verneemt dat Xime-

(*) CORNEILLE, Acte III, Seine 1.
Rodrigue, qu'a su fait? où viens-tu, miferable?

â:

ne aan 't Hof is, en wil haar te gemoet gaan om van haar hand, ten minste voor haar oogen, te sterven. Maar zy komt, van vele lieden vergezeld, en Elvire, in verlegenseid dringt hem, zich een poos te verbergen. Zy wil alleen zijn, het gezelschap verlaat haar. "Elvire (zegt zy), met u wil ik in de een zaamheid wat aden trachten te scheppen." Zy zet zich in een armstoel. "Rodrigo! (roept zy nu uit,) mijn vader ombrengen! — o My ongelukkige! de helft van mijn leven heeft de andere helft vermoord! — Wat zal ik aanvangen, daar het wreken van de eene helft mijns levens my van beide berooft" (*)!

Bemint ge Rodrigo dan nog, vraagt Elvire? en meent ge hem te vervolgen? — Ja, zegt ze, ik aanbid dien vijand, maar ik heb moed, en zal hem 't leven doen nemen, en my-zelve in hem. Vervolgen zal ik hem tot ik gewroken ben (†).

Rodrigo koomt uit zijn schuilhoek en werpt zich voor haar op de knien. — Beter is 't (zegt hy) dat mijn liesde uw wil gestand doe. Hier ben ik. Geest it het genoegen, my te dooden, zonder de moeite van my te vervolgen! — Zy schrikt, zy beest. Hemel! Rodrigo in mijn huis! ik sterf (§)!

Hoor my (zegt hy). Ik verg alleen dat gy my hoort, en dan met dit staal andwoord geeft, en tevens reikt hy haar zijn degen over. — " Ik was onteerd

(*) CORNEILLE, Acte III, Scène 3.

La moitie de ma vie a mis l'autre au tombeau,

Et m'oblige à venger après ce coup funeste, Celle que je n'ai plus, sur celle qui me reste.

(†) CORNEILLE is hier zeer schoon:

C'est peu de dire aimer, Elvire, je l'adore, &c. ald.

(5) CORNEILLE, Acte III, Soome 4.

eerd (gaat hy voort), maar de liefde deed miin wraak weifelen en in mijn boezem worstelde mijn hoon met uw schoonheid. En gy, gy hadt de overmacht behouden, zoo ik niet bedacht had dat gy van den onteerde gruwen zoudt, dien gy om eer en heldendeugd mindet" (*). Met dit denkbeeld, uit uwe inborst geboren, tros mijn kling het hart uws vaders. Ik heb mijn verloren eer herwonnen: en, oogenbliklijk aan de liefde te rug gegeven, vlieg ik tot u, op dat gy niet miskent wat plicht in my was, mijn twijfelmoedig dobberen strast, en wraak neemt, indien gy naar wraak dorst. Neem ze, en op dat wy ons beide eens van wil en van moed toonen, neem kloekhartig wraak voor uw vader, gelijk ik voor den mijne deed."

"Ach Rodrigo, (zegt zy,) Rodrigo! Ik beken het, ik gevoel het, ik ben er van doordrongen (†), dat gy met uw hoon te wreken, als Ridder te werk gingt. Ik geef u de schuld niet dat ik ongelukkig ben, en zóó ongelukkig ben, dat ik op my-zelve de dood ten uitvoer moet brengen, die ik u niet geven kan. Ik ongelukkige beschuldig u alleen dat gy my onder de oogen koomt; terwijl mijn bloed van uw hand en degen rookt. Maar gy komt u niet aan de liefde te rug geven.

(*) CORNEILLE, by wien dit Tooneel op verr na zoo schoon niet is, maar met twee slaauwe verzen begint, ter zelfder plaatse:

Ce n'est pas qu'en effet, etc. Verder ook Dichterlijk, maar doorgaands met minder vuur en nadruk dan in het oorspronkelijke.

(†) corneille aldaar:

Ah, Rodrigue! il est vrai, etc. doch altijd zwakker dan in het Spaansch.

Neen; gy koomt my beleedigen met de vermerele inbeelding dat ik u niet verafschuwe in plaats van beminnen. Doch ga, ga heen, Rodrigo! Van het denkebeeld dat ik u beminne, zal ik my zuiveren door ut openlijk te vervolgen. Het ware rechtmatig geweest, dat ik zonder u te hooren U den dood aan deed doen. Maar ik ben uw tegenparty om u te vervolgen, en niet om u te moorden (*). Ga, en zorg dat men u niet ziet uitgaan: want, die my het leven benomen heest, heest my niet nog den eerbasen naam te ontrooven"!

Rodr. Voldoe mijn verlangen. Doorsteek my.

Xim. Verlaat my.

Rodr. Besef dat my 't leven te laten (een gruwzame) wraak is; de doodsteek niet.

Xim. Die wraak begeer ik ook.

Rodr. Ik ben zinloos. Gy zijt onmenschlijk. -

Xim. Hoe kan ik! gy zijt mijn gestarnte (dat die vordert) te machtig.

Rodr. Wat vordert uw wreedheid dan?

Xim. Mijn eer eischt, dat ik, schoon een vrouw, alles doe wat ik vermag, al wensch ik niets te vermogen.

Rodr. Ximene! ach wie had gedacht

Xim. Rodrigo! ach wie had geloofd (†)....

Rodr. Dat mijn geluk dit eind moest hebben!

Xim. En dat mijn heil dus omkeeren zou! — Maar ga, en laat my over aan mijn lijden.

R•

Va, je suis ta partie, et non pas ton bourreaud

(†) CORNEILLE, aldaar:

Rodrigue, qui l'est cru, etc.

^(*) CORNEILLE, aldaar:

rif OVER DE HELDENDADEN

Rodr. Welaan! ik ga sterven.

Nu is het nacht, en Diego die Rodrigo buiten de flad bescheiden heeft, koomt, angstvallig wegens hem. als niet wetende wat hem wellicht overkwam, on het veranderd tooneel. Na eene kleine en sierlijk Dichterlijke' alleenspraak treedt Rodrigo op. - " Is 't mogelijk (zegtde Griizaart), is 't mogelijk, mijn zoon! dat ik my in nwe armen vinde (*)? Mijn zoon! ik schep adem in uw lof in te zwelgen. Hoe komt gy zoo laat? Maar mijn verlangen heeft schuld, en ik moet u niet) vermoeien met vragen. Dapper hebt gy u bewezen. braaf gekweten, voortreffelijk mijne vroegere heldendaden naargevolgd, en my het aanzijn, dat ik u gaf. edel vergolden. Betast deze grijze lokken, waaraan gy de eer weder hebt gegeven; breng uw nog gladden mond aan deze kaak, waarvan gy de oneer hebt weggenomen. De trotsheid-zelve vernedert zich voor nw dapperheid, als bewaarster des edeldoms, die zoo vele Koningen in Kastilië vereerd heeft."

Rodrigo andwoordt: "Geef my uw hand, mijn wader, en hef dat hoofd op, als de bron van alles, zoo my eenige dapperheid of krijgsdeugd is toe te schrijven."

Diego meldt hem, vijfhonderd edellieden, zijn verwanten, verzameld te hebben, aan wier hoofd hy, Rodrigo, tegen de Mooren, die de grenzen ontrusten en gevangenen wegvoeren, te velde moet trekken. Tast dezen aan, zegt hy; en aan uw moed den toom wierende, beproef de lans nu gy den degen beproefd hebt. De Koning, zijn Grooten, en heel het volk,

^(*) CORNEILLE, Acte III; Scène 6.
Rodrigue, enfin le ciel permet que je te voye! etc.

zullen dan niet zeggen dat die arm slechts dient om eigen verongelijking te wreken. Dien den Koning door de wapenen; want het is t'allen tijde de waardigste genoegdoening eens Ridders geweest, een Koning die hem ongelijk deed, te dienen (*). — Hy geeft Rodrigo zijn vaderlijken zegen, en zy scheiden. Deze alleen en samenspraak beide zijn in een destiger maat en met aswisselende rijmen.

In een nieuw Tooneel toont zich de Infante in een venster van het koninklijk Landpaleis, en haalt het genoegen van het buitenleven op. Zy is hare moeder naar herwaart gevolgd, als deze haar, by het voorgevallen rumoer ten Hove, tot zich deed roepen, en draagt geene kennis van 't geen van Rodrigo geworden mag zijn, het geen haar ontrast. Juist ziet zy de bende edellieden, met hem aan het hoofd, voorby draven, en herkent hem.

Rodrigo! verneemt haar stem, en blijst staan. Zy roept hem by zijn naam, wenkt hem, van 't paard'te stijgen, en vraagt waar hy heen trekt? Waar mijn lot my heen geleldt, zegt hy, en ik acht dit lot gelikkig, daar het my deze gunst verleent, [van, name! lijk, u hier te mogen begroeten.] Na dit complement, zegt hy haar, dat hy de Mooren gaat bevechten, en dus de verloren gunst des Konings herwinnen. De galanterien in dit gesprek stuiten een weinig aan de zijde van Rodrigo, vooral na het aandoenlijk tooneel met Kimene; maar men moet bedenken dat de Insante hem de hoogstmooglijke eer, en vervolgens de gewichtigste weldaad bewezen had, 't geen hy niet genoeg

Il n'est pas temps encore, etc.

^(*) CORNEILLE, aldaar:

erhennen kon. De lof die zy aan zijn bevalligheid en dapperheid geeft, beandwoordt hy door te zeggen: Met geheel mijn ziel waardeer ik een loon dat Goddelijk zijn zou; maar mijne laagheid en uwe hoogheid vernielen mijne uitzichten. Waarop zy herneemt:

Het is niet onmogelijk, dat in ongelijke stunden het geluk gelijk words, wanneer de adel eenzelvig is. God doe u verwinnaar wederkeeren, en dan.... Wat heb ik gezegd!"

Hy vraagt bear den afscheidsgroet! die, zegt hy, het overwinnen hem lichter zal maken. En zy geeft, hem dien in deze woorden:

"God geleide u! God beware u! gelijk Hy u ster"ke en bemoedige! en mogen uwe overwinningen met
"de. starren in getal wedijveren! Met de pennen der
"Faam mogen zy door de zon, (wegens haar on,
"telbaarheid,) rondom de wareld geschreven wor"den! En ga nu, in vertrouwen dat ik u zoo lies
"als mijn leven zal hebben, en verlaat u op deze
"mijne belosten, gelijk de vederen zich op den wind
"vertrouwen."

Die warme afficheidsgroet verdiende van hem niet minder. "Ik aanbid (zegt hy.) en kus den grond waar gy de oogen op slaat, om dat ik het dien niet doen kan, dien gy met de voeten drukt. Moge de eeuwigheid des tijds uwe dagen tot eeuwen verlangen! Hoore de Wareld uw lof in den mond van den Nijd, en geve het Geluk u nog meer heils dan loftuiting! Ik vertrek in uw naam, om mijn onheil te verwinnen, met het winnen van zoo vele lauweren als gy my toewenscht!"

Weder een Tooneelverandering. — De Mooren zijn op de been en roepen van achter de schermen: Li, li,

If, ii i 't geen een Pletder doet vincinen! Een Moortehe Rodling verkelijne diet vier Mooren, en vindt kwalijk die den Ferdinant, den Croote doemt, daarhy hem; die zijn land verwoest, geen tegenstand weet te bieden; en na Mahomet niemand grooter is dan hy, Moorenvorst.

De gevitselite herder toont zich dadelijk boven op een beig, en zegt dat hy nu nog grooter dan die Moorenvorst is, en dat zy hem met geen sprong beseiken kunken. Zy willen een pijl op hem afzenden, maar hy duikt en zegt: "Wacht wat! de Christen koomt u op 't lif!"

Dit is ook werkijk zoo. — Sterven of verwinnen! zegt de Moorsche Koning. Nu hoort men de trompet en 't gedruisch der wapenen, onder het geroep van St. Jago en Sterra (of Cerra) España aan de eene, en Mahona aan de andere zijde. De Fferder kijkt uit, en verheugt zich dat het de honden van Mooren te kwaad krijgen, die naar de rotsen vieden, om dat hen de Ruitery daar niet vervolgen kan. Maar Rodrigo doet de zijnen afziteen, en komt weldta vechteide met den Moorenkoning op, die zich gevangen geeft. De Mooren volgen het voorbeefd van hun Vorst, en Rodrigo zegt: "Dat 's eent ik moet van daag vier Koningen hebben"; waarmee hy vertrekt. De Herder vindt dit alles zeer fraaf [maar] om van verre te zien.

Wi ziet men dem Erfprins Sanche, met een schermmeester, de storetten in de hand. De Prins heest een stoot in 't aanzicht bekomen, en wil niet nisschelden; maar Diego beveelt den meester heen te gaan. Sanche zegt dat hy genoeg geleerd heest, en voor geen degen bevreesd is, maar dat er voorzegd is dat hy van schiet- of werpgeweer sterven zal. Diego erkent wel de Astrologie, maar zegt dat niemand die wetenschap met zekerheid geleerd heeft. De Infante koomt juist in dit oogenblik, en biedt haar broeder een bebloede werpspiets aan, waarmee zy op de jacht een wild zwijn gedood heeft. Daar wordt hy dol over. Hy wil een borstwapen laten maken, om zijn hart tegen een steek te beveiligen. Zijn zuster zegt, dat door de rug ook een weg naar het hart is. — "Hoe, zegt hy; gy kunt de werpspiets hanteeren, en weet boven dien, dat door de rug een weg naar het hart is? Verraderes! zook kost gy het wel zijn die my moordde. Ik zal u voorkomen."

De Koning verschijnt en deelt aan Diego mee, dat Rodrigo hem een groote dienst gedaan en verlof verzocht heest om hem te mogen zien; en dat het, een Koning is, wien hy met dien boodschap gezonden heest.

De Koning zet zich en de gevangen Moorsche Koning vertoont zich, en bericht dat hy vier Koningen tot Vazallen heeft, Spanje heeft plat gebrand, en met vier Koningen, die hem te hulp kwamen, door Rodrigo geslagen en gevangen is. Rodrigo komt welhaast, wordt van zijn vader omhelsd, en valt den Koning te voet. De Koning heft hem op, en de Moorsche Koning noemt hem zijn Cid, dat is Heer. Het is het Arabisch-Turksche, sam, doch 't geen Sejid, Seijed, of Sijd wordt uitgesproken, ook in het Perzisch aangenomen. Het oud Spaansch schreef het woord ook met een Z., Die naam voegt hem wel, zegt de Koning: hy heeft hem verdiend en zal

ral hem by ons behouden (*)." Alles fchijnt dus, vergeven en vergeten.

Maar zie daar Ximene weêr, diep in den rouw met vier schildknapen in rouwrokken. Zy valt neer voor den throon, en zegt: " Reeds is het drie maanden. dat mijn vader door de hand van een jongeling viel dien men als moordenaar uitschreeuwde. Don Rodrigo, hoogmoedig, flout, en dapper, ontheiligt uw rechtmatige wetten, en gy, Koning, verleent hem bescherming. Uwe oogen, uw tegenwoordigheid dient om hem voor gevaren te beveiligen. Uw Hof is hem een vrijplaats, uw gunst verheft hem [als] op vleugelen ten Hemel; en zijne bevrijding en strafloosheid, wat is die, dan mijne veroordeeling? - Zoo rechtvaardige Koningen het beeld en het werk der Godheid op aarde vertoonen, zoo behoorde geen geduchte en beminde Koning de gerechtigheid te verkrachten, en verachting, in plaats van ontzag, voor haar af te dwingen. Tot uwe rechtwaardigheid, Sire, die onze beschutboom is, moeten geene euveldaders naderen, onwaardig dat zijne takken zich over hen uitbreiden. Gy beschouwt het verkeerd, gy gevoelt kwalijk. Vergeef my, zoo ik my mis-sprake; want in den mond eener vrouw vindt een misslag verschoon ning. Maar wat zal, wat zal de wareld van u zeggen, groote Ferdinand, zoo gy den beleedigde firaf doet lijden, en den misdadige beloont? Koning! rechtvaardige Koning! Zie ons hier voor u, en let wel dat hy de wandadige is, ik zijn flachtoffer; hy de juichende zegepraler, ik de zuchtende droeve; hy prachtige vaandels achter zich sleept, ik het zwarte

^(*) CORNEILLE, Acts IV, Schne 3.
Sois desormais le Çid, etc.

144:

wash geward: hy wapentrosfen oprecht, ik in 't liden bezwijke; hy den trotschen scheder naar de wolken beirt ik ohnsichtig wegzifge; hy, met eerbewijzen wiened overladen, den my trotteerenden lach op "t" geller drangt, ik van hoon, fpijt en droefheid ter mer geinnikt, traien, bittere trainen by beken pieng." De Konfilig doet haar opfliam, troost haar zegt Mer Rucht flish en mittiner week zou maken: dat hy hoops, dat zy t'etingen dage van droef heid? tor vreugde zaf overgaan. Dat zoo hy Rodrigo fpaart, he hem misschien voor Ximene spaart. "Ga (zent hy regen Rodrigo), ga weer heen om haar genoegen

te doen. Keer weder in ballinglehap; en, als mine gramichap ontvincincede, doe de uwe aan de Mooren beproeven. Hy heeft in de flad niet noodig. wiens roem in het veld is. En duide Xithene, dat

sik ih erkentenis voor zijn heldendaden, hem met deze omhelzing vereerei" Benige zuchten en uitroepingen stuiten deze Jornada.

- DE BERDE JORNADA Begint met een onderhoud tusfelen de Infante en Arlas Gonzálo. Zy beklaagt zich by hom, dien zy als een vader acht, dat haar vader de Koning oud, haar broeder jong is, de een flerven dant , de ander den throon ervent. Gonzalo beschuldigt haar beklag van voorbarigheid, en zegt, dat het nieg zoo verre nier gekomen is, dat zy nog wel eerst wouwen kan, en dat er Koninktijken en Koningen'

zin, die haar begeeren.

"Ik een vreemdeling tot man!" roept zy uit.

" Waarom niet, ale were hy out geen: Christen , herneemt hy. (Men merke aan, dat Spanje tusschen de Zee en de Pyreneën besloten, als een wareld op zich-zelve was, en zonder verband met het overig. Europa, dan alleen Kerkelijk met Rome.)

Neen, andwoordt ze, liever een van mijn eigenland en bloed. Ik wou liever één stad, één dorpéén stot van Kastilie bevelen, dan vele Koninkrijkenregeeren.

Na eenigen verderen omweg kooms hes er uit, ('t-gean den Aanschouwegen lang gebieken is,) dat zy zich Rodrigo tot gemaal wenscht, doch dat he en Ximene sich wederzijds teer beminnen.

Dit gesprek wordt gestoord door den Koning, die met Diego en verder Gewelg opgreeds. Diego bedankt haar voor de gunst die zy aan Rodsigo bevoud herste De Koning vindt haar verdrietig, en vraagt of zy gesschreid heest, en waarom? Zy klaagt hem dat haar broeder ale een [briesthende:] leeuw tegen haar aangast. Zwijg stil, zegt de Koning; ik heh meer Rijken dan Ersgenamen, en ik bewaar en een voor u., Gees my daar de hand op, zegt ze." — Hy doet het, en zy gast wel getroost hem.

De Koning zegt: "De Arragonees is dapper, man Calaborra zal eens even zoo wel het mijne zijn ala Kastilie en Leon. Doch schoon er veel Gekenden oven bezig zijn, zullen de Soddaten het veel lichter met de wapenen uitwijzen, en ik zal mijn recht aan het zwaard verblijven, en dien tocht san mijn Cid, mijn Riedrigo: opdragen. Ik hel hem doen roepen.

Hy is er nog niet als Ximene gehoor vraagt. —
,, Zy heeft de ongeduldigheid en de vermetelheid van
haat vader, zegt de Koning: altijd heb ik ze over
den vloer, om te huilen en te klagen." — Ze is van
hooge geboorte en schoonheid, zegt Diego. — ,,, Ja,
maar nog mim zoo lastig, andwoordt de Koning:

OVER DE HELDENDADEN

't is aktid tranen in de oogen, en recht, retht in den mond; dat verveelt my."

Gonzalo zegt, dat dewijl zy en Rodrigo malkander wel lijden mogen, zy eigenlijk met recht te vragen, niets anders vergt dan te vreden gesteld te worden, en dat men haar wel een huwlijk met hem zou kunnen voorslaan.

De Koning vindt dat goed. ,, Ik heb dat ook al gedacht (zegt hy), maar ik dorst het niet voorstellen om haar niet te grieven."

Men koomt overeen, dat het haar niet grieven maarstreelen zou; doch de Koning wil daar echter eerst zeker van zijn. Gonzalo neemt op zich, daar genoegzaam blijk van te zullen bezorgen. "Laat my slechtsbegaan, zegt hy; ik zal dien diamant op den proesstellen. Zy komt in.

"leder dag die aanlicht, (dus spreekt zy) zie ik zonder het te kunnen verhoeden, den moorder mijns vaders, zoo sier en zoo rustig te paard, met een sperwer op de hand, aan mijn lusthuis, waar ik mijn droef heid tracht te verkichten. Opgeschikt, vrij, en luchtig, kijkt hy, luistert hy, koomt en gaat; en om my spijt aan te doen, schiet hy op mijn duiventil pijlen af, die door de lucht vliegen, maar my echter in 't hart gaan. Hy doodt my mijn duiven, uitgebroeid en niet uitgebroeid, en het bloed, dat daar van asstroomt heest hy my op de kleëren gespat. Een Koning die geen recht doet, behoort niet te regeeren. Recht! Koning!

Diego merkt aan, dat zy dat historietje in haar droefgeestige mijmeringen gedroomd moet hebben: dat Rodrigo reeds dagen lang afwezig en in bedevaart naar Sint Jago is. — Zy zegt, dat het geweest is. therd van zin bent

Dast is geen tijd om te andwoorden, want daar komt iemand schreenwen dat hy den Koning terkond, want daar komt iemand schreenwen dat hy den Koning terkond, want binnengelaten, brengt hy de atjding dat Rodrigo, van Spanjes beschrenheilig met zijn twintigen te rug komende, door natet dan vijfs honderd Mooren aangevallen en met vesttiereidoodtijke wonden vermoord is.

O nijn zoont mijn zoon roept Diego Kimene: Rodrigo dood?: Hemel, ik kan niet meer?

De bode had aangemerkt, dat zy zich nu niet meer tewerinoeien had mei by den Koning om recht te schreeuwens maar zy verandert en kan zich niet ophouden.

Wat scheelt u, Ximene? vraagt de Koning. Zij

Rodrigo leeft! zegt de Koning nu; ik heb willen beproeven, of her geen uw mond fprak; wel uit uw hart voortkwam. Thands heb ik in nw boezem gelezen. — Bezadig uit en bedaar!"

kan my kwalijk bedaren. — Thands weet ik; & Etr! hoe weel gy my kost. — Indien gy, & Vorst! om my nog meer te grieven, met mijne hoop en verwachting de spot drijft, en de vrijheid van mijn hart beproeft; bedenk dat ik een vrouw ben, en gy zult besessen dat gy kwalijk besluit. En indien gy niet onkundig zijt dat by genoegen en ongenoegen, de vreugd zoo zeer beklemt als de schrik, zoo zult gy bevinden, dat by zulke tijdingen de blijdschap my de borst kon schokken, en niet het verdriet (*).

^(*) CORNEILLE, Acte IV, Scène 5.

Siro, on pame de joie, ainsi que de tristesse, etc.

Then iteratize wan dage waarhaid, last wan de grootike find tot in het geningste gehucht wan Kastilie, se lande en ter zee, mijnent wege, openbare afkondisiegen doen, met genoegzame verzekering van uwe zijde, dat ik, wie my het hoofd van Rodrigo brengt; beven alles wat het huis van Orgaz bezit, ook myselve schenken zal, zoo hy my in staat gelijk in en noo hy van geen edel bloed en uit bekenden oorsprong is, de helst miger have. En zoo gy dit niet doet, Koning! vriend en vijand zullen zeggen, dat gy om te regeeren, noch kennis, noch oordeel, noch rechtvaardigheid, noch mededoogen met sene omgelinkrige hebt."

De Koning ontweet weer het heart alt: " Gywerzoekt iste dat stelle is, negt hy; schrei niet meer, diet is wel."

Ik ook, zegt Diego, smeek uwe Majesteit dat gy ter gunste van Kimene, by algemeene afkondiging, het geen zy-nanbiedt, met uw Koninklijk woord bewestigt: Want my bekommet het niet. Rodrigo dragt het hoofd zoo hoog, dat het al een zeer groote rous nou moeten zijn, die er ean miken kon, en die zijn er toch niet weel in de wareld.

Weinu dan, zegt de Koning, dewijl partyen het eens zijn, Kimene, zoo richt de afkondiging maar in maar uw goedvinden.

Ximene kust hem de voeten ten dank. Gonzalo en Diego roemen haar moed, en zeggen dat zy haar gelijke niet heeft.

Zy vertrekt, ter zijde uitroepende: ô Eer, ik geef u mijn leven; vergeef zoo ik u nog meer dan dit schuldig bliif.

In een veldgezicht, waar het tooneel in verandert, treedt

treedt Rodrigo op met den Herder som it morine Redaif a maar die nu in knechts liverei gedocht is; en men hoort van buiten het Toopeel een melaniche. die de handen wringt en deerlijk kermt: .. Is er den geen Kristen mensch, die hooren wil maar min groom ten nood." - Rodrigo hoort dir onduidelijk en luis flert. Hy doet zijn paarden hier wasthinden, en neemt er met de zijnen een maaltijd, bestaande in een schoo penbout, een ham, en een ses win, 't stee zv meegebracht hebben. Hy legt hier zijn godsdienskiebeid aan den dag, door niet te willen dat men acren zal, zonder vooraf te danken, het geen gelegenheid meeft tot een gesprek over den plicht eens krijgemen ten aanzien van dit punt. Hier hoost hy de flom des melaatschen nader, en neikt hem de hand (het geen de anderen, uit vrees your de besmetting, niet duryen) om by hen te komen. Deze man boudt een lofrede over de barmhartigheid, die hy de ladder ten hemel noemt. Hy was verdwaald en in een moeras gezonken, waar hy zich-zelven niet uit medden kon. Rodrigo hangt hem zijn mantel om. - De and deren lusten nu geen eten meer, ter zake van bet walgelijk aanzien des kranken. Rodrigo eet met hem pir één schotel. Hy geeft bem te drinken en legt zich naast hem neer om te slapen. Terwijl by slaapt. zegent de melaatsche hem en blaast over hem; en. ontwakende, zier by Sint Lazarus in witte kleeding voor zich staan, die hem Gods genade en de onverwinbaarheid in den oorlog toezegt, en daarop verdwijnt.

Dit uit eenen schotel, dat is, van het zelfde tag felbord met elkander eten, moet hier wel begrepen worden. Het behoorde tot een liefderijk en vereerend ontonthaat, en de oude Romans en Verhalen zijn daar vol van. De Vrouw van den huize zelve at dus uit hoffelijkheid, met elken Ridder dien haar Gemaal vergastte. In Lance tot du Lac zegt eene Edelvrouw: Que grand tems y a que Chevalier ne menja dans fon ecuelle; dat is in dat oude Fransch, niet van haar tafelbord at. Het beteekent dat zy opgestioten wierd by 't onthalen van gasten.

Na dit Tusschientooneel, om het dus te noemen, ziet men den Köning weer, met Diego, Gonzalo, en Perantules raadplegende over de zake van Arragon, waar hy banspraak op maakt. Hem is voorgesteld het geschil wederzijds aan een kampioen te verblijven. Waartoe men van de andere zijde Don Martin Gonzalez, den Arragonschien gezant, verkozen heest, dien dat Rijk voor den arm zijner kracht en het voetstuk zijner voeten houdt, en die in sterkte en grootte een Reus, een Rodomont, een Aloides, een Atlas is.

Men vindt zwarigheid, in Kastilie een anderen zoodanigen Atlas, of een boom voor dien Milo en een David voor dien Reus te vinden; en den Koning, verstoord, dat niemand zich voor hem aanbiedt, wordt te gemoet gevoerd, dat het niet verwonderen mag, zoo Kastilie bevreesd is voor een man, die geheel de wereld tot schrik strekt.

Arias Gonzalo echter, zegt: "Dewijl er dan geen jonge lieden zijn die zich opdoen, zoo mogen de ouden niet blijven zitten. Ik zal voor u vechten, Koning I war die Reus ook in zijn schild voere."

De Koning merkt aan dat het om geen klein landgoedtjen te doen is: maar dat het om het belang van de wareld is, dat er gevochten moet worden; en dat Arias geheel de man niet is aan wien zulk een voorwerp te wagen zij.

Maar

Maar, zegt hy, moet dan Kastilie zijn achting (zijn Heldennaam) verliezen?

Dit neem ik tot mijn laste, zegt de Koning. Laat Don Martin maar binnen komen.

Intusschen verschijnt Rodrigo tot elks blijdschap, en, door eene andere deur, Don Martin. Zy spreken te gelijk in het doen van heur groet. — Martin vordert vervolgens een andwoord; waar hy reeds twee maanden (dus zegt hy) op staat te wachten (*). Dat hy een Kastiljaan eischt om lijf tegen lijf met een Arragonees, om 't bezit van Calahorra te vechten, dit herhaalt hy.

De Koning andwoordt, dat hy in Kastilie zoo vele en zoo brave strijders heeft, dat hy gerust aan den minste van hun de verdediging van zijn recht zou kunnen overlaten, maar dat hy er geen zou kunnen kiezen zonder den overigen te kort te doen. Dat hy derhalve om niemand der zijnen te verongelijken, zijn banieren ontrollen zal, en te veld trekken, en dat Aragon dan de kracht van zijn bewijs in zijn vaandels zal lezen. En dat de Koning van hem afgezant her zelfde kan doen.

De Afgezant andwoordt: "Dat hy dit andwoord zijn Vorst reeds gegeven had, eer hy 't nog uit 's Konings mond had gehoord. Want dat, daar Afragon zijn arm bezat, het ongepast zou zijn, dat een Kastigan zich voor zijne voeten wangde.

Hier wordt (als men licht begrijpt) de Cid driftig, en zegt: "Met uw verlof, Heer Koning! ik wil hem eens andwoord geven: want het is lafhartigheid, het geduld zoo verr' te drijven." En, het woord

(*) De tijd gaat in deze foort van Stukken geweldig gaauw om!

woord tot den Gezant wendende: "Don Martin, de Kastiljanen, tot verwinnen gemaakt, plegen hooge borsten neer te zetten, stevige armen te bedwingen, en stugge nekken te buigen: En door my zal Zijne Majesteit u deze waarheid ten behoeve van het geheele Rijk doen ondervinden."

Don Martin andwoordt: "Die daar op den stoel zit (de Koning) heest verstand en hart; hy zal niet begeeren..."

"Sire! (zegt Rodrigo daarop tot den Koning,) om de eer des Vaderlands moet de Wareld dit weten, de Hemel dit zien. Gy weet dat ik strijden, gy weet dat ik overwinnen kan. Behoort dan Kastilje, om eene enkele stad niet te verliezen, een Wareld vol eer en krijgsfaam te verbeuren? Wat zal de Duitscher en de Franschman zeggen, dat men tegen den Arragonner geen Kastiljaan heest kunnen stellen? Twijselt ge aan den uitslag? Laat Don Rodrigo in 't strijdperk gaan, schoon ook Don Martin verwinnen mocht: Want het is zeker en blijkbaar, dat het erger is, niet tot overwinnen op te treden, dan, opgetreden, overwonnen te worden.

De Koning is er meê te vreden, "Ga (zegt hy), tot dat gevecht, goede Cid!"

Don Martin veracht en beschingt hem, door dien naam van Cid getergd zijnde. "Waart gy het, (zegt hy,) dien een of ander las hartig Moortsen zoo noemde? — Meent gy, uwe krachten niet tegen harnassien en schilden, maar onder ongewapenden, tegen halve wijven, te toonen? Of dat gy te doen zukt hebben met de Mooren, die sabeltjens van klatergoud, rondassen van papier, en armtjens van boomwol hebben? Bedenkt gy niet dat u die moed, daar ge van zwelt, verlaten zal, als ik slechts een van mijn ijze-

rem handschoenen op u neer hat vallen? — Ga heen! overwin gy uw soort van Moortjens, en vlusht voor krachten als de mijnen zijn!

En, als Rodrigo voor dit blaffen zich niet verschrikt toent 2 ; Wickan (zegt by)! dewijl gy sterwen wist, zoo kan ik met u te dooden, juist twee
dingen van mijn staak te gelijk bereiken. Is het niet
unan, Heer Koning! die her hoofd van Rodrigo
brengt, aan dien wordt de schoone Ximene by een
askondiging Uwer Majesteit verzekerd? — Wel nu,
ik ben het die my tot dit geluk aanbiede, want, by
den Hemel! zy ziet er zeer wel uit. Zijn hoofd zult
gy in mijn handen zien."

" Nu treft hy my meer, (zegt Rodrigo by zich-zelyen,) want hy ontvlamt my in minnenijd."

De plaats van het gewecht wordt op de grens der twee Rijken, ten overstaan van te verkiezen Rechters, bepaald, en ieder zal vijfhonderd foldaten tor zekerheid medbrengen. Diego geest zijn zoon den zegen; en men vertrekt:

Elvire houdt han shor, dat zy 't zoo gewild heeft; dat het in alles geval genoeg ware geweest, 't geen zw. gedaan had, al ware er die afkondiging niet by gekamen om ieden tot Rodrigoos dood uit te noodigen.

Zy ontschuldigt zich met de verlegenheid waar in zy was, toen zy dit middel aangreep om haar hart te verbergen; maar beeft voor den Armgonner, dien El-vire een menschenschrik en kinderenbangmaker noemt.

Een Edelknaap brengt haar een biljet van Don Martin. — Zy kan het niet lezen en is blind van ontroering. Elvire leest het. "Leg den rouw af, "en kleed u in bruilofts gewaad: want mijn roem zai "uw droefheid doen eindigen. Mijn dapperheid belooft "u het hoofd van Rodrigo, om de slaaf en heer van "uw wil en schoonheid te worden. Ik ga om te over"winnen en den Graaf Lozano te wreken. Wacht vro"lijk op de hand die zoo gelukkig zal zijn." Dus schrijft haar Don Martin. — Zy wordt verbijsterd van droefheid, loopt tegen den muur, weet de deur niet te vinden, om in haar kamer te gaan, en roept: Ach, Rodrigo! 1K moord u, en 1K beschrei u!

Wederom de Koning en de zelfde drie Rijksgrooten.

Hy klaagt, dat zijn zoon Sanche zoo vermetel en onbedwingbaar wordt, dat hy hem verplicht heeft om zijn Rijken en Staten vaderlijk te verdeelen, en dus by stukken en brokken den geest te geven. En hier over is 't dat hy thands raadpleegt.

Men vindt groote zwarigheid in die verdeeling, en niet minder, om Sanche Koning over zijn broeders en zusters te maken. Het besluit is, dezen ongemakkelijken Erfprins eens zelven te onderhouden. Hy komt. De Koning zegt, na eene behoorlijke inleiding, genomen van zijn ouderdom en de zekerheid des doods met de onzekerheid van de ure derzelve, als de oude Notarisstijl meêbracht, dat hy nu, ia, op een na, het laatste bedrijf van zijn leven zijnde, hem zijn laatsten wil bekend wil maken, ten einde te hoogen, of het naar zijn genoegen zij.

Sanche vraagt, als verwonderd: " Maken de Koningen een Testament"?

Neen, andwoordt de Koning, niet van hun Erfgoed, maar van 't geen zy gewonnen hebben. Gy erft (gaat by voort) Kastilie, Estramadura, en Navarra.

Dat

Dat is my genoeg, zegt Sanche. Maar hy gloeit van spiit.

Asturien; aan Don Garcia laat ik Gallicie en Biskaie; en aan mline dochters, Donna Elvire en Donna Ulrica, schenk ik Toro en Zamora. En, voegt hy er by, als gy nu onderling verbonden blijst, zijn er geen menschelijke krachten die uw vereenigde macht ontrusten of bedwingen kunnen; waarby dan het oude en bekende voorbeeld van den bondel roeden niet vergeten wordt.

Mear zoo gy u op dat voorbeeld grondt, zegt Sanche, is het dan verstandig, dat gy den boël zoo verdeelt, daar gy alles te samen kost voegen? Waarom vereenigt ge in mijn hand de geheele macht van Spanje niet? Ziet ge ook niet, dat ge my verongelijkt met my te ontnemen het geen het mijne is?

De Koning: Ge bedriegt u, Prins Sanche. Zie het wel in, mijn Zoon. Ik kreeg Kastilie-alleen ten erf. Leon behoorde aan uwe Moeder, en het overige bewecht ik met mijn arm en degen. Kan ik het geen ik won, niet met een vrije hand onder mijne kinderen verdeelen, onder wie ik mijn hart verdeeld heb?

Sanche: En zoo gy geen Koning van Kastilie waart geweest, met wat volk, met wat wapenen zoudt gy de landen overheerd hebben die gy nu (aan mijn broeders en zusters) verdeelt? Zoo dra Kastilie my behoort naar het recht, zoo is het ook klaar, dat aan dat Hoofdgoed, daar het overige mee gewonnen is, de winst toegeëigend moet worden, en niet aan de hand. Ik wensch u duizend jaren levens; maar, koomt gy te sterven, mijn degen zal het geen gy me ontneemt wel hereenigen, en ik zal zoo veel te meer hebben.

De Koning wordt moeilijk, en dreigt hem op een 1 3 Kas-

134 OVER DE HELDENDADEN

Kasteel gevangen te zetten. — " Zoo lang gy leeft " zijt gy meester", zegt Sanche. — Hy dreigt hem met sijn vloek. — " Onrechtmatige vloek heest geen gevolg", zegt Sanche. — De Hovelingen komen er tasschen, en midden in deze hevigheid, tot verwondering van een leder, zie daar Ximene in seestkleederen.

Zy geeft kennis dat zy een brief uit Arragon omlangen heeft, die haar den rouw heeft doen afleggen.

Is Rodrigo dan overwonnen? vraagt Diego.

En dood, zoo hoop ik, zegt zy, met gevensite koelheid.

Men is in onzekerheid, en zoo is zy-zelve, van 't geen er gebeurd mag zijn. Maar even onverwacht als haar verschijning was, wordt er een Ridder van Arragon aangemeld. Is Don Martin overwinnaar? vraagt men. Dat moet wel zoo wezen, zegt de bediende, want hy dien ik aanmelde, brengt liet hoofd van Rodrigo en wenscht het voor Kanenes voeten te leggen.

Dit treft ieder. Ten minste, zegt Den Sanche, zah er dan niet één kop in Arragon ovéröffiven: dit zweet ik! Hier geeft Ximene t op. "Nu kan ik niet meet (zegt zy), nu is er in mijn hart geen vatbaarheid of kracht meer, om meer te lijden. Ik moet het uit-Kchreeuwen, de geheele Wareld moet het vernemen, wat de edelmoed en wat de eer my kost! — Ik heb altijd Rodrigoos verdiensten aangebeden; en, om de wetten te betrachten, die de wareld nook hield, heb ik zijn dood bewerkt; zoodaniger wijze ten koste was mijn eigen harteleed, dat het zelfde zwaard, dat zijn hals heeft doorsneden, den draad van mijn leven doorsneden.

Donna Urraca komt haar helpen schreien; maar XF mene smeekt nu, dat de Koning niet toestemme dat Don Martin haar ten echt neme, maar dat hy zich

met haar goederen vergenoege, en zy, 200 er nog leven voor hear is, in een kloofter ga (*).

Vertroost u, Ximene, zegt de Koning (†), en Rodrigo treedt op, die zelf (verwinnaar van Martin zijn;
de) sijn hoofd aan Ximenes voeten komt aanbieden (\$),
en dus, volgens af kondiging, aanfpraak op haar hand
markt. De Koning wijst hem die toe. Ximene is
befolmand (**). Sanche zegt: Doe het om my; en
ieder spreekt een woord ten beste, tot zy dan aanmeent, net doen 't geen de Hemel zoo voegt," en
des staandenvoets zich verlooft. De ongelukkig verliefde Urraca zegt: Ik ruk u uit mijn hart, ondankbare I
mark daar wordt geen kennis van genomen, en nog dien
avond zal de Risschop van Plasencia hen verbinden.

Wat er nu van Sanche en zijns vaders verordening wordt, verneemt men niet. En even weinig van het gevecht-zelf, waartoe zoo veel toestels gemaakt was, en het geen eigenlijk de ontbinding der knoop heest uitgewerkt, dan elleen dat de kop van den snorkenden Martijn, buiten 't vertrek, op Rodrigoos lans staat.

Dat

(*) CORNEILLE, Acte V, Schne y.

De grace, révoquez une si dure lei!

Pour prix d'une victoire, où se perde ce que f'aime,

Je lui laisse mon bien; qu'il me laisse à moi même;

Qu'en un elostre isolé se pleure incessemment, etc.

(†) CORNEILLE, Acte V, Scine 8.

Seche tes pleurs, Chimene, etc.

(5) CORNEILLE, Acte V. Scène 8.

Je viens tout de nouveau vous apporter ma tête, etc.

(**) Doch zingt niet op nieuw het oude liedtjen weer, als Corneille haar hier, hoewel nu met een recht Fransche verzachting, in den mond legt.

I 4

Dat Corneille voor dien Spaanschen snorker Dore Martin, tot opzettelijken wreker van Ximene den verliefden Don Sanche (niet met den Don Sanche van de Castro, die 's Konings Zoon is, te verwarren) in de plasts heeft gesteld, en dezen medeminnaar door Rodrigo ontwapenen doet, is zekerlijk (in zich-zelve) eene niet genoeg te prijzen verbetering, ware die Sanche niet een zeer koud en in allen opzichte belangloos persoon. Of de misvatting van Ximene by Sanches te rug komst Dichterlijker zij dan dat Rodrigo-zelf aan haar voeten ziin hoofd koomt aanbieden, is eene andere vraag, wier beandwoording veelal afhangt van den geest des bebordeelers. Doch hoe 't zij, meesterlijk heeft de Hoofddichter des Franschen Tooneels uit het Spaansche Stuk (met daarlating van al 't overtollige), het geen by hem fret eenige en eenvoudige onderwerp zijn moest. opgenomen, en met vereeniging van al het belang ov de twee Hoofdpersonen, overgebracht; en wat er ook op gan te merken zij, de daarmeê verkregen laurier zal nooit dorren. Men kent de verzen van Boileau:

En vain contre le Cid un Ministre se ligue,
Tout Paris pour Chimène a les yeux de Rodrigue:
L'Academie en corps a beau le censurer,
Le Public revolté s'obstine à l'admirer.

En wy voegen er in navolging volmondig by:

Vergeefs door kuipery een eedgespan geschapen, Een Rechtrenklub gevormd of opgeprest te wapen; In spijt van domme los, of vitzucht, of gezag, Is... een prul, de Cid een slonkerbag.

Men stelle op de open plaats weik Tooneesstuk (of 'e geen daar voor doorgaat), dat het verdient, al ware 't ook de Agathocle van den aangebedenen Voltaire.

i : sein dat . die dien i

-finisi mar i u iovien, her i farius na

del the SPAANSCHE TREURSPET OF

VAN

DON GUILLEM DE CASTRO

plantar of the precision full con-

DE HELDENDADEN VAN DEN CID.

TWEEDE DEEL.

Ala de Beschouwing van het BERSTE DEEL van den CID, kan het niemand onaangenaam zijn, ook het Tweede te kennen. Inderdeed is deze benaming van preten, hoogst oneigen, want ieder is een geheel sfzonderlijk en in zich-zelve gants volkomen Treurspel. Doch men benoemde dus op het Spaansche Tooneel en zoo ook, in navolging daarvan, op dat der Engelschen, de historische Stukken, in aanmerking van de reschiedenis eener personn die daarin by gedeelten voorgesteld werd. Zoo heeft men, by voorbeeld yan Shatespear; onderscheiden Treur, of Tooneelspelen van hunne Koningen Menrik den Vierde en den Zusde met, den neam van zoo vele parts bestempeld; en met gelijk recht had Vondel zijne drie stukken yan Jozof dus kunnen heeten, indien niet de Sofonpaneas als vertaling, en oorspronklijk van Huig de Groot, die het in het Latijn opgesteld had. I 5

en des zelven geheele huis getrouw, den Opvolger met geheel zijn hart dient, maar het Koninklijk geslacht niet bestrijden of verkorten wil, en daarin standvastig, ten trots van alles, volhardt.

De Cid is hier derhalve wel achtenswaardig, maar hy vertoont zich meer lijdelijk, of (zoo men 't dus noemen mag) meer willende dan werkende, en is zeer bezwaarlijk als de Held van het Treurspel te erkennen. Men zou Sanche voor de Hoofdpersonaadie kunnen houden, maar Alonzo wordt weldra het voorwerp gemaakt dat de Dichter niet minder in 't oog schlint gehad te hebben; en by Sanches leven zoo wel als na zijn dood, wordt aan dezen te veel tijd en moeite gespild, om hem niet als voor den Dichter ten minste van een gelijk belang met Sanche te beschouwen. Veellicht mag men het zelfde ook van Urraca zeggen, alhoewel deze altijd meer in rechtstreeksche tegenstelling met Sanche gebracht is, dan Alonzo, wiens verblijf te Toledo, wiens minnary met Zaïde, zoo als ook de aanslag op zijn leven in de koninklijke tuin van Toledo, en alles wat hem betreft, geheel buiten alle betrekking tot Sanche, vertoond en behandeld wordt.

Wy zullen den loop van het sink kortelijk nagaan, tusschen beide eenige der belangrijkste of in eenig opzicht aanmerklijkste plaatsen opgevende, door welke het zich onderscheidt.

Den slag waar het sluk mee aanvangt, verhaalden wy reeds, en aan Alonzo is door den Cid en Diego (door welken laatste men in dit Tweede Deel geen anderen dan de Lara verstaan moet,) de vlucht geopend, die hy dadelijk inslaat. "Wat is er gebeurd,

beard, vraagt Sanche. Vliegt hem na, dat hy niet ontsnappe."

", Sire (zegt Rodrigo daarop)! Indien men aan den vluchtenden vijand een gouden (zilveren) brug maakt, wat zult gy dan uw broeder vervolgen? Laat af, gy die hem wilt najagen! En bezadige zich uwe Majesteit, want zoodanig een haat is het hart van een Christen onwaardig!"

Sanche. Mijn borst staat in vlam. Don Rodrigo! vertoorn my niet, met mijn woede dus (als een remora) in haar vaart tegen te houden.

. Rodrigo. Vergeef my, Heer; geen stap verder! Zoudt ge uw eigen bloed vervolgen? uw eigen bloed vergieten? Keer, en zie met een kinderlijk hart te rug op uw ouden Vader daar hy zieltoogende op zin sbonde ligt, omringd van zin kroost. Zie daar de bedroefde Donna Urraca, met het losgereten hair op den boezem hangende, het gelaat in haar tranen badende, en hoor haar hem toeschreien: "Wilt gy dan sterven, mijn Vader? St. Michael moet uwe ziel onefangen! Gy hebt haar aan St. Michael en St. Iacob bevolen. Ann Don Sanche geeft gy Kastilie Retremedura, en Navarra; san Don Alonzo, Leon; en aan Don Garcia, Biscaie: en my, omdat ik een vrouw ben, my last gy erfloos; my, die uw dochter ben, Vader; my, die Infante van Kastilie ben? Ik zal van land tot land zwerven als een schoolfler?" - En de Koning andwoordde haar met de tederste aandoening, het zilver van zijn hair met de paarlen uit zijn oogen overstrooiende; "Zwijg, min telg, ô zwijg, zeg my zulke woorden niet; que la muger que las dice, merecia ser quemada. Ik vergat een steedtjen in Oud Kastilie, dat Zamora heet. Zamora, het welversterkte. Dat Zamora....

. 1

midir entrieent; min dochter, op: dien wille, min vlock, als op hem die de bevelen van mitneuiterflen wil niet gehvorzaamt." Ailen zeiden amen . zmen: meer gy. Don Sanche, zweegt. En meanwilliks had de goede Koning den geest gegeven, als zy de hand ophieft (zonder te zien wat van toen af de hand des Hemels u bedreigde!) en uw broeder Don Garcia van zijn erfdeel verstaakt, mishandelde, en in het Rasteel van Luna ten kerker fleente. En nu vermindert ge den roem van deze uwe overwinning, met Don Alonzo te vervolgen! - Genoeg is het, Koming Don Sanche, genoeg, dat ge uwen broederen hunne Rijken. en de hoop van ze te bezitten, ontneemt: houd van hunne halzen het gruwzame lemmer af! - Herinner n dat ge nwen Vader het woord breekt ... en vrees mmpzalig te worden, 200 zijn vioek u achterhadita Want uw Rilzwigen doet niet af, daar liet blijkbass is dat hy stillswingende toestent, die by het verhandelde zwiigt.

Sanche. Gy vaart my zeer in den baard, Rodrige! en uw woorden doen my meer leed, dan my de noem van uw dapperheid annaien, of uw zweed des kerheid geeft. Zoo ik mijn broeders vervolge, gei moegzame reden is daaroo gegeven. Mijne vijanden zijn zy, alte. It zal hun endankbaar blood zwelgen, en zal hun geen voerbreed lands laten, dan om ze in het graf te bedelven. Mijne zuster heeft Zarmora te verlaten, en ik zal niet vertragen haar voer der na te jagen, zoo verr mijn volk in flaat is voers te rukken; en Cld! op dene toche zukt Gy my verzellen.

om uw lijf to beschermen, uwe voetsuppen natreden;

mear ik zweer dat min degen niet uit de schede zel springen om tegen Zamora te strijden.

Sanche. Ik verbeeld my niet, dat dy in gebreke zult blijven.

Cid. Zeer weinigen zullen anders doen,

Sanche. Verstoor my niet met deze taal, - Verseuel de benden, en trek oogenblikkelijk op, trek op tegen Zamora. Op Zamora gaan we af, het woord is gesproken!

Ctd. O kwelijk beraden Koning! o ongeluktrige Donna Urraca!

Zy gaan; en de Infante, binnen Zamora in gesprek met Arias Gonzalo, beklaagt zich over haar gestarnte, en wacht met angst op den uitslag des voorgevallen strijds en 't bericht daarvan, wanneer deze Geijzaart zijne vijf Zonen ziet op komen, welke hy haar aanbiedt; en deze zijf nieuwe uitspruitsels wan dien groenen maar nu verderden boom (zoo hy zich noemt) beloven, den muur van Zamora ten koste van hun leven te verdedigen.

Meer nu verschijnt Bellido de Olfes, met de schriklijne tijding, dat Alonzo geslagen en naar Toledo gewincht is, en Zamora bedreigd wordt. Het volk eshter is gemoedigd, en men beskuit en hereidt zich tog dapperen wederstand.

den Koning van Toledo, Alimaymon, een Moor; die Alonzo op 't minnelijkst ontfangt en hem troost met de aanmerking, dat de Fortuin beide in naam en veranderlijkheid een vrouw is; en dat de overwonnene zijn

ain moed beter in 't ongeluk toont, dan de verwinnaar in den zegepraal.

"Gy moogt (voegt hy er by) het verwonnen zijn voor een overwinning houden, om dat het ongeluk van uw onvergelijkelijke dapperheid algemeen treft, en in de wareld met zoo veel oogen beschreid wordt: tot zoo verre zelfs, dat wanneer thands te Toledo een kind in de wieg krijt, de ouders niet anders meenen dan dat het om uw ongeval weent."—

Maar dit is niets by de troost die de schoone Zaïde, dochter van den Moorschen Koning van Sevillaen nicht van Alimaymon, hem brengt. Zy wier oogen sterren zijn, en die uit de stad Consuegra hem koomt opzoeken, om hem alles, wat zy heest en vermag, aan te bieden, en hem dus, werkelijk, alle hare steden, en in juweelen een miljoen gelds, in handen stelt. Verkoop of verpand mijne steden (zegt zy), zoo mijn schat niet genoeg is, en acht mijn oprecht hars van nog beter alloy dan het goud."

Deze zoetigheid verdiende wel een zoet andwoord. " Mevrouw, zegt hy, dewijl het verlies van de zege my zulk een gunst van u verschaft, zou my de overwinning een ongeluk zijn geweest, gelijk de neerlaag nu een geluk is. En dus zijn het drie gelukken, die de hemel my door die neerlaag verzekerde; dewijl my uw schoonheid even zoo zeer overwonnen heest, en uwe goedheid thands in uw banden legt. En wat de eer betreft die uw mond (vriendelijke taal) my toebrengt. ik weet niet of gy my meer verbonden dan gelukkig, of meer gelukkig dan verbonden gomaakt hebt. Het land van Spanje bezit de schatten niet, daar ik op tel, dewijl ik door den blos van uw gelaat heen, in u, schoon klein, een wareld zie, waarin de zon nooit schuil gaat, om zichtbaar te maken

ken dat gy my niet bedriegt wanneer gy my zegt, dat uw boezem in zijn aderen goud van een hooge gehalte teelt. Maar zoo mijn lof uwe waarde te kort doet, 't is aan mijne dankbare beschroomdheid te wijten, en mijne oogen mogen zwijgende meer zeggen. Doch zoo ik u met deze oogen recht doe, terwijl ik uw lof zwijge, gy moogt van my aannemen het geen ik wensch te zeggen, hoewel niet het geen ik u zegge. En ik moet den grond waarop gy treedt, als goddelijk aanbidden. Meer vermag ik u niet aan te bieden, dewijl ik niet machtig ben u die eer aan te bieden, die gy my bewijst." Met deze wootden werpt hy zich aan haar voeten, en

Zaide zegt: Rijs op, groote Vorst!

De Kon. Schoone Zaïde! - En hy kust haar de hand.

Z. Christen Koning, het gewicht (het ontzag) twee Majesteit doet my de hand beven, zegt zy.

Kon. Ik kus haar als die eener Koningin.

Neen, mijn Heer. Welke Koning kust eenê andere hand dan van zijne gemalin?

Kens Het was een vermetel onderwinden van my.

Z. Groote Alonzo!

Kon. Schoone Zaide!

In dit minnelijk onderhoud worden zy gestoord door iemand die hen van wege Alimaymon, aan tafel roept.

" Heden (zegt Zaide,) zult gy aan mijne zijde ter tufel zitten."

"Zoete maaltijd (andwoordt hy)! Een mondvol aan uwe zijde genoten zou iemand onsterslijk kunnen maken, en (nog) meer, zoo't van het drinkbaar goud van uw hart wezen mocht."

146 OVER DE HELDENDADEN

Z. Ik acht u hoog, Kon. Ik aanbid u.
Z. Ach, hemel, dat hy een Moor ware!
Kon. Ach, God, dat zy Christinne waar!

Ten aanzien van het aanbidden of kussen van den grond waarop iemand staat, mag men opmerken dat deze spreekwijze in 't Spaansch vrij gemeen is. Wy ontmoeteden haar reeds in het Berste stuk van den Cid, en zy koomt in alle hoslijke Tooneelspelen voor. In een Stuk van Don Pedro Calderon de la Barca zegt een knecht, om het compliment te verbeteren: "Ik wil de aarde niet kussen waar gy op treedt, want dat vermeet ik my niet; noch ook die waar gy op getreden hebt, want die is geen aarde meer, maar tot hemel geworden: maar die, daar gy, nog eerst op zult treden, kusse ik." (*)

Dit

(*) El secreto a voces.

Eigehlijk: 't is my eer genoeg, deze te kusien. Maar grappig voegt hy er by: Wat weg gant go? als: wilde by zelgen: It mil hem met: mijn: kuijn: planeibs. Kluchtiger ten aanzien der wijze van uitdrukking:

Yo no la tierra que phas,
Besaré, que no me atrevo,
Ni la que han pesado, pues.
Ya no es tierra, sino cielo;
La que has de pisar me basta:
Por donde has de echar? que quiero
Irte besando el camino.

Hy meent het echter ernstig, en men zou 't kunnen uitdrus-

Ik kus niet de aarde waar ge op treedt; Te heilig dat ik 't my vermeet;

Noch

Dr tot hemel gewarden, flast kennelijk op een plaats van Don Lope de Vega Carpio: "Onder uwe voeten, zegt Bate, dat de sarde ontspruit; maar ik, dat gylves tot een weld van hemessche flarren maakt" (*). En dus spreekt hier de Graciaso of potsemaker niet, maar waters, de Hoosdepersonaadse van dit Vorstelijk Toosselspel:

-20 Her Tooneel mankt nu weder plants, voor het vofige. Men hoost groote beweging en gestommel, en Affas Gonzalo koomt met zijne zoons op den muur, lie han eene andere zijde bestormd wordt, waar lagten by hen een ladp zendt, om dit vak zelf te verdiengen.

Tegen hem komen nu Don Sanche en Don Diego de mar konnen, begrehet boekjen. Ik herinner my hierby, dar in het sake ryko een Savolust, Gouverneur van een Student

Noch waar gy op getreden hebt,
En die uw voet tot hemel schept;
Maar die ge nog zult overgaan:
ô Zeg, wat weg meent ge in te slaan?
Met enkle kussen van mijn mond
Plavei ik dien geheelen grond.

A tu pie, Filis divies,

Contra valor no ay Desdieha.

Dice Bato, que florecen
Las fylvas: yo, que las haces
. Campos de Estrellas celestes.
Vobr uwe voeten, hoorde ik zeggen;
Ontluikt de roos aan struik en heggen;
Maar neen, de grond waarop gy treedt;
Maakt ge één vérhemeld starrenkleed.

te: Leyden, my de vooitrefijkheid van het Tooneel te Turin boven alle Schouwburgen van Europa roemide, om dat men er (zei hy) dikwijls geheele Reginienten Soldaten in de Treutspelen op deed marchessen en manoeuvreoren sold in die treutspelen op deed marches-

Sanche wakkert hen ten aanval, en noemt ze daspere Gothen, nooit overwonnen en altijd verwinnaars, nieuwe marsen (of oorlogsgoden); en hy maant Gonzalo ter overgave. "Geef over, i Czegt hy jebefchouw het goud op dit koninklijk hoofd en het staal in deze verwinnende hand, of ik uw koning ben, goede Oude!" - "Dat zijt gy (andwoordt de grijzaart). Maar even zoo zeer was het uw vader wiens heilige ziel ik van de sterren gedaald, rond zie waren; en l'als zinen opvolger in zijne zorg en bekommernis voor de Infante, belaste hy my met hare bescherming. Zime wetten verdedig ik, die gy met zoo veel geweld en met zoo veel onrecht overtreedt. En Koningen die Christen Koningen zijn, verbreken geen verbindende rechten, noch wederstreven de wetten, waaraan zy onderworpen zijn." for the track to

Na een kort gesprek, waarin Sanche roemt, zich den Scipio Africanus en Griekschen Achilles tegen dat Karthago en dat Troje te zullen betoonen, wordt er op 't tooneel storm geloopen, en Donna Urraca vliegt met hangende hairen boven op de muurtrans, en biedt haar ongewapende borst aan de wreedheid haars broeders.

"Ach Kastillaansche Edelen (zegt zy)! Onrechtvaardige broeder, die naar mijn bloed dorst, tap het nu uit deze borst, die vruchteloos uw geweld tegenstaat. Kom, en om 's Hemels vloek op u te laden, drink dit mijn bloed, dat ook 't uwe is. Maar beef voor voor mijn vader, wiens wraak ik over uw wreedheid verwachte!"

"Een lafaart, die u ontziet, roept Sanche. Voort foldaten! men roepe een armborstschieter, en drijv haar een pijl door het hart."

"Vader, zie neer op my (fpreekt zy) in zoogrifw-

"Hy u ondersteunen! hy my ontrusten! Roept gy uwen vader? Goed! dat hy my bestrijden koom, en van den hemel afdale, of uit de aarde opklimme!"—

Op deze woorden van Sanche verschijnt de overseden Koning Don Ferdinand met een bloedigen zwijnspriet in de hand, uit den grond oprijzende; en, onzichtbaar voor de overige personaadjen, spreekt hy hem toe:

"Weerhou, gy Sanche, die baidadige hand!"

S. Wat zie ik? wat huiver ik? wat treft, wat ontzet, en verschrikt my?

Ferd. "Die zijnen vader niet gehoorzaamt, beleedigt den Hemel, en de aarde waggelt onder hem. Uwdood Koning Don Sanche, kondig ik u aan, waarvan de oppermachtige Hemel het werktuig u in dees mijne hand voor oogen stelt.

Met deze woorden verzinkt de schim, en Sanche roept uit: "Help God! Soldaten, hebt gy het gezien? Hebt gy het gezien, mijne Edelen?"

Diego. Koning, wat is het?

- S. Slaat den aftocht, ik ben niet bestand regen deze schim, deze ontzetting.
- D. Is uwe Majesteit ontroerd?
- S. Ik blijf hier niet. Den aftocht, Soldaten! geef schielijk 't bevel.
 - D. Wat hebt gy gezien?

K 3

ISO OVER DE HELDENDADEN

S. Den grooten Ferdinand, my den dood dreigende. Ik ben ondankbaar geweest tegen mijn vader en tegen God.

Men trekt, hierop, af, tot verwondering van Donna Uiraca en Don Arias, die verbaasd tegen baar, uitroept:

De Hemel-zelf ziet op uwe onschuld neder."

Doch is nu de florm op Zamora dus vruchteloos afgeloopen, het verraad zal den openbaren aanval vervangen.

Bellido de Olfos, in dienst der Infante, en Zamoraan, koomt op het ledige tooneel, houdt eene Alleenspraak, dat hy zich wreken en verraad plegen wil,
en dat hy een werktuig van den hemel is, ofschoon een
koos en van den hemel geheel vreemdaartig werktuig.
En na die alleenspraak verschijnt Donna Urraca weër met
eenige onderdanen, die haar herinneren, n dat zy moe
moet zijn van zoo lang te staan, "'t geen zy beandwoordt met te betuigen: n Dat zy, als een vrouw,
moe van angst was, en dood van het huilen." Waarop,
Bellido haar een gesprek onder vier oogen vraagt, het
geen zy aanneemt.

Bellido vraagt, wat zy hem geven wil, zoo hy de vrijheid van Zamora verzekert? Zy stelt het aan zijne bescheidenheid. Maar zoo er verraad mee gemengd is, wil zy er niet van hooren; op dat van de zaak niet te weten, de schuld van het niet te weigeren, ontschuldigen moge. Inderdaad een gemakkelijk middel om met een misdaad voordeel te doen; voor die er zijn geweten mee paaien kan!

"Ik begrijp het (zegt hy), maar heden zal de wareld reld van my de floutte onderneming zien, en ik zal de fehrik van Spanje zijh."

Atias Gonzalo koomt nu op met zijn zonen, en Belfide waarschouwt haar, dezen niet te vertrouwen dewill zv alle viff; verraders zijn. Dat zy best doet de flad gan haar broeder te geven, (dewijl zy ze toch' niet houden kan?) en diarvoor van zijn dappere en ko. neiklijke hand een beloning te verwachten. Dat het haar niet baten kon, zoo zy er ook een wareldvol volks! in had om de plaats te verdedigen, dewijl er mondbehoeften ombreken, en die geen brood in den mond' brengt, ook geen kracht aan het zwaard geven kan : terwiil al de heldhaftige denkbeelden van Arias Gonzalo de buik nier vulfen.

De Gonzaloos vliegen hierop toe, en er ontstaat een hevige twist, waarby Bellido den ouden verwiit dat hv zieh - zelf Koning van Zamora wil maken ; 'r geen men' hem heet liegen, maar dat tevens dadelijkheden verwekt, en Bellido hun overmacht doet ontvluchten. Dir germek, is manere fire transmiller of a longly of

to the termination growth of the con-

Ben nieuw toonest brengt Don Stricke en Don Diego Ordinace de Lara weer voor bogen. De eerste verstaalt! den ander de verschijning die hy by den aanval op Zamore gezien had; zijn dobberen tusschen den schrik dien zy hem ingeboezemd heeft, en de zucht om' zin room te bewaren; en ook zijn verlegenheid, wat te canani?

Diego andwoordt op des Konings vraag om zijn!

" Indien het beleg wordt opgeheven, om dat u de verblichting der rechtmatige gehoorzaamheid aan trw vader op 't hart weegt, zoo is her een heilig werk maar 200 gy het doet om dat ingebeeld en nierig K 4

verschijnsel, is 't klaar, dat gy uwe dapperheid te kort doet. Beseft gy niet dat het hersenschimmen zijn, die u voor den geest wemelen, en zich aan het zintuig voorstellen? Of is 't dat men u uit Zamora mer guichelspel verschrikt? Want licht kan daar eene tooverheks zijn, die met schaduwen speelt en bedriegt. Met één woord; is het, dat gy als een onderworpen zoon de stad verlaat, gy doet recht; maar zoo niet, gy verlaagt u-zelven daar mee."

S. Gy raadt my als een man van oordeel, en moedigt my aan als een held. Zamora moet het mijne zijn, schoon ook de aard reuzen uitbraakte om my te bevechten. Ik zweer daar mijne zijdene en stalen standaarts te planten, na alvorens zijn torens en bolwerken te slechten. En zoo het lot, dat my leidt, my met zwijnsprieten bedreigt, ik zal daar een zwijnspriet tegen in de hand voeren. Dan hebben wy geslijke wapenen, de fortuin en ik.

Dit gesprek is naauwijks ten einde of Bellido de Olfos wordt met groot gedruisch binnen de schermen door Sanches Soldaten aangerand en in tegenweer gevat en voor hem gesleept, onder den uitroep: "Koning, bescherm de getrouwen en straf de verraders!" Hy meldt wie hy is, en dat hy om 't voorstaan van Sanches recht, door Arias de Gonzalo vervolgd en aan de woede van 't gemeen prijsgegeven, als door een wonderwerk aan de dood ontsnapt is, en den Koning alleen wenscht te spreken.

Sanche doet ieder vertrekken, en Diego in't heengaan zegt: Het is een verraden.

Bellido zegt daarop den Koning, dat die van Zammora zich aan den Koning zullen overgeven, en hy, Bellido, hem heden daar meester van maken zal; maar-

det zijn geheim by niemand dan den Koning (dien hy bidt hem tot zijn onderdaan aan te nemen, en die nu belooft hem den eerste in 't Rijk te maken) berusten mag.

Te vergeefs komt Arias Gonzalo te voorschijn en roept den Koning toe, zich voor den verrader te wachten; te vergeefs meldt de Cid, die op die beweging, met Don Diego en krijgsgevolg toeschiet, dat hy Bellido als een verrader en van een verraderlijke afkomst kent. Bellido, schoon siederende van vrees, speelt zijn rol zoo wel, dat hy den Cid zoo wel als Gonzalo by Sanche verdacht maakt. De Cid verliest het geduld, en hem wordt een jaar ballingschap opgelegd.

"Koning Don Sanche (zegt hy)! Koning Don Sanche! gy bant my voor een jaar; ik ban my voor vier jaren tijds. Denk gy niet, dat aan het kussen van eens Konings hand de eer hangt, van iemand die Koningen tot zijn leenmannen gemaakt heeft. Ik ga; wacht u voor verraders! want de Hemel straft ondankbare vorsten. Hy behoede u lang!"—

Allen verzellen wy-u, zegt Don Diego, en men vertrekt in getale, met den uitroep: Onberaden jongling!

Met den Koning alleen gebleven, vertelt hem Bellido thands, dat hy in Zamora een achter-uitgang of walpoortjen gereed heeft, om hem in de stad te brengen, waar hy een Kapitein tot medestander heeft; maar dat, om 't geheim te bewaren, zy te samen alleen de post moeten gaan herkennen. Sanche maakt zwarigheid. Bellido is daarover geraakt en vraagt een vol vertrouwen of — zijn afscheid, ten einde dan naar de Mooren te vertrekken, die hem het geloof niet weigeren zullen, waarmee een Christen Koning hem niet verwaardigt.

Don Diego komt te rug, en vrangt, na de Chi verbannen is, in wien de kracht van zijn afin beltiond', wat de wareld zeggen zal?

Is hy weg? vraagt de Koning. — Ik verliët hein't plant gestegen (is 't andwoord), en verstekkende met alle zijne soldaten en een groot gesteete der uwen, schoon hy aan dezen welgerde, hen met zien te nemen.

Na eenig bedenken, doet hy Rodrigo weerom roepen, en zegt aan Bellido dat hy belloten heeft zijn leven aan hem te vertrouwen. "Laten wy gaah, en ontdek my alles onder weg." — Bellido zegt, dat hy den grond onder s Konings voeren kussen wil.

S. Gy zult mijn gunsteling zijn.

B. terwijl zy te famen vertrekken, by zich-zelven : Gy zuit van mijn handen sterven.

TWEEDR FORNADA.

De Cid is gereed weder te keeren tot Sanche, als zijnde zijn natuurlijke Heer. Den Diego doet hem eenige verwijtingen over zijne eerste gretigheid om te vertrekken. Hy andwoordt dat zijn volk het Moorsche bloed ging vergieten, en met weinig genoegen het Christen bloed plengen kan.

De Koning heeft berouw (zegt Diego), u beleedigdte hebben.

Gave God (andwoordt Rodrigo), dat hy 't had', tegen den Hemel misdaan te hebben; want wat hy my mocht aangedaan hebben, ik had het hem vergeven.

De Graaf de Cabra ontmoet hen, en heeft craige foldaten by zich, om den Koning, dien hy meldt met Bellido-alleen, en buiten iemands weten of voorken, nis, uitgegaan te zijn, op te zoeken, en te hulp te kunnen komen.

Men verwondert zich over Sanches roekelposheid zu na zoo gewaarschuwd te zijn. En

In een anderen hoek van het tooneel zien de aanschouwers den Koning met den verrader opkomen;
terwijl de drie Hoosden zich (op Radnigeos raad)
verdeelen en verschillende wegen inslaan, om hem te
vinden en te beveiligen. Zy waren van Bellido gezien,
doch zonder hem of Sanche te zien.

Op zekeren affland van Zamora genaderd, toonst de Verreder de stad aan den Koning, en terwijl deael haar ligging, haar wal, de beek die voor haar ligt; en de plaats van Beilidoos muurpoortjen beschouwt, stelt deze zich achter hem en trekt een dolk om hem te doorstoten. Juist keert Sanche zich om, en Beilido verbergt zijn pook en verlegenheid, zoo goed hy kan. Hy vraagt slechts honderd man tot de onderneming, en om hem de groote poort te openen.

Hoe siet gy 200 verschrikt? vraagt de Koning.

Bell. Het is my, of ik meds aan 't doorsteken en slechten ben, en dit maakt my ontroesd als iemand die wakende droomt.

- S. Ik maak zekeren staat dat gy my de stad ieveren zuk.

 Bell. (Ter zijde:) Ik ben een las harrige. Wat zal
 ik nu aanvangen?
- S. Bellido, ik ben u weel verschuldigd; gy zuit mijn ander ik en het gevest van mijn degen zijn.

Bell. Ik zal uw flaaf zijn. (Ter zijde:) Ik ben een nietswaardige, die geen moed heb om te moorden.

S. Gy zult een diamant aan mijn kroon zijn.

Bell.

Bell. Hoe ziet uwe Majesteit zoo rond?

S. Ik zie naar een hoekjen ter verrichting van eene noodzakelijkheid, waar de Koningen niet verschoond van ziin.

Bell. Zoo, gy 't goedvindt, kunt gy hier afgan. waar gy in deze verdieping door de rots bedekt moogt ziin

S. Goed.

Bell. Om daar veilig en ongezien te wezen.

S. Heel wel.

Bell. Geef my de hand, en klim zachtjens af.

In 't afklimmen valt de Koning, en de zwijnspriet, die hy in de hand hield, ontglipt hem. Bellido neemt haar op, en zegt, ze te zullen bewaren. Hy vermant zich, doorsteekt er den Koning van achteren meê, en vlucht over het tooneel, terwiji Sanche van achter de schermen uitroept: "Ach verrader! — Maar mijn a straf is zoo rechtvaardig, als uw verraderlijke hand " fchuldig is! "

. De Cid ziet dit vluchten en maaakt zich meester van 't paard, dat de booswicht in gereedheid had gehouden maar geen tijd heeft los te maken, en vervolgt hem daarmee langs den weg naar Zamora.

Oogenbliklijk koomt Don Diego te voorschijn, hoort 's Konings kermen, vindt hem, en voert hem weg op ziin schouders.

Men ziet hier de vervulling van het voorspelde aan Sanche in het eerste Treurspel, en waarom de Infante daar de aanmerking maken moest: ,, dat ook door den rug een weg naar het hart is;" het geen hem zoo troff Zoo wel als van Ferdinands straks gemelde verschijning met dit wapen, en waarom hy-zelf dit ten gevolge van dien, tot zijn handgeweer aannemen moest.

Het Tooneer verandert, en Donna Urraci coont zich nu met Don Arias Gonzalos op den stadsmung Zv grich jemand mar zick toe vluchten, en een man te Daard hem tervolgen, doch die, geen sporen aanhebthende afflige out hem verder te voet te achterhalen : en sy herkennen Bellido en Rodrigo welding v Zemora! geef hem een toevlischt, die u de vriibaid gaf , ? roept Bellido ; en schiet als een plil zijn achegerpoortjen in , het walk op: Urracass last achter hene gesloten wordt. En Rodrigo dreigt den muur met zim _voeten out te schoppen. cor ai a c aib sab _ a a Wastheen, roept Urraca nu Rodrigo toe warheen; Rodrigo?..., De fiere Kastiliaan behoorde zich aan den vroegeren gelukkigen tijd te herinneren en saan haar die voor het alter van St. Jago u tot rid-- der wanende. Min vader schonk u de rusting a min inobilet fehonk uit genetig en, tot nog grooter eer, bond ikon de gonden u fporen aan, niet anders den-Hende fan u ten gemaalvter ontfangens Het noodlot wilder die niet, gy howde i Ximene. Met hare hand ontfingt gy rijkdommen; met de mijne zoudt gy eer weekregen hebben. Gy hebt hoog getrouwd, Rodri-.go; maar gy moest hooger getrouwd hebben. Gy hebt eens Konings dochter laten varen, om die van een onderdaan te nemen. Ga. Cid! ga Rodrigo! dewiil gy u zoo ondankbaar toont, dat gy niet alleen al het geen gy verplicht zijt, vergeet; maar, dwaas en vermetel, trotsch en verwaand, mijne eer beide met daden en woorden durft aanranden. Gy hebt liefde met verachting beloond, en getrouwheid met bedrog; met kwaad betaalt gy het goede, en gunstbewijzen met leed en beleedigingen."

· Het andwoord van den Cid is hierop:

1. . . .

" Mevrouw! ik ben brandend te verstaan, waarom

ay my soo geweldig beswaart, van vermetelheid bedicht, en van ondenkbearheid beschuldigt. Indien uw Vader my het zwand sangorde dat ik san de henn wette, her is nit dien hoofde, die ik het negen Zamore nier omblecte, en dus vervut ik den eed. dien hy my zieltongende met sigen hand, inabet v byzkin Mines honitklijke reigen, rafnam. Indien stwe Vrouw Moedin, mine koningin, my mit het pard verenich. gen gy my panet de gouden fivoren, de hoogste der mindeedt zu het ih hierom en unt belef van uw oneenoegen, dat dit moedig ros thands de fhelhtid bedwingt, waarmede her anders plach te vliegen. Ook die from warniede ik her abopen kon verberzen sich 4 en (ik zoek ze hier venchtloos.) zy ombreken din mijnen wensch. Janzells pin my die u eerliedige din tot zhifs, uwe fchadaw zanbidde, toont her reddalooze, her grockooze, eens tedere andoenekikhuid. -Waaroni dan zegt gy dat ik u verdriet aandoe? waarnotice denke gy dat ik u verongelijke? Welk onheil brestyck ik to? Westin school ik uw eer? Zoo ik new hand mist gerrange heb , her was, Meyrouw ! uit helef, dat het niet mogelijk was (zelfs zoo uwe wleugelen my ondersteunden) 200 hoog te vliegen. Zeo ik hier kome in dienst des Konings: ik verzel hem flechts, ik raad hem niets ten uwen nadeele, en ik trek tegen u niet te veld. Zoo ik thands een verrader vervolge, ik doe het uit de gewichtieste oorzake; vermits hy dezen morgen alleen met den Koning uw broeder uitging, en ik hem vluchtende my woorby zag fnellen, en het ontzachlijk onheil vreesde. waarvoor het gereep van Arias Gonzalo den Vorst waarschouwde. En zoo het verwaand, vermetel, en roekeloos flout is, dat ik hier verschijne, zie of ik u cerbiedige, en of ik de eer die u toekomt beware, daar

der ik my op uw flem wederhoude en op uw toorn

Terwiil zy dus Breken, gaat van binnen een geschreeuw og, waaronder de stem van Atias Gonzalo
zich onderscheidt: Maar Bellido dood a llagat sem dood s
en a ongesukkige Koning o rampzelige Koning
Sanche! En dit wordt doormengeld met: Die van
Zamora zijn apenkare verraders. Unace acht hier
haar gegag noodzakelijk en vertrekt. De Cid zegt:
"Goede Hemel! wat mag er gebeurd zijn? het is of de

My koomt Don Diego met den van den zwijnspriet dooriegen Koning in de armen. Hy verstout zich niet het wapen uit de wond te trekken; en roept aan het Hoofdkwartjer des Legers de Kastiljanen tot woede en wrask, a Zamora weet zekerlijk van dit perraad (zegt hy); wraak, recht vorder ik o Zamora is de porzaak, in den bied uiteg en un oon.

Neen Don Diego (zegt Sanche nog ademhalende), de oorzaak is die de oorzaak der oorzaak geweest is. Ik was een ontaarde zoon; ik was verblind, en de Hemel straft my. Zamora en Bellido waren slechts werktuigen van Zijne rechtvaardigheid."

Nu komen Don Garcias en de Cid mede te rug; beide, als Don Diego, woede en vlam ademende, Geen kroon of myter (herneemt Sanche) is zeker; hoe gewijd of koninklijk eene menschelijke borst zijn mag, zy is toch van klei."

Hy sterst voorts met hede van voor hem te bidden, en de vergeving zijner broederen en zuster te vragen. Zijn laatste woorden zijn: " Dewijt de Hemel het zoo

وأرع

beschikt heeft, fterf ik te vreden, vergeef het snoode

wergrijp, en smeek vergeving voor my."

Men overdekt het lijk des Konings, en belluit, door een dapper man de stad Zamora wegens verradery in cen kamp te roepen; om na he bewijzen van hare medeplichtigheid door een tweegevecht, haar in vlam te zetten en haar asch door den wind te verspreiden.

Rodrigo ethter twiffelt of Zamora wel deel in den annilag des komingsmoords hebbe, en kan dien van Arias Gonzalo niet gelooven. Men wil dat Rodrigo de uitdaging en den kamp op zich neme; 't geen hy weigert uit hoofde van zijnen eed van geen zwaard tegen Zamora te trekken. Men verdenkt hem wegens die weigering. Hy verdedigt zich als een krijgsman; en eindigt met te zeggen: "Die aan mijn woorden , twiffelt, moet spreken!" - Hier wordt genoegen mee genomen, en Don Diego neemt de zaak op zich.

Don Diego vertrekt met de woorden: "Ik ga, in bloed, aan mijne getrouwheid schatting betalen, met de wolken die min geween telen zid, tot dat de zon haar bol in den rouw zal steken."

Donna Urraca koomt alleen uit: " De Hemel behoede my zoo het waar is! of bedriegt zich mijn gehoor? In 't koninklijk leger gehuil en geklag! en geschreeuw in de stad! Zou 't eenig vermeten van Bellido ziin?"

Rodrigo verschijnt en zegt: "Vermeten? Ja, een verraderlijk vermeten." - Zy vraagt, welk verraad?

en hy meldt het. Zy besterft.

Bellido komt en werpt zich aan hare voeten, en straks komen Arias Gonzalo en zijne zonen met bloote degens. Sterv' de verrader, de moordenaar! roepen zy. Hy daartegen roept om genade of mededogen, en zegt: "Zouden die ik de vrijheid gaf, my het leven benemen? Mevrouw! zoo gy my niest beschut, word ik aan uwe voeten omgebracht."

Urr. Ach, Zamoranen! Arias Gonzalo, wat is dit, wat wil dit? waarom vervolgt gy Bellido? wat deed hy?

Arias: Last ons, Mevrouw, het verraderlijk bloed vergieten van die het uwe vergoten heeft. Terwijl hy de aarde doet sidderen, terwijl hy de hemelen ontzetten doet, terwijl hy uwe wetten verbreekt, terwijl hy uwen roem verstommen doet, terwijl hy uw achting vernielt, terwijl hy den Koning, uw broeder, vermoord heeft, beschermt gy hem?

Urr. Is dit gewis?

Ar. Kwade tijdingen zijn zeker. De lucht weergalent van dat de Koning, onze Vorst, door de hand van een verrader gestorven is, en wie zou dit zijndan Bellido?

Urr. Wie of wat anders dan mijn noodlot zou de oorzaak zijn van dit jammer? Neem hem en klink hem in de ketenen, maar spaar zijn leven.

(Zy neemt Arias den degen af.)

Ar. Hoe! in zoo zwaar een misdrijf! Al wie dit meldt, zal zeggen, dat die zijn dood verbidt of slechts uitstelt, kennis droeg van zijn verraad.

Urr. Is dit niet beter, dan gelegenheid te geven dat men zegge, dat wy hem ombrachten op dat hy de medeplichtigen niet ontdekken zou; en dat hieruit nog heviger onheil ontspruite? Houdt hem in een zekeren kerker gevangen, en zeker bewaakt. En is het dat de Kastiljanen ons schuldig achten, wy zullen hun den misdadige in handen stellen. Behang de mu-

muren van Zamora met doodelijk zwarr. En zie meta de aandoening waarmet ik dit ongeval verneem: zie men mijne onschuld in 'b gene ik doe, en, mijn strafin 't geen ik gevoel!

Zy gaan, en Bellido wordt, gevangen en zich be-

Magende, weg gevoerd.

Terftond komen Donne Urrace en Añas Gonzalo weer op het Tooneel en 's Konings begrafenistrein tiekt voorby, waarvan Gonzalo de byzonderheden aan de Infante aanwijst.

Domna Urraca gaat weer heen, om dat, (zegt zy.) een wouwenhart zoo weel niet uitstaan kan. Nu hoort men een trompet steken, en Don Diego Ordonnez de Lara doet zich op, te paard, gewapend, tot de voeten van 't paard met rouwsloers overdekt, en met een doodkleed over de schouders, en een kroisbeeld in de rechterhand.

Arias Gonzalo noemt even 200 omlachtig die toerusting by zich-zelven op, als hy de lijkstaatsie aande Infante, in het voorby gaan, van stuk tot stuksanduidde; eene aanwijzing zeker voor de toeschouwers! — Maar de uitdaging verdient hier geplaatst teworden.

"Laf hartige trouwverbrekers, meineedige Zamonnen, hoort my! Ik neëm den hemel tot getuige van de waarheid die ik u zegge.

, 't Is by Zamora beraadflaagd, 't was getrouwheidfehemis, 't was verraad van Zamora, dat de Koning Don Sanche vermoord werd door Bellidoos hand. En dus beschuldig en daag en beroep ik als verraders, eerst den Raad-zelven, en dan kleinen en grooten, ouden en jongen, tot de vrouwen toe; dooden en levenden, en die nog geboren moeten worden, zoo wel als de reeds geborenen; ook daag ik in uwlieder Zamora, pleinen, straten, en, by opklimming, van de laagste hut tot het grootste en trotschste gebouw: daag ik het brood, daag ik het vleesch, daag ik het water, daag ik den wijn, daag ik de vogelen van de lucht, daag ik de visschen van de stroomen, (voor zoo veel gy de uitdaging aanneemt en in het kamp staande houdt,) dat men zich vermete te beweeren dat Zamora niet geweten heest van dat schelmachtig verraad en dat eerloos gruwelstuk."

Arias andwoordt: "Don Diego Ordonnez de Lara! in 't geen gy daar gezegd hebt, hebt gy gesproken als een dapper man, maar niet als een verstandige. Wat schuld hebben de kleinen aan 't geen de grooten gedaan mochten hebben? Of wat zijn de dooden verandwoordelijk voor het geen de levenden doen? En wat schuld hebben de pleinen, straten, en gebouwen in Zamora? Wat weet van gevoelens het geen gevoel heest? — En wijders, weet gy dat de Wet meebrengt: Dat hy die den Raad ten kamp daagt, tegen vijf vechten moet?"

Wat het eerste gedeelte van dit andwoord betrest, het geen de overmatigheid der uitdaging roert, de Schrijver van Don Quixote doet ook zijn held hier aanmerking op maken. "Don Diego Ordosez de La-"ra (zegt deze) daagde het geheele Volk van Za-"mora, om dat hy niet wist dat Vellido (Bellido) "D'Olfos alleen het verraad (of gruwelstuk) van "'s Konings moord begaan had; daarom eischte hy "allen uit, en betrof de wraak en de verandwoor-"ding allen. Schoon het waar is dat Heer Don Die-"go wat uitsporig te werk ging, en de perken des "rechts verre overschrijdt. Want hy had geene doo"den, geen water, geen brood, geen nog ongeboreL 2

" nen, noch andere byzondere dingen daarby uitgedrukt, " ten strijde te roepen. Maar als de drift losbarst, kent " de tong geen ontzag, wet, of teugel meer." (*) Don Diego laat dit ook voor het geen het zijn mag, doch op de erinnering van Gonzalo, dat hy ten gevolge van zoodanige oproeping, tegen vijf te strijden heeft, andwoordt hy mannelijk.

- D. Ja, dit weet ik, en met vijfduizend ben ik bereid te vechten. Morgen by het opgaan der zon zal ik het geen ik gezegd heb, in 't krijt staande houden: al is het, dat er vijf opdagen.
 - Ar. Ik en mijn zoons zullen voor Zamora sterven!
- D. Gy zegt wel; want ik verbind my u-lieden dood te slaan.
- Ar. Wat daarvan zij, dit weet God; en ik stel het andwoord op dien roem tot morgen uit.
- D. Ik laat het over aan mijn zwaard en aan ulieden, voor wie ik het werktuig ter straf meen te wezen.

Hiermede komen eensklaps de tuinen van het Paleis van Toledo voor den dag, en een geheel ander tooneel verstoort de verwachting van den op handen zijnden kamp.

De schoone Zaïde en Alonzo (die Sanche moet opvolgen,) hebben een onderhoud van minnekozery in den Oud-spaanschen smaak. Na veel aartigheden zegt Alonzo, dat er slechts één ding aan scheelt om de zijne te kunnen zijn, dat is, Christen te zijn. Zy meldt hem, dit te zijn, en dit waarlijk uit overtuiging van haar hart te zijn, en niet zijnent wille.

Midden in zijne vreugdvervoering hierover koomt Alimaymaymon, de Koning dier stad, met twee oude Morabiten in de tuin. Zaside vindt kwalijk, daar met Alonzo gevonden te worden, sluipt onder een myrthenboom, en beweegt hem zich neer te leggen, als of hy van de warmte der zon ingeslapen waar.

Een zonderling gesprek volgt hier tusschen den Moorfchen Koning en zijne twee Geestelijken.

Alim. Schoon is Toledo.

- 1º Mor. 't Is daar voor vermaard.
- 2°. Mor. Naar dat het zoo'n goed gestarnte heeft, en schoon en sterk is, is het slechts beklaaglijk, aan zulk een gevaar bloot te staan.

Alim. Gevaar? - Gy maakt my beducht.

1º Mor. Gy moogt wel beducht zijn.

Alim. Is Toledo in nood?

a? Mor. Zoo staat het in den hemel geschreven. Maar uwe zorg en voorzichtigheid moet de starrekunst beschamen, dewijl de wijsheid sterker is dan de invloed der gestarnten.

Alim. Is Toledo niet gebouwd op zulk een hoogte? Maakt de toegang de stad en hare bewoners niet onwinbaar? Is de kleinste toren der vesting niet sterk?

1º Mor. Dewijl het nu zoo te pas komt, zoo hoor het gebrek dat zy heeft, en zie het gevaar dat zy loopt.

(Koning Alonzo, in zijnen geveinsden slaap dit hoorende, zegt by zich-zelven: 't Geen ik hier vernemen zal, zou my naderhand wel eens kunnen baten.)

2º Mor. Schoon Toledo onwinbaar is, het is onmogelijk, haar levensmiddelen of volk toe te voeren. En dus moet zy by een langdurig beleg, door den honger verloren gaan, die wreeder plaag en geweldiger is dan de lans of het zwaard. Alim. Spreek zacht: want de wind heeft stem en gehoor.

(De Kon. als flapende, by zich-zelven: 't Is niet

kwaad dat ik dit wete.)

Alim. Van zulke gewichtige zaken hadt gy my in min besloten kamer moeten spreken.

1º Mor. Gy hebt gelijk, en zoo gy my te voren daarvan gewaarschuwd hadt, zou ik het gedaan hebben.

De Morabiten vertrekken hierop met Alimaymon; maar eenige stappen voortgegaan, krijgt men Alonzo in 't oog, die zich al steeds slapende houdt.

Is dit de Christen Alonzo! zegt Alimaymon.

Zacht! zegt de 1º Morabiet.

2º Mor. Na 't geen hy gehoord heeft, twijfel ik niet of Toledo is in zijn macht, zoo hy een verrader aan u wezen wil.

Alim. Zal ik hem vastzetten?

1º Mor. Daar zult gy wel aan doen.

Mor. Om u zekerheid te verschaffen is het nog beter, hem om hals te brengen.

De Kon. (altijd in de zelfde slapende houding als bevorens:) Ach ik ben verloren! Wat zal ik doen? zal ik ze aanspreken? — 't Is toch best, dat ik veins te slapen.

Alim. Ik zou tegen mijn eed en woord handelen,

zoo ik hem ombracht.

Zaïda, die dit alles ook hoort, meent van schrik te sterven.

Alim. Zou hy slapen? — Neen, hy zal't niet gehoord hebben, hy slaapt. Ik draag hem te veel genegenheid toe, en kan hem niet ombrengen.

a. Mor. Is 't betamelijk, dat gy uw Rijk daar aan

waagt?

Alim. Gy hebt gelijk; kom, dood hem maar! — Neen, wacht, — Hy slaapt. — Verlaten wy hem!

zoo hy niet flaapt, zal hy buiten twijfel opstaan uit vrees voor zijn leven, en zich verdedigen. Ik wensch hem wel! (ben zijn vriend.)

1º Mor. Zie toe! zoo de plaats daar hy zijn mond houdt, vochtig is, het is een teeken dat hy vast in flaap is.

(Ds Kon. by zich-zelven: Ik zal wel maken dat men ze vochtig zal vinden.)

2º Mor. Ze is vochtig.

Alim. Ik heb niet te vreezen.

Allen bekliken zv hem, maar door zijne bevreesdheid raakt de hoed op zijn hoofd aan het schudden. -Kijk, Vorst! roept de een; en de ander roert den hoed even aan, die zich by dat aanraken, opheft,

2º Mor. De hoed, die op zijn hoefd oprijst, beteekent een kroon, en ik begrijp niet hoe gy uw fabel van zijn hals houdt. Dat hy de Koning van ons Toledo worden zal, zegt my mijn wetenschap. Kom hier en neem een proef.

(De Kon. ik ben om hals!)

· (Zaida. Ik wenschte dat ik dood was.)

2º Mor. Zijn opgerezen hoed moet zich voor wo hand vernederen.

Alimaymon strijkt zijn hand over den hoed, die nedenziigt, maar terstond weer oprijst; en de Morabiet vervolgts

Gy ziet dat gy hem naauwelijks hebt nedergedrukt of hy recht zich weer op. Wat bedenkt gy u toch? Zoo gy hem niet doet om hals brengen, zal Alonzo Koning in Toledo zijn.

Alim. Ali, help my! Met dit zwaard wil ik beproeven of het hair dat den hoed dus opheft, zich last

bedwingen?

Hier springt Zaïda voor den dag en stelt zich voor iden Moorschen Koning, die de hand aan zijn sabel L 4

geslagen heeft, en zegt: Eerst moet hy my door het hart gaan.

Alim. Wat gaat dit u aan, mijn Nicht?

Z. Uw eer, uw achting gaat my aan; want zy is ook de mijne.

Alim. Ach! mijn vreugde! (Mijne dierbare!)

Z. Wanneer Alonzo in vertrouwen op uw woord, t'uwent verblijft, is het dan uw recht en wraak door een rechtmatige oorlog vervorderen, dat gy hem dus verraderlijk doodt? En ik, mijn Oom! moet ik het gedoogen, dat ik uwen roem en achting dus verloren zie gaan? Eerst begeer ik van uwe handen te sterven.

Aim. Ik wederspreek u niet; maar weet dat ik den Christen niet wilde dooden. Ik wilde alleen, verwonderd over iets zonderlings, de proef nemen, of de hoed die zich op zijn hoofd ophief en niet voor mijn hand week, zich door mijn zwaard zou laten nederdrukken. Ik bemin den Christen als mijn eigen leven.

Ter zijde: Ik zal hem daarna gevangen doen nemen. a. Mor. Of gy u vergrijpt met hem 't leven te laten, zal Toledo ten eenigen dage ondervinden.

Alimaymon gaat hierop met de Morabieten heen. Alonzo verheugt zich met Zaïda, dat hy er zoo wel afkomt: Hy zegt, dat een vrouw, die wel bemina, zoo goed als een menigte vrienden is; en wie zal het hem niet uit voller hart toestemmen?

Por muchos amigos vale La muger que quiere bien.

Onmiddelijk daarop komt Peranzules met een brief, de tijding brengende van Sanches dood, en noodigt Alonzo ten spoedigste te vertrekken, om bezit van den throon throon te nemen. "Maar hoe kom ik weg?" zegt hy. — Zaïda weet raad.

Vertrouw, zegt ze, op mijn beleid en op mijn liefde, ik zal u den weg openen, en volgen u.

Hy belooft, haar Koningin van Spanje te maken; zy andwoordt: Ik ben te vreden de Uwe te zijn.

DERDE FORNADA.

Arias Gonzalo komt met zijne vier zonen (gewapend) op het Tooneel. Hy vermaant hen, Ridders te zijn; zy vragen zijn zegen; en hy beschuldigt de zon van of lui of lafhartig te zijn, dat zy zoo draalt met opkomen. "Maar ik ben het (zegt hy) die vechten ga, wat hebt gy, zon, dan lafhartig te vreezen? Doch ik zal mijne wapenen aandoen, misschlen dat gy dan waardiger rijst, uit eerzucht om u in mijn rusting te spiegelen."

Donna Urraca verschijnt, en, daar Arias gezegd heeft de eerste te zullen zijn om voor Zamora te sterven, en na hem zijne zonen, naar hun ouderdom, vindt zy dat kwalijk, en meent dat zijn zoons voor moeten gaan.

" Zoo lang ik leef (andwoordt hy) behoor ik niet op te houden met de *Atlas* van mijne eer te zijn. Geef my mijne wapenen."

Urraca pruttelt daar wel wat tegen, maar: "Indien ik niet meer ben die ik geweest ben, (zegt hy) ik "ben toch nog iets. Ik kan de lans goed in de vuist "vatten, en ik beloof u, dat ik ze door de borst heen "in de schouders zal doen af breken. Ik heb hante L 5 "den;

den; en, kwelt my't voetstivel, dat is geene redens om my te verschoonen, want by gebrek van één paar woeten, zal het paard er my twee verschaffen. Wijders is het klaar, dat men my met verschoonen kan, al ware ik ook reeds meer dan zieltoogend, of al stond ik nog geboren te worden; want Don Disgo heest ook de dooden en nog ongeborenen ten kamp gedaagd."

Vecht, maar laat uw kinderen voorgaan, zegt zy.

Ar. Zoo mijn kinderen voorgaan, en ik de laatste opkome, zal het lafhartigheid schijnen.

Urr. Ik ben in zulk een verlegenheid, dat ik byna mijn eigen züchten voor reuzen hou; en zult ge my mu alleen laten, daar mijn vader Ferdinand u zoo aanbeval my steeds by te staan?

Ar. Dat doe ik juist wanneer ik voor u vecht. Maar hoor, luister toe, en overweeg, wat ik u wensch te zeggen. Don Diego is uitstekend dapper; en, schoon mijne zonen wakkere Ridders zijn, ik vrees zeer voor de kracht van zijn arm, en wensch hem de eerste slagen op my te doen spillen: zoo, dat (indien mijn goede wil in den strijd ook niets anders vermag) zijn arm en degen, op my afgemat en afgestompt, mijne kinderen minder zwaar en minder bloedig moog tressen. Ik schuw, hen van zijne hand te zien sterven. Ik wil vechten, om dat het aan te zien pijnlijker is dan zelf te vechten. Ach, mijne kinderen!

Urr. (hem in haar armen omvattende.) En is deze omhelzing dan niet van uw dochter?

Ar. (by zich-zelven) Zy beweegt my het hart.

Urr. Gy zult u aan mijne armen niet ontscheuren. Atlas van mijne eer!

Voor dezen aandrang bezwijkt hy, en geeft het op. "Mijn zoons, (roept hy,) sterft of overwint!" Nu twisten de zoons, wie de eerste zal zijn. De een is de oudste! de ander is zoo dikwijls verwinnaar uit een kamp gekeerd! de derde verdient te overwinnen door zijn moed en Ridderdeugd! de vierde is heden Ridder geworden, en meet derhalve zich des waardig toonen!

"De dapperste is Rodrigo (zegt de vader); mass die is 't dien ik 't liefst heb, en wensch te sparen zoo lang het slechts eeniggins doenlijk is. De oudste zal de eerste zijn." — Pedro is dit, en verheugt zich in voor te gaan; en de vader moedigt hem aan, zich de zekere overwinning voor te stellen, dewijl 't dien gene nooit gelukt te overwinnen, die vreest overwonnen te worden. (*)

(De trompet wordt gestoken,)

"Ziet daar, mijne zonen, Don Diego geeft het teeken ten kamp (dus vervolgt hy). Ach! dat ik optreden mocht! — Kom, zet den helm op! Beeft gy, mijn zoon? Schep meed!"

Podr. Het is geen lafhartigheid!

Ar. 't Is het niet, neen! altijd fiddert de held eer hy den degen trekt. (Hy omhelst en zegent hem; hy blijft roerloos van aandoening staan, en wordt door Donna Urraca ondersteund.)

Na veel praatjens van toeschouwers wordt Don Diego gezien, en als ieder zijn fiere en ridderlijk moedige houding prijst en bewondert, roept Arias nogmasis uit: "Ach, Mevrouw, wat hebt gy gedaan! Wat "kost het mijn hart! en wat gave ik niet, dat ik de "earste was in op te treden en de dood te ontsangen " voor mijn lieve kinderen!"

Dр

^(*) Pues nunca acierta à mater, Quien teme que ha de morir.

De Cid koomt op als Kamprechter. Don Diego meldt zich hem aan als den beroeper van den kamp, en zegt, dewijl ik vijf tegenstanders heb die ik overwinnen moet, zal ik voor ieder die ik te bevechten heb een stok in den grond steken. Zoo doet hy. Waartoe? vraagt Rodrigo. — "Om in de rekening niet te missen, van die er dood te slaan zijn. Voor ieder die om hals is, zal ik telkens één stok uitrukken."

Het teeken wordt gegeven; en Don Pedro verschijnt. Hv zit schoon en moedig te paard, en groet zijn vader en de Infante, in het opkomen, met eene buiging. De Grooten die den kamp bywonen, zeggen dat de strijders even bevallig en welgemaakt, en even sterk zijn. De lansen worden hun toegereikt. Arias wenscht dat ziin zoon toch een recht zware lans kiezen zal: want (zegt hy) hoe zwaarder de lans, hoe vaster in 't aanleggen." Nu sluiten zy hunne helmen. rennen op elkander, en (wordt er gezegd) de lansen. in splinters gestoven, vliegen in de lucht in vlam. Zy trekken hunne zwaarden. Arias zit op heete kolen: " Dit moest hy doen (zegt hy); dat moest hy gedaan hebben; ik zou hem dien slag wat eer toegebracht hebben; hy moest met meer gezwindheid zich wenden: Don Diego vecht met meer verstand; de ondervinding doet zoo veel in het voeren der wapenen." Eindelijk: "Ach, Pedro is geweest!" — Inderdaad wordt hy verslagen. - Don Diego komt op, rukt een stok uit den grond en roept: "Don Arias, zend my een anderen zoon, want deze is reeds afgevaardigd."

De tweede zoon (Arias genaamd) koomt op, werpt zich aan zijns vaders kniën en vraagt zijn zegen. "Ontfang hem," zegt hy, en vervolgt aldus:

" De dood van uw broeder geeft nieuwe kracht aan uwe verplichting. Als eerlijk ridder, maakte hy zijn

·lof onsterflik: betaal hem het voorbeeld dat hy u gaf. met de wraak, die hy wacht. Bezadig uw drift: want Don Diego leert u, (ten mijnen koste) dat de dapperheid door het beleid overwint. Ga, mijn zoon en com hem in dapperheid en geluk te evenaren) wees bedacht als gy strijdt, dat het voor die ne peard vecht niet genoeg is, sterk in den stoot te ziin. zonder tevens behendig te wezen; dewiil hy ook te gelijk met den teugel, met de sporen, en mer het zwaard vechten moet. En dewijl van de kuner van dit te doen, het overwinnen af hangt, behoort er meer beleid dan dapperheid toe, om overwinnaar te wezen. Gy, mijn zoon, vervul handen en voeten met moed en wraakzucht; sla niet blindelings van u. Breng nooit een slag toe, hoe de toorn u 't geziche doe schemeren, zonder te zien, waar gy treffen wilt ... en te weten, waar gy treffen zult. Zoek den weg voor het zwaard, en laat het zich dien zelf, zoeken: want meer doet één slag met toeleg, dan duizend in 't wilde. Ga, ik heb u ophouden, maar hez, is mija schuld niet, want de dood uws broeders verplicht my jegens u tot een waarschouwende raadgeving." - Hy gaat moedig, en de vader zucht: . Ach wat troost, wilde de hemel zich met een van de viif. laten genoegen!"

In 't tegen elkander rennen verliest deze een goed ded van zijn borstwapen. Moedig randt hy Diego met den degen aan. "Wacht u, wacht u, jongeling (zegt de vader in zich-zelven), Don Diego zoekt het ontblote gedeelte van uw lichaam! Ai my, hy heeft het getroffen! Nu ben ik twee zonen kwijt, den eenendoor een kleinen misgreep, dan anderen, door het ongeluk.

" Don Arias (schreeuwt Don Diego), zend den derde,

wint de tweede ligt er toe. — " Fly komt reeds," soept Rodrigo, de derde en teerstgeliefde. — Waarop Diego met ongestiik andwoordt: " Ik wacht u reeds, ik wacht u reeds!"

Op het eerste uiten van deze voor den vader 200 gried vande taal, (by den val van Pedro,) had de oude Gonzalo gezegd: "Den Diego! overwin met het zwaard, maar midt met grievende woorden." En de Cid had hem den les gegeven, dat heuschheid met moed en degen bestemt kan. — Thands voert de zelfde Cid hem te gemoet, dat de dapperheid nooit veel praats heeft, al is my ook gelukkig.

Des nier tegenstaande roept hy Rodrigo, die brandend van drift zijn vader verlaten wil, nog toe: "Kom en verf nog eens her gevest van mijn zwaard!" 't geen kom ook een nieuw verwijt van den Cid, over dat gezwets, op den hals haalt. — Hy ontschuldigt het als verschoombaar, wanneer de daden aan de woorden beandwoorden, en eischt een ander paard om tegen den derde te striffen.

Vader Arfas echter houdt Rodrigo een korte poos op. "Ik kan niet langer duren (zegt hy), Rodrigo; ik wil met u optreden, om uw bystander te zijn, en u in het gevaarlijk oogenblik, zoo na, zoo ontzachlijk voor my, met mijn adem aan te blazen, met mijn stem te bezielen. Geef my hiertoe verlof, Mevrouw!"

oogenbik van week te zijn. Zoo groot eene strengheid (van 't lot) is meer dan ik dragen kan, en van werbazing droog ik het water der weekheid aan het war der wrankzucht op. Ik kan hier met geen tedere weekheid schreien: uw bloed, dat voor mijn oogen stolt, heest my den boezem zoodanig verhard, cht. Rhoon ik een vrouw ben, indien de etriket my nier belettede, ne zou eer uwer wrak optieden en te fieljden en te overwitten. Ge, Rodrigo, ga niet tiwvader unt broeders wroken.

Ar. En om hen recht met ijver te wreken, Rodrigo, zie het zwaard en de hand van uw dapperen tegenfinnder drufpen van het bloed, beide van uw eersten en van uw tweeden broeder. Stel het leven in uwe eer, en laast uw smart woede zijn. Open de oogen aan het gewaar, en sluit de borst aan de vrees. Zet u gerust te paard, verneder u eerst voor God, en als gy vast in den zadel zit, geef op 't rechte pas de sporen aan 't ross Vel de lans met bedaardheid; zwaai het zwaard met behendigheid, alhoewel siles niets helpt indien het geluk u tegen is!"

Rott. Weet ge niet dat ik weet te overwinnen? West ge hiet dat ik weet dood te flaan? Is het niet ten koste van een aantal verslagenen, dat de wareld my dapper noeme. Indien gy vergeet, wat ik ben, vraag het aan de faam, die van my gewaagt. Gaan wy, want ik ben geterd dat gy aan mijne dapperheid hebt kunnen twijfelen. Gy, nign vader, die my geteeld hebt, gy kent my dan niet! — Vertrouw mijnen arm, en wacht van my uwe wiant len wilde God! dat ik voor mijne broeders opgetreden ware!

Ar. Mijn keur was buiten twijfel verkeerd, hen te laten woogaan, daar gy den strijd beter verstaat.

Rodr. En gy hadt twee zonen behouden, met my-

(Zy gaan te famen, en laten de Infante diep one roerd.)

Allergeweldigst is mu de ontmocting in het kamp.

zeggen de Spaansche Grooten. "'t Is een schrik, hun zeggen de Spaansche Grooten. "'t Is een schrik, hun zwaardslagen te zien en te hooren; de helmen zijn " aanbeelden, en de zwaarden hamers. Zy zijn gelijk " in dapperheid."

"Beide" (dus roept, na een langen wijl, Donna Urraca uit) "verven zy 't zand met hun bloed. "Hemel! stel perken aan mijne angst! Vreeslijke slamen gen heeft Lara aan mijnen Rodrigo gegeven. Hy verbrijzelt hem den helm, en doet hem hoofd en aangezicht baden in 't bloed. Doch met één houw, "klooft deze Diegoos paard het hoofd met den zadel en toom in tweën. Hy vlucht als de wind en "Rodrigo vliegt hem na, bloedend, verbijsterd, en blind."

Diego, van zijn paard afgeworpen, stort buiten de ompaling van 't perk, en Rodrigo valt, stroomende van bloed, van het zijne. "Ben ik overwinnaar, mijn vader?" zegt hy.— "Ach! andwoordt Gonzalo, tot welk een prijs! en hoe vele levens offer ik aan "de eer!"

Don Diego echter is gereed den strijd te hervatten. Van binnen roept men verward door één: "Hy is "reeds verwonnen, hy is het kwijt, hy is het kwijt?"; en: "Weêraan, weêraan ten kamp, het is nog niet uit."

, Weeraan (roept de van zijn bloed stroomende Rodrigo), en, ben ik ook in stukken gehouwen, nog zal ik in mijn schim vechten!"

", De schuld van mijn paard (zegt Diego,) moet aan mijne wapenen de eer niet ontrooven. Ik heb overwonnen, want ik heb hem gedood."

" Beproef dat (zegt Rodrigo), of ik gedood ben."

Ar. " Mijn zoon heeft overwonnen; want hy heeft het veld behouden: en die anders zegt, liegt door den hals."

Rodr. "Die dat doet, zal sterven! Ben ik het leven kwijt, den moed heb ik nog."

D. 't Zwaard moet beslissen.

De Cid koomt hier tusschen. ,, Laat af, Don Diego! dappere Lara! Ik ben kamprechter, ik zai uw zaak verweeren".

Alles roept: Hou, Don Diego! Hoor, Don Diego!

Rodr. Mijn vader! Ar. Dierbare zoon!

Rodr. Heb ik overwonnen? — Ar. Ja, gy hebt het!

Rodr. Sterve ik dan, en leve mijn naam!

Urr. Kastiljaansche Rechters! oordeelt naar recht, naar de wetten des Rijks!

Nuno en Garcia, die nevens den Cid byzitters in 't kamp zijn: ,, Dat zullen wy, Infante! en zie daar , onze uitsprack: Don Diego vertrekke!"

De Cid. , Ga, Don Diego! het oordeel is naar recht gesproken, en den overwinnaar komt de prijs toe."

Don Diego gaat grimmig heen, en Rodrigo vraagt nog eens:

Vader, heb ik overwonnen? heb ik?

" Eer van Spanje! (andwoordt de vader) gy hebt " door dapperheid overwonnen, en het ongeluk neemt " u het leven. Mededoogen boezemt uw lot in, en " het is tevens lof en afgunst waardig. Alleen een " stervende overwinnaar kan heldhaftig het mededoo-" gen met den nijd verbinden, twee gezworen vijan-" dinnen. Ik benij uwe daden, en zal uwe dood M niet , niet beschreien: want dit bloed dat het mijne is, sedere zeilsteen mijner ingewanden, roept ket vatir, in mijn oogen, en smelt mijn grijze hairen tot nieuw."

Rodr. stervende, (en als ijlende) ,, R sterf. Va-,, der, heb ik verwonnen? — Don Diego de Eara, ,, wacht, wacht gy?"

Met nog een zucht van aanroeping in 's Heilands maan, geeft Rodrigo den geest; en de Vader blijft fpraakloos. Waar mee dit lange tooneel eindigt.

Het is blijkbaar, dat deze kampstrijd-zelf niet voor de aanschouwers te vertoonen is. Best wierd hy ondersteld, buiten hun gezicht, maar telkens na dat de strijders het krijt ingetreden zijn, onder het oog van Urraca, Gonzálo, en andere Spaansche Grooten, zoo als ook wan de Kamprechters, die op het tooneel zitten, in eenige verwijdering gehouden te worden. En deze spreken er even zoo over, als Antigone en hear geleider lin: de Fenissent van Euripides, en Bathfeba met David, Sobi, en Salomo, in Vondels Dat. vid in Bullingschap, over de zich van verre en buiten de stad voor hen opdoende Krijgshoofden terwijl zy zich niet geheel het zichtbare tooneel binmen de stad bewindten. Tens blatt in het lezen zeer goed: is . maar waarfchijnlijk regenwoordig by de uitvoering weinig uitwerking doen zou. er er gilt i group ar er fill som fill en

Een nieuw Tooneel laat Don Diego zien, die zijne wonden, in den strijd bekomen, niet wil laten verbinden, zich ongelukkig noemt, en tot een schande Van zijn vaderland geworden; in volle wanitoop: Die Cid koomt hem trooften, en bericht dat Zamora vrijd gefproken, doch hy verwinnaar verklaard is, en Beilido veroordeeld om met vier paarden, van een gesticheurd te worden.

Intusichen is Koning Alonzo van Toledo aangekomen met Zaida, die Christen en zijn gemalin moet zijn; welke dan ook vervolgens optreden, om zich in de behouden aankomst en 't gelukkig omtsnappen aan Alimaymon, te verheugen.

Urraca en Arias Gonzalo verwelkomen ze.

Nu komen de Ricos-hombres van het Rijk huns nen nieuwen Koning zien. Het Tooneel verandere in den Throonzaal. De Koning zet zich in zijn zetel, het hof defileert voor hem al buigende, en neemt vervolgens plaats op banken. Arias Gonzalo is nog zeer bedroefd, vooral daar hy Don Diego hier wederziet. De Koning zegt:

Dewijl de Hemel het zoo gewild heeft, dat mijn broeder Koning Don Sanche, op starren is gaan stappen, en ik tweede zoon ben van den grooten Ferdinand, uw Koning, zoo vorder ik thands met recht, dat gy my gehoorzaamheid zweert.

Ar. Dappere Spanjaarts, Leonners en Kastiljanen, Galliciërs en Biskalers, Montanezen en Asturianen, doet gy den eed aan Alonzo?

Alle roepen ja, behalven den Cid.

De Koning vraagt: Don Rodrigo de Bivar, waarom zwijgt gy-alleen?

De Cid. Ik beleedig u niet met te zwijgen. Hoor, waarom ik niet zweere. Het vermeten gemeen, Site, heeft dwaaslijk gemompeld, dat ik ten uwen bes

hoeve, medeplichtig was aan den moord van uw broeder. En op dat de waarheid van het tegendeel blijken moge, dient het daaromtrent te vrede gesteld te zijn door een plechtigen zuiveringseed van den Koning.

De Koning stemt daar in, en de Cid neemt hem met den toestel van een ijzeren staaf, houten armborst, en een daar boven op gelegd kruisbeeld, den eed af, die dus luidt:

"Boerenkinkels moeten u vermoorden, Alonzo; boeren, en geen Edellieden van Asturien, of geen Kastiljanen; en dat, met boerenmessen, en niet met vergulde ponjaarts; plompe geveterde schoenen moeten zy dragen en geen net gestrikte schoeinsels aan de voeten; grove pijen aan 't lichaam, en geen sijn linnen; en u 't hart uit de linker zij' scheuren, zoo gy doel gehad of toegestemd, hebt in den dood van uw broeder! Zweert gy dit?"

", Dit zweer ik, zegt Alonzo, en de hemel is mijn getuige."

", Sterven moet gy, (voegt de Cid er nog by) ", den zelfden dood als hy, van een anderen Bel-", lido met een scherpen zwijnspriet door de schou-", ders en borst geregen, indien gy wil of kennis ", droegt van den moord van Don Sanche! Zeg hier ", amen op!"

Amen! zegt de Koning.

", Neem nu den degen in de vuist, en zweer op ", ridderlijke trouw, dat gy niets gedaan noch toege-", bracht hebt, zelfs niet met de bloote gedachte, ", tot de dood, die wy-allen betreuren. Zweert gy ", dit?" Ik zweer het, zegt de Koning op nieuw. Maar, Cid, tusschen een Koning en een onderdaan is dit weinig eerbied betoonen, en het mishaagt my zeer. Vermeet gy u zoo veel jegens hem wien gy straks, op de kniën gebukt, de hand kussen moet?

De Cid. Dat zal ik, indien ik uw onderdaan worde.

Kon. En, zoo gy dat niet wordt, wat verscheelt dit my? — Gy andwoordt my niet?

De Cid. Ik zwijg, en ga heen....

Kon. (Hem in de rede vallende) Ga, waar wacht gy naar?

De Cid. (In zijn rede voortgaande).... Waar de dapperheid van mijn arm, Koningen te wreken en Koninkrijken te veroveren vindt.

Dus vertrekt hy met ongenoegen. Maar Donna Urraca, en Zaïde die nu als een Christenprinses gekleed is, roepen hem te rug. Het geschil wordt bygelegd, men zweert en huldigt Alonzo, die van zijne hand de kroon ontsangen wil, en de Cid bewijst hem voor anderen de Koninklijke eer, door den Vorst met eene omarming beandwoord. — Zaïda heet nu Maria, (met de zesselde naamsverandering als de Zoraïda van Cervantes in den Don Quixot), aanvaart als bruid 's Konings hand, en het Tooneelspel eindigt.

Ik mag hier ten slotte nog by voegen, dat ook Lope de Vega Carpio de oorlog van Koning Sanche, ter verbreking van zijns Vaders gift aan zijne twee zusters ondernomen, en welke het eerste Hoosdonderwerp dezes Tooneelstuks uitmaakt, (doch op een geheel andere wijze,) in een byzonder Treurspel behandeld heest. De Cid speelt daar de zelsde getrouwe en oprechte rol in, en het is de stad Toro (Elvises ersdeel), die daar door den Koning bestormd wordt. Waarvan ook dat Treurspel den naam Las almenas de Toro (de wallen van Toro) draagt. Bellido maakt er hem door verraad meester van; maar in de verwachting der hand van de Infante Elvira, die hy daarvoor bedongen had, zich te loor gesteld ziende, wreekt hy zich op den trouwloozen Koning, waarna zy (Elvire) wes der in Toro gehuldigd wordt, terwijl tevens een vermoende Prins van Burgundie, met de dochter van een ouden Ridder, Don Vela, die by wege van Epizoo de ingevoerd werd, in den Echt treedt.

Thet is eene ongetwijfelde waarheid, dat dit Tweede Treurspel van DEN CID niet meer dan het Eerste, ja in verscheidenerlei opzichte nog vrij minder, den toets der regelmaat door kan staan. Het is zeker, dat het belang-zelf daarin ten uiterste verdeeld is, en de Cid, schoon des Dichters eigenlijk voorwerp, daar niet wel of naauwlijks voor Hoofdpersonaadje in gelden kan. Even ontwijfelbaar is ook, dat het aan alle de gebreken van Ongelijkheid van stijl, als gezwollenheid, verregaande verlaging van toon en taat, en al dergelijke, rijkelijk mank gaat. Men moet ook bekennen, dat het geene van die tressende en Dichterlijke Alleenspraken heeft die in 't Eerste Stuk zoo wegsleepend zijn, en waar meê Corneilles Fransche Navolging zoo schittert.

Doch

Doch men moet even zoo toegevent, dat de france gende tweeftrijd die ausschen de brandende liefde en des alles overwegenden plicht der Eer in dat Stuk zoo onzeilink zoo innig, en zoo roerende is en het hart van elk aanschouwer verscheurt en verdeelt, in het Tweede geen plaats vinden kon. En wat uitdrukking van karakters betreft; met wat vaste hand is de dolle en heerschauchtige Sanche, met hoe meefterlijk eenvoudige trekken de woeste hardvochtige kriigsman in Don Diego de Lara geschilderd! Hoe deizwilke muar I fluwe Infante Urraca ! ... Hoe de laf heid der verraderv in Bellido4 Welke schoonheden outplooien zich in de getrouwheid, de redelijkheid, den bedaarden moed, en de gants onverzettelijke en door niets verwrikbare braafheid des Cids! En hoe, met eene geheel andere wijziging in Arias Gonzalo. Hoe onvoorbeeldig aandoenlijk is deze doorbrave, en teerhartige Grijzaart ter T gelegenheid van 't, noodlottige Kampgevecht waar hy zine die hoop-en moedvolle Zonen by inschiet! Hoe: levendig en met welk eene kunst en kundigheid, en hoe meer dan Schilder - en Dichterlijk tevens is dat gevecht voorgesteld! · Ook zelfs over het onbeteekenende van Alonzo wordt een zeker belang verfpreid; en hoe kan men nalaten voor de schoone Zaïde deelneming, en voor Almaymon eene achting op te vatten, die het buitensporig hors d'oeuvre ons draaglijk maakt? Inderdaad is er, over 't algemeen gesproken, by de Spaansche Dichters iets hooggevoelends en treffends waardoor zy zich onderscheiden. en waartoe hunne taal-zelve bydraagt.

184 OVER DE HELDENDADEN VAN DEN CID.

Wie d'ongetemden Kelt in Spanjes bergrug-keten Miskenne; de Oostergloed van 't Palestijnsche zaad Met de ernst des Arabiers en 't Gotsche moedvermeten. Zie daar, wat Spaansche kunst, wat Spaanschen geest verraadt ! Van daar die stoutheid, wie geene overmacht verlaagde; Die fiverzucht voor de eer, door de eeuwen nooit verstaauwd Die adel van 't gemoed wien nood noch dood vertsagden. Met liefelijke waas van teêrheid overdaauwd! Van daar, by 't zachtst gevoel van 't fijnstaandoenlijk harte, Die onderworpen dienst gewijd aan 't Vrouwlijk schoon; Die Ridderlijke deugd die alle rampen tartte; Die samensmeltende Echt van Liefde- en Heldentoon! Die tooverkracht van taal, die harten kan verrukken Waar onverbasterd bloed door krachtvolle sadren vloeit. En die 't der Dichtkunst' past den zielen in te drukken; Die toon, die 't oor vervult, en in den boezem gloeit! De Gauler mengde dien aan Italjaansche weekheid; De Duitscher, aan 't gesnork van zijn verschorde keel: De vuurgloor stierf by ons in Noordelijke bleekheid, Eu 't statig sier verslapte in leniger gekweel. Doch buldre een stugger taal uit 's Hertzwalds rommelwinden. Of wiege Itaaljes stem op 't dons der Liefdevlerk, En moge one Neerlandsch kracht aan gladder stem verbinden, De Spaansche grootheid stijgt op arendswiek naar 't zwerk.

TOONEELSTUKJE N

YAN

TONKHEER

ONNO ZWIER VAN HAREN.

VOORLEZING.

Na de echt Vaderlandsche zangen, het Dichtwerk DE GEUZEN uitmakende, behoort zekerlijk onder de Gedenkstukken van den uitmuntenden Dichtgeest die onzen verdienstelijken en ongelukkigen Onno Zwier van Haren bezielde, zijnen Treurspelen eene uitstekende plaats. De hooge waarde als zoodanig van zijnen Agon, Sultan van Bantam, is te meermalen in het openbaar erkend, en van zijne verschijning af, is dit Stuk bestendig als in vinding, beloop, schikking, en houding, een van de beste Treurstukken, die ons Vaderland immer opleverde, aangemerkt: ook heest onze Klasse der Taal- en Letterkunde, van wegens den kunstlievenden Vorst (Lodewijk) belast, met een keuze der beste Tooneel-

neelspelen voor den Koninklijken Schouwburg uit te brengen, in het minst niet geaarzeld dit oordeel te bevestigen door het eene nieuwe en betere befchaving ten aanzien der versmaat, dan die door Van Schelle voor het Leydsche Tooneelgezelschap geleverd werd. waardig te achten. Minder gelukkig voor de vereischten des Toopeels is het onderwerp van zijnen Willem den Eerste. Ik zou echter geene zwarigheid maken om het verre boven het gants niet verwerp. lille Stuk van Kl. Bruin, van gelijken inhoud / te/flet) len. Een nadere gelegenheid zal misschien zich opdoen om dit mijn gevoelen naar eisch te rechtvaardigen: voor ditmaal is het my genoeg, de opmerkzaamheid dezer Vergadering tot 's mans Tooneelpoëzy in het algemeen te trekken! tende daaruit iets geheel anders ten voorwerp eener meer bepaalde beschouwinge af te zonderen.

Nevens de twee genoemde Treurspelen, heeft O. Z. van Haren een onregelmatig Tooneelstuk gegeven, het geen my altijd in den hoogden graed merkwaardig is voorgekomen. Ik bedoel zijn Pietjen en Angonietjen. Dit fluk, het welk in den eersten. opflag niet dan de vrucht van een luchtige luim schijnt, onderscheidt zich niet slechts door een fiine volgeestige scherts, luchtigen zwier, natuurlijke vinding, gemaklijken afloop, en eene wonderbaarlijke aangenaamheid, die ons vastboeit, en zich met een allertreffendste deelneming voor het onderwerp, op eene hartbetoovrende wijze vereenigt; maar het is diep gedacht, vol Staats-Zeden- en Menschenkennis; bevat groote gewichtige waarheden, en ademt alomme, een als verborgen en zich niet vertoonende, maar ا

made de ziel verwarmende Vaderlandsliefde . hoedanige al des Schrijvers werken, (altijd, heldere en onbezwalkte spiegels zijner ziel,) wijd en zijd uitschieten. Het onderwerp is de doos van pandora: en hy heeft het middel geweten, dit aan de oprichting van ons voormalig gemeenebest te verbinden. Men moet het Stuk nazien om dit verband te bevatten. Ik zal my niet ophouden met er hier een plan of analysis van te geven; maar vlei my. in die het niet kennen mocht, de zucht om het te willen lezen te ontsteken, en in wien het bekend is die om het door nadere herlezing nog dieper en inniger te leeren kennen. Men kan dit niet. zonder beide hart en verstand van den grooten Staatsman en Dichter in hem meer en meer te vereeren.

! Ik heb bet onnegelmatig genoemd. Het is dit uit zijnen aart, en men meet er dus geene vereischten in zoeken, welke ass her Tooneel tot wetten ver-Arekken. It Is een Tooneel-mijmering, om het dus te noemen, van het ware Tooneelspel even zoo verscheiden, en aan de vereischten van die, even zoo min condenvorpen als een droom het is aan de natuurlike aanéénfohakeling der gebeurtenissen. Maat het is een recht zoete, een streelende, een leerzame mijmering; mijmering van een groot man; van een gezond en, in alles wat kundigheden heet; overrijk hoofd, 't welk het een lust is, in zijne mijmering na te volgen, en wiens Droomen de beste nacht- en dagwaken van duizenden oordeelkundige mannen op een grooten afstand te boven Men zou het veellicht eigenaartiger eene aanéénschakeling van Lucianische gesprekken, dan Tooneelspel

noemen, indien men dit woord van Tooneelspel in zijn waren zin en beduiding gebruikte: maar wy allen weten, hoe verr' het van daar is; en zoo lang de Hoogduitsche vodden onder dien naam begrepen worden, mag men er waarlijk ook wel een gezoute scherts, Luciaan waardig, en in assisselende samenspraken en handelingen bestaande, onder bevatten.

Doch mijn oogmerk was niet, my over het Stukzelf byzonder uit te laten. Ik stelde my voor, mijne Heeren, u den oorsprong daarvan te doen kennen, die (zoo ik geloof veilig te mogen onderstellen) algemeen een raadsel is. Immers het is, of een bloot toeval alleen, of eene allernaauwkeurigste beoefening van de Vreemde en Inlandsche Letterkunde der vorige Eeuw, tot in hare minste byzonderheden, hoedanige naauwlijks ooit door iemand by ons (mijns wetens) tot zijn voorwerp gemaakt is; het is, zeg ik, slechts een van die twee, welke dat gene, dat er aanleiding toe gaf, en waarin then de eerste schets van dit werkjen vindt, kon doen kennen.

Het kan nooit onverschillig zijn, war een' bekwaam Schrijver de eerste aanleiding tot eenigen arbeid van zijn geest verschafte. De Engelschen-hebben zeer veel moeite besteed om den eersten oorsprong van Milton's Paradise lost op te halen, dien zy
(en te onrecht, gelijk ik wel eens opzettelijk toonen zal,) in een zotte Italiaansche klucht meenen
te vinden. Doch het is dan ten hoogste leerzaam,
en niet bloot als een Historisch punt, voor den
weetgierige, maar inzonderheid voor den Dichter, den
Letterkundige, den Beoesenaar van het menschlijk
denk-

denkvermogen, opmerklijk; wanneer men die eerste aanleidende schets en hare grondtrekken, met het uitgewerkte stuk, dat er door veroorzaakt is, vergelijken kan: wanneer men den bekwamen den grooten man drie vier in het wild gewassen kruidtiens ziet opmerken, zich toeeigenen, op zijnen eigenen grand overplanten, in samenstemming met een geheelen hof brengen, dien zijn geest op dat eerste gezicht er om schept; en wanneer men op deze wijze, als in eenen oogwenk, ter gelegenheid van een nietig en voor de vergetelheid en niets hoogers bestem-i zaadscheutjen, een kunst-, een meesterstuk van genie. ontstaan ziet; waaraan volken, eeuwen, en nageslachten zich leerzaam, zedelijk, en sandoenlijk tevens. verlustigen mogen. En het is, mijne Heeren, eene zoodanige vergelijking, waartoe ik U uimoodige, en door de opgave van het eerste oorspronklijke den weg openen wil.

Dit eerste oorspronklijke is wel eene der minst merkwaardige kleinigheden in zich-zelven. Men weet hoe in het begin der laatst afgeloopene Eeuw, Frankrijk reeds vervuld wierd met allerlei soort van Tooneelspelers, die het lage gemeen veeleer dan 't beschaafde en kundige deel der Natie met hun potseryen vermaakten. En men weet hoe zeer die meestal in de Arlequinades bestonden. Die de oorsprong van den Harlekijn en zijn medepersonaadjen op het Italiaansche tooneel kennen, zullen verre zijn van om dien naam juist verachtlijk op de slukken die hem voeren of er onder begrepen zijn, neder te zien. De bonte schakeering der onderscheiden Volkskarakters van het uit zoo vele deelen bestaande en zich

in zeden manieren, en begrippen zoo zeer ongeni--kend Italie, door den Harlekijn, Scaramoes, Pantalon, Pierrot, enz. voorgesteld, en in eene voeglijke fabel verbonden, was (zelfs buiten Italie) belangrijk, leverde oneindig veel eigenaartigs voor het echte Blijfpel op, hield de echte vis comica levende, en werd naderhand het voorbeeld der zoogenoemde karakterstukken. Ook zijn er toen die oorspronklijke instelling der Harlequinaden vergeten scheen, een aantal zeer goede Blijspelen opgetreden, waarin Harlekijn den Hoofdrol speelde, en waarvan wy enkelen, hooge lof durven toezwaeien. Nog zwijg ik van den nieuwen goedhartigen Harlekijn dien Florian ingevoerd heeft, als zijnde die inderdaad een nieuw foort. Doch zekerlijk, verviel in den aanvang van de achttiende Eeuw, 't Harleklinspel al dra tot zoodanig, dat het de algemeene verachting verwekken moest, wanneer het uit onnatuurlijke voorvallen, laffe en afgezaagde boerteryen. en allerlei platheden bestond, die zich steeds geleken. en, voor een niet denkend gemeen geschikt, den man van smaak en verstand doodlijk vervelen moesten. zonderheid bestond omtrent het jaar 1700, en iers later, in de voorsteden van Parijs het zoogenaamd Kermistgoneel (Theatre de la Foire), waar allerlei kluchten met zang en dans doormengd, voor den slechten Volkshoop gespeeld werden, en dat men in de geschiedenis der Fransche letterkunde niet over 't hoofd mag zien, om dat het inderdaad de wieg van de tegenwoordige Fransche Opera Comique geworden is. Tooneel, en die het bedienden, (meestal verloopen Italianen, met eepige zwervende Franschen vermengd.) bleef lang onbemerkt een bloot kermisspel opleveren. wanneer het als eensklaps, een foort van aanzien of bloei

bloei verkreeg, die de aandacht der eigenlijk erkende en op openbaar gezag gevestigde Tooneelisten tov zich trok. Zekere Francisque, die aan 't hoofd van een troep koordedansers was, en zelf den Harleklin fpeelde, maakte zich de vertooning van deze en soortgelijke kleinigheden meester; doch ook hy siep al spoedig in t oog. Nu was men zeer ernstig bedacht om deze beunhazen in 't werk van Thalia te fnuken. Men had in tien tijd, buiten 't Fransche, ook een haliaansch Tooneel, door den arm van het openbaar gezag beschernid. Beide vielen zy. dezen armen Francisque onméedogend op 't lijf, en men verbood aan zijn troep, ne eens de verandering van Tooneelen en Tooneelfieraadien. dan den zang dan den dans, dan de verzen, dan zelfs her foreken op haar Tooneel. Zoo dat de arme halsen genoodzaakt::wierden om de vaudevilles die zy gaven, alileen door een foort van Orchest te doen spelen, en de woorden daarvan, op Ecritaux geschreven, op drun tooneeltien voor de Aanschouwers te vertoonen die ze dan (in plants der Acteurs) op de Schouwa plaats zelfs uitpraten of zongen. Het geen inderdad een zeer wonderlijk foort van Operts opleverde warin Schouwphars en Tooneek volftrekt om utkeeld en de Tooneelisten tot stomme sousseurs van hat Publyk wierden. Doch juist deze vreemdigheid trof het Parijzer Publica, en deed hun Tooneeltjen recht in meer aanzien en tevens in vollen bloei raken door een ongelooflijken toeloop te verwekken. Deze Ecritaux bestonden naamlijk in opgerolde stroken papier, die men, door kleine jongens, als Minnegoodtjens gekleed, en gedurig van en naar den hemel daalende en weer opklimmende, aanbrengen en ontrollen liet, onder een algemeen gejuich van de menigte. Dan gaf het .

het Orchest den toon der vaudevilles aan, waar die woorden op gezongen moesten worden, en terstond hoorde men een Chorus van de allergrappigste soort die men bedenken kan, waarin het gemeen zich verheugde, en waarvan het belachlijke ook de verstandiger Parijzenaren boven alle verbeelding vermaakte. Zy haalden 't op deze wijs tegen allen wederstand op, en er zijn eenige Boekdeeltjens van kleine Stukjens, door hen gespeeld, tot ons overgekomen, waarnit men juist geen groot denkbeeld van hun kan op vatten; schoon er onder zijn, waarin gaest en oordeel erkend mogen worden.

Het is des niet tegenstaande onder die nietige stukjens van den troep van Francisque dat zich 't onderwerp van de Doos van Pandora bevindt, in het jaar 1721 op de foire de St. Laurent gespeeld, en nit dit stukjen in ondicht, heeft O. Z. Van Haren zijn voortresselijk Pietjen en Angenietjen genomen, en, wat meer is, naauwkeurig gevolgd.

Maar wat is, naauwkeurig gevolgd? Gevolgd, als hy-alleen doen kan, die niet slechts wat in de woorden uitgedrukt is, maar al wat in de ziel die die woorden opgaf, besloten kon zijn, volkomenlijk voelt, en by't voelen ontwikkelt, en kennelijk maakt. Hy heest geen het minste trekjen of kleurtjen, of zweemsel van licht of van schaduw voorbygezien, alles getrouw, alles met waarheid, alles met de meesterlijke hand van den gene, die niet nabootst maar volmaakt, en aan zijn voorbeeld een volkomener voorbeeld in de plaats stelt, weergegeven, verschoond, en veredeld; alle vakken en gapingen aangevuld, alle bekrompenheid in rijkdom en weel-

de veranderd; en van het geheel iets geheel anders gemaakt, dan de eerste ontwerper ooit vatbaar was in zijn stof op te merken, of uit haar te trekken.

Beide stukken vertoonen den volmaakten eenvoud der goudene eeuw by 't oogenblik eener aanstaande Echtvoltrekking. Uit nieuwsgierigheid, mear vooral mede in overtuiging dat een gift der Goden niet dan goede en kostbare zaken bevatten kan (waaruit zv dan ook aan de Ondertrouwden een huwlijkageschenk doen wil), opent Pandora haar doos. Nu ontitian tytels, veinzery, yverzucht, coquerranie. hoest, hast, gramschap, kwaadsprekendheid, belangzucht . ijdelheid , wispelsurigheid , PETIT - MAITREschap . logen, wraakzucht, jicht, gierigheid, enz. welke zich in de bedrijgen zelve der personen ontwikkesen. Dan werpt zich een rijke boer, met gewapenden omstuwd, tot hear op; en de heerschzucht verwoond zich met de chicans, die (zegt de Schrijver), zich daadlijk in 't land van Maine en Normandis (bekend boven alle landen door hun procesziekte,) neêrzettede. Voorts de verzaking van 't bloedverwantschap, de onmatigheid, de dronkenschap, en de nijd die 't verbod van te zingen en te dansen, 't geen den troep juist dat oogenblik van wegens de Regeering, die hun mededingeren het oor gaf, op het lijf was gevallen, in de wareld brengt, waardoor, zegt een der personaadjen. het stukjen wat koud eindigen moet, dewijl men verplicht is, de Coupletten die men zingen zou, nu blootelijk op te zeggen. En, inderdaad, die Coupletten beduiden niet veel.

Uit den trant te oordeelen, zou dit Stukjen wel N van

184 OVER BEN TOONEELST. VAN O. 2. VAN HAR.

Fuscher, un D'ornevai, een Deliste, en mog cenigen, my onbekend, of wier namen ik nier heb kunnen
opsporen, voor die troep. Zeker is, dat het onderwerp,
zao mager de behandeling of uitvoering by den Franschman wezen mag, door zijn inhoud een rijk fonds aanbiedt; maar waar is de Dichter, die dit fonds er in herkend zou hebben, ik zwijg, het zou hebben doen gelden? — Dit kon onze Friesche Staatsman en menschenkenner, Dichter in 't hart boven duizenden!

Vergelijkingen met het Hollandsche van Van Haren kan ik hier niet bybrengen, van boeken ontbloot zijnde. Ook onderneem ik niet, den geest van Van Haren in deze kleine voordracht zijn recht te doen wedervaren. Ik bied baar alleenelijk aan, gelijk een eenvoudig punt tot de Letterhistorie behoorende, en waarvan men ten eenigen dege, het zij by eene nieuwe uitgave van de Werken des Frieschen Dichters, het zij, by eene opzettelijke Verhandeling over zijn geest en schristen, ein gebruik zoude kunnen maken, dat voor dit vak der Dichtkunst niet onverschillig kon zijn, en den doorzichtigen Nederlander eer doen.

Geen Klioos krijgstompet: geen dolk van Melpomeen
Vereischt het, d'echten geest eens Dichters uit te drukken.
De glans des grooten mans straak zelfs uit kleinigheen,
By duizend ongeroemd of achteloos vertreen,
Maar die 't verheven hart in zielsverwondring rukken.
VAN HARENS, Broedrental dat zelden weerga vond;

@ Waarom zweeft uw man geen Wareldgordels rond!

BYZONDERHEDEN OMTRENT HET ZINNESPEL VAN

NIL VOLENTIBUS ARDUUM,

GENAAMD:

TYRANNY VAN EIGENBAAT.

VOOR LEZING.

liets is bekender, dan de moeilijkheden waarin Vondel zich wikkelde door zijnen Palamedes; en het is ieder kennelijk, dat dit stuk ten eenenmaal opgezet en ingesteld werd om den haat der partyzucht tegen Maurits en de Rechtzinnige kerk bot te vieren, aan welk boos en vuilaardig doel zelfs de Dichter alle overeenkomst van tijden, zeden, gewoonten; en voeglijkheden, opofferde. Het waren daarin, geen bloote toespelingen, maar opzettelijke afschilderingen en feiten; hatelijk verdraaid, ja, maar die in alle byzonderheden de bedoelde personen en zaken onmisbaar troffen en even zoo goed als met name aanwezen; en het Stuk behoort inderdaad, wat het opzet betreft, onder 's mans schandestjkste hekeldichten, waarmede 't ook in eenen herdruk, naderhand door die van dien zelfden aanhang uitgegeven . vereenigd is.

Maar het is niet ten eenenmaal vreemd in de wareld, dat zonder eenig oogmerk van een Dichter,

N₂

een

een of ander voortbrengfel zijner pen misduid wordt. door toespelingen, die kwaadwilligen daar in zoeken, of, door hunnen byzonderen, geest, gedreven, in meenen te vinden; en hem dus bedoelingen toegeschreven worden, waarvan zijn hart vreemd is. Ik spreek hier niet van toespelingen van enkele plaatsen in een Dicht-of . Tooneeistuk voorkomende, als waardoor onder de Beheersching van Napoleon, de Hemel weet hoe vele Treurspelen van Racine, Corneille, Voltaire (die toch dezen geweldvoerder of zijn heerschappy niet voorzien of op 't oog konden hebben) onderdrukt of verminkt, of van het Schouwtooneel afgehouden zijn. Ik bedoel misduidingen van geheele Treurspelen, wier gantsche aanleg men aanmerkte als eene Regeering ten toon willende stellen, schoon de Makers niets dechien.

Misschien zou men de voorbeelden hiervan kunpen vermenigvuldigen, zoo men de In- en uitheemsche Letterhistorie van het Tooneel genoegzaam doorwroet hadde; een arbeid, zekerlijk, te lastig, en van te weinig voordeel hy de uithomst, om er iemand die beter kan, toe aan te lokken! Maar in deze onse Hoofdstad (Amsterdam) is my een geval voorgekomen, het geen my merkwaardig genoeg heeft geschenen, om en, by gebrek van eenig ander onderhoud, een korte poos, uwe aandscht, mijne Heeren, mee bezig te houden.

Het Stuk waarvan deze mischiching gemaakt is, is het zoogenaamd Zinnespel (inderdaad een Treurspel van Leenspreukige personaadjen,) getyteld Tyrangy van Eigenbaat, door het Kunstgenootschap, Nil volentibus arduum.

Dit Treurspel, is niets anders dan eene vertaling hit het Italiaansche, La Tirannide del Interesse, van rranoesco sparra doch een weinig ingekort; en verschikt, en waar men een vrij uitvoerlg tusschensel, van de Liesde en Trouw, als schooisters omzwervende, (het geen een Spel op zich zelven maakt, dat tusschen de vijf bedrijven by wege van intermezzi verdeeld en dus ingevlochten is, en ook zijn byzonderen titel draagt), uit heest gelaten. De inhoud van het Treurspel, na genoeg; met de eigen woorden van het Kunstgenootschap, doch iets bekort, opgegeven, is het volgende:

Wil . Koningin van het Eiland Vrije keur : geeft op het aanraden van Denad, gemalin van Verstand; aan dezen haren broeder den scepter over. De Vorst Eigenbaat, reeds door het gerucht verliefd op de ! sehoonheid van Wil en den rijkdom harer Staten; deze overdracht vernomen hebbende, besluit zijn best te doen om haar hart te; winnen en dan eisch op het Rijk te doen, en er zich meester van te maken: Hy komt, vermomd als een meisjen; onder den naam van Reden van Staat verzeld van zijne moeder Arglistigheid; die den naam van Staatkunde aanneemt, met Bedrog, Schijnheiligheid, Ondeugd, en Vleiery, als medestanders, ten Hove; wordt aldaar door Kwaadaart (een Raadsheer) ingeleid; en, voorwendende een verdreven Princes te zijn, beweegt hy by zijn verkregen Gehoor, den Koning Verstand tot medelijden en belofte van bystand in zijn voorgegeven ongelukken. Gemeenebest, Secretaris van Staat, is hem tegen, maar Arglistigheid doet Bedrog de gedaante van dezen Minister gannemen die in dezen schijn's Konings Ńз ¥ĕť=

vertrouwen wint, en Opreel theid en Rechtvaardigheid uitbannen doet. Verstand verlieft op de gewaande Reden van Staat; die zich san Wil aangenaam maakt, omdekt, en het met haar eens wordt
tot een huwelijk. Men maakt de Koningin Deugd
verdacht aan den Koning, die haar ter dood doet
brengen, en nu met zijn lief trouwen wil. Nu geest
Arghistigheid hem een skapdrank in, en Eigenbaat
ontmomt zich, vermoordt den slapenden Koning, en
maakt Wil niet tot vrouw, maar slaat haar in
boeien, en neemt bezit van het Rijk."

Uit het gezegde is reeds te vermoeden, dat hier by het Genootschap aan geen Hekelschrift op de Hooge Regeering dezes Lands of eepige voorname Leden gedacht zij; en het denkbeeld van het tegendeel zou alleen moeten ontikan door byzonderheden, die men of in het verdichtsel had ingeweven, of in de uitdrukkingen gemengd; maar zekerlijk is in het een zoo min als in 't ander te ontdekken, wat er aanleiding toe geven mocht. De oorspronklijke schrijver zegt in zime Voorrede: " In het eerste Toonkel, ... waar de gelukzaligheid van het eiland van Vrije keur onder het gebied van Verkand en Deund , beschreven wordt, worden de meeste Rijken van " Europa afgebeeld, zoo els zy zijn: En al her , overige van het Stuk verbeeldt een Staat, gelijk die zijn zou, wanneer hy ('t geen ongeloof-, baar is) toegang zon geven uan dat n dier, Eigenbaat, wiens vervlockte werkingen ik , met geen ander inzicht aan den dag heb gebracht; , dan om 't menschelijk gevoel voor zijn bedrijf te a doen fidderen." Dit mag nu letterlijk, of in een om-20-

bekeerden zin rwaar zin, het zal akijd kijken en Stoff ten in 't algemeen raken, zoo lien eenige Stankundige fireliking heeft swaaraan men negenands groote reden. van twiffel heaft. Immers het feldint verleer een moroele den een politique les recheoogens vetleer op den individus celen plicht van alk mensch dan dien van een Souverein. të wiizen i en een warfeliouwing voor iederem te zijn, van zijnen wil niet te laten heerschen, ikasi zijn zedelijk befluur san verkand en deuge te ente derwerpen, en voorsi het hart voor de eigebbaat të filiten die beide wil en ubritand west in hor goochelen; om (zoodraneens de dangel uit den weg geruimd is) het verstand en zin sezag nielen en den bevorens vrijen wil tot een blinden flagf to Makeny die zich van de boeien niet wetier edifficie kan: Doch wat men hierun denke of tifet, 290 het al van Smutkiladigen aart kon gerei kend worden alles is inderdied too algeringen voorrefield en zoo geneel verwijderd van alles was mar Individualifieren of pontrativeren gelijkt dat meh er els met de haisen moet byllespen, en zelf indeingen. et, geen men als coepsélelific ou étifies openbare ses beurfenis, daarin strade willen doen voorkonien.

Des filet tegenstanide heeft die Stuk mede vooreene Toespesing tegen Willem den Desde moeten doorgaan; en het was werklijk niet den die soespeling; welke men daar in wilde tinden; die het Stuk in zeer
korten vijd bustengewoon vele drukken en bidrukken
verschafte. In 1679 kwam het uit te Amsterdam by
Albert Magnus; die het in het volgende jaar reeds herdrukte; of (zoo men wel vermoeden mag.) op wiens
hen det ook in Amsterdam nagedrukt wierd. Doch

in 't zelfde jaar 1679 was er reeds een Antwerpschonadruk van verschenen. - Welke nadrukken er al. meer van bestaan hebben, kan ik niet zeggen maar 200 veel is zeker, dat het Genootschap geen anderen Druk daarvan dan van 1679 erkende: want . ns. Koning Willems dood, in 1705 het Stuk op nieuw uitgevende, noemt het dezen den tweeden Druk. Men mag byna onderstellen, dat de misduiding van dit Zinnespel het van het Tooneel heeft doen weeren; want . zoo het doorgaande gespeeld ware, een drok vergoon nen had den eersten druk van Albert Magnus lang vooraf moeten ultputten en een tweeden echten noodzakelfik maken. En zekerlijk zou de groote opgang dien het van den aanvang af had, en die zoo veel nadrukken veroorzaakte, de vertooning daarvan ook byzonder voordeelig voor den Schouwburg gemaakt hebben; het geen het Bestuur van dat Tooneel gewis niet voorby had gezien, ware er geen hinderpaal geweest, dien men ontzien moest.

Hoe het zij; alle de personandjen van dit Treurspel kregen hare roepassing, even als die van Vondels Palamedes. Verstand, de nechtmatige Koning, moest Helland keteckenen. Deugd, de Koningin nevens hem, verbeeldde de Stedelijke Regeeringen. Wil, een wild onrustig meisjen, de Infante, beduidde de Staten (misschien de Staten Generaal, aangemerkt als behoorende onder de Voogdy der voornaamste provintie). Gemeenebest, Secretaris van Smat, was noodzakelijk Jan de Wit; en zijnen broeder, Cornelis, vond men onder den naam van Goednard (een ongelukkigen Raadsheer van weinig beduiding,) weerom. Zijn tegenbeeld Knaadaart, ook Raadsheer, moest Odijk zijn. Rechtvaardigheid en Oprechtheid waren gewezen en afgezette Ma-

nistrantsper [men. De Hoofdperfoon Rigenbaat, die: zich op den throon dringt, de Koning en Koningin vermoordt en silerlei schelmerven uitricht stelde Willem den Derde voor. Arglistigheid, zijne moeder, (dit forcekt van zelfs) was dan ook de oude Princes. Bedrog met muizenvallen en vischhoeken op het lijf verbeeld, was Fagel. Door Sobijnheiligheid moest men noodzakelijk de Predikanten in massa verstaan; en in Ondeugd (een gebocheld dwergjen en flaaf) moest Bentinek te kennen ziln. Zoo was de allegorie persoonlijk opgelost een schoon geen der in 't Stuk gepleegde daden of uitgesproken woorden daar eenigzins mee overeenkwamen, het flos was . dat Willam de Derde 't beklaaglijk, Holland den hals brake de Staten bedroog, en zijne betrekkingen had. die tegen de De Witten, over stonden. En zie deer het Treuffpel ten spijt van den Italiaanschen Autheur en de Amsterdamsche Vertalers, tot een Dramatisch Paskvil gemaakt !

Onze Tweede Klasse das Institutus bezit werklijk een Exemplaar van den druk van 1680, waarin men op de Lijst der Vertooneren, deze verklaring met de pen heest bygeschreven, en dat uit, dien hoofde thands onder de zeldzaamheden en merkwaardigheden behoort. Dock men heest ook Persoonaadjelijsten met deze verklaringen in Druk gehad.

Het Kunstgenootschap, hetwelk ik geen reden weed om te vermoeden dat eenigzins Tegenstadhoudersgezind geweest zoude zijn, moest deze misduiding wel aanzien. Het is my niet gebieken, dat het zoo lang deze haar loop had, iets daar tegen gedaan hebbe; het geen ook weinig uitgewerkt zou N s

hebben, soo al niet, daar een foort van beveriging aan te geven, waarvan het natuurlijker wijze afkertig moest zijn. De zaak bleef dus tot na de dood van Koning Willem, als wanneer er wezendijk after fien en toefpelingen uit outflonden, die waarfehijnelijk haren oorfprong hadden in de zucht des Genootsfehaps om de gemaakte uitleggingen te vernietigen en zich daarvan te zuiveren.

De Tyrung van Bigenbau, het zij dan by voorte during gespeeld of niet, bleef algemeen zeer in actafing, en een onbedreven hand (zekere J. Pook),
maakte er een vervolg op; onder den naam van
De dood van Bigenbau. Dit vervolg werd op de
Haagsche en Leydsche Schouwburgen gespeeld, en door
den maker aan Y. Vincent, Lid van het Kuitstgeidootschap, gezonden, ten einde het na te zien en
(zoo veel des nood mochte zijn) te verbeteren.

Waar zy iets goeds in vonden, over ee werken, en dan met een veranderden titel voor e kunne uit te geven. Zoo hadden zy niet flechts met Dubbeld en Enkel van den Advokaat Blazius gedaan, maar ook met Het fpokend Weuwsjen, en meer ander Tooneelwerkjens, die het hier niet noodig is op te halen. Zy namen deze gelegenheid wederom waar, en, het Stuk op hare wijze omwerkende, brachten zy (onder eenigzins veranderden titel) het Treurspel Ondergang van Eigenbaut, als een vervolg op de Tyranny ter wareld. En hierhimaakten zy vrij wat toespelingen die, niet Willem den Derde, maar Koning Jacobus van Engeland schijten te tressen; het geen de gemelde Pook, die him den de tressen; het geen de gemelde Pook, die him

dezen handel zeer euvel afnam en nu zijn omfpronklijk Vervolg in het licht gaf, in zijne Voorrede ook geweldig misduidde, als behoorende in een Zinnespel geen Levend mensch, zegt hy, maar een hartstocht verbeeld te worden, en veel minder nog Gerroonde Hoofden ten toon gesteld; terwijl door de by hem aangehaalde plaatsen, " niet alleen vertoond wordt " wat persoon, maar zelfs wat Vorst men daarmede " is meenende."

Dus verhaalt Ondeugd de landing op 't Eiland:

Gesteld te zijn! wat ramp ontdekt ge aan ons gezicht!
Vrouw Vrijheid naderde, gelijk een snelle schicht
Die van de passe saare, met rain vijsposderd kielen,
Door 't schulmend pekel heen, volpropt van kloeke zielen.
De vlaggen pralen met Horselling, en Galous.
Men zag zijne oogen blind, en de ooren werden doof
Door 't welkom-juichen van ons trouwhooze onderdanen.
Zy plantee op 't hoofdkasteel haar troth standaartvanen,
Eer Eigenbaut het wist."

En verder :

" Men kwam Vorst Eigenbaat zoo fel op 't lijf gedrongen, " Dat hy het manwelijks nog door 't vinchten is omsprongen, " Maar ind de vijand hom niet aan het strand betrapt, " Hy was 't met kroon en staf nog in oon boos ons/naps."

Op de volgende wijze voert men ten Hove van Elgenhaat, hem-zelven de vrees en bezwaren der onderdanen te gemoet; M De Zimen

door wie de onderdanen verstaan worden :

Zijn, op uw weigering, aan 't hollen, gants t' onvreen.
Zy schreeuwen, 't Eiland door, als zinloos en vol toren;
Dat gy, ô gruwel! met twee tanden zijt geboren
[Tien maanden na de dood uws Vaders.] Dat ge uw Völke
Tweemaal verslinden zult, en met uw wreede dolk
Doen sneuvlen in één uur, indien 't de hutchlerye,
Dus noemen ze uw Geloof, niet nevens uw belije."

In deze kleinigheid van de twee tanden zit een gemeen praatjen. En het getoor toont buiten dien den bedoelden man duidelijk.

En verder, in den Rol van Kwaudaart !

"Elk, door Wanhoop uitgelaten;
Roept dat de Burger in zijn voorrecht is verkort;
En van den Adel op het strafst mishandeld worde.
Die dus den Handel niet alleen, man ne zich trekken
Al 't geen den onderdaan tot onderhund moet strekken.
Dat gy, op mijnen raad, al 't goud en zilvergeld
Vermunt, en naar belang, nu hoog, dan lager stelte.
Of in papieren munt verandert." enz. enz.

Welke planten door den evengenoanden tegenschrijver inzonderheid aangehaald worden, als den bedoelde voor geheef de wareld openfijk kenteekenende, en dus onbetamelijk.

De vijanden waar de troonbezitter voor vreest, zijn vervat in deze regels, waaruit men onzen Staat kennen kan:

4 lk

" Ik heb bericht — dat Eelhart en Vormogen,
Verzeld van Burgerhars en Rijkdem, zijn getogen
Naar 't naastgelegen Rijk, 't onwinbaar sterk gewest
Van Eendracht, daar ik graag mijn zetel had gevest.
[Maar zag als wasch voor 't vunr, versmelten mijn soldaten,
Waardoor verarmden mijn vermogendste onderzaten,]
Daar 'k teeknen moest een Vree tot schande."

Dus wordt eenige bladzijden later gezegd, dat het

"Vermogen —

is, die

popkemt met Vrouw Eendrachts cerlogsvloten,"

En vervolgens roept het Volk: Men herstell' den wettigen Erfgenaam in de plaats des Tyrans!

Zekerlijk is er geen portrait gegeven; maar zoo vele toespelingen heest men zich veroorloosed, en zelfs Koning Jacobus nu eens met zijn overleden broeder, en dan weer met den jongeren Praetendent, door een mengd, als er noodig was, om een wending van gedachten naar die zijde te geven, die men best achtte om zich volstrekt strijdig te toonen met gevoelens, die er uit het vorige Tooneelstuk getrokken waren. — En (de waarde van het Stuk daar gelaten,) veellicht doet het te meer eer aan het Kunstgenootschap, dit gedaan te hebben in een tijd toen er geenerlei reden van belang meer kon zijn, om zich die opvattingen niet maar te laten aanlenen.

Echter speelt Willem de Derde eigenlijk geen rol in het Stuk, ten zij zeer weinig woorden in den tweeden Druk, (by Lescailje,) die het jaargetal van 1707 draagt: 906 OVER HET ZINNESP., TYR. VAN EIGENB.

drasgt: want ook van dit vervolg zijn er drie. Maar het is de Rechtvaardigheid, die het Land en de gevangene en van de opvolging uitgeslotene Infance (Wil) in vrijheid, en deze laatste op den throon dien Verstand en Deugd bekleed hebben, herstelt.

Zoo veel van deze Allegorie, uit welker moedwillige misduiding de aart van den eeuwig onrustigen en het Land beroerenden Factiegeest in onze gewezen Republiek, altijd den redderen en behoederen van het Vaderland even kwaadwillig, volkomen te kennen is.

INHOUD.

Voorafspraak Bladz.	3.
Over den aran en titus van Jan	13.
Over het Spaansche Treurspel van Don Guillem de Castro; DE HELDENDA- DEN VAN DEN CID. Voorlezing	91.
Over het Spaansche Treurspel van den zelfden; de heldendaden van den cid, Tweede Deel. Voorlezing —	136.
Over een Tooneelstukjen van Jankheer Onno Zwier van Haren: pietjen en angenietjen. Voorlezing —	185.
Byzonderheden omtrent het Zinnespel van het Kunstgenootschap Nil volentibus arduum, genaamd TYRANNY	
VAN EIGENBAAT. Voorlezing	195.

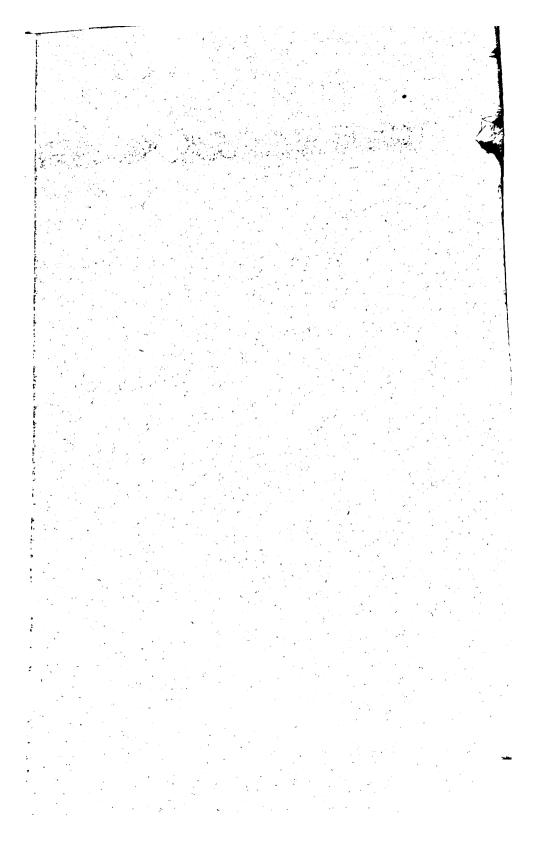
•

• .

• • • • • • T. 17

.

•



RETURN CIRCULATION DEPARTMENT 202 Main Library			
LOAN PERIOD		[3	
HOME US	E		
4	5	6	
Renewals and R	Y BE RECALLED AFTER techarges may be madenewed by calling	de 4 days prior to the due da	ite.
D	UE AS STAME	ED BELOW	
nterlibrary l	OAN		
MAY 2 19			
INIV. OF CALIF.,	BERK.		
	•		
	-		
			
FORM NO. DD		TY OF CALIFORNIA, BERN BERKELEY, CA 94720	KEL
5.74			

から

.

 GENERAL LIBRARY - U.C. BERKELEY



8000922526

